Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030

Inhoudsopgave

Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030 1
Inhoudsopgave 4
Begroting in één beeld 6
Besluitvorming Raad 7
Voorwoord 8
1. Samenvatting 9
1.1 Inleiding 9
1.2 Financiële uitkomsten 13
2.0 Inleiding programma's 19
2.1 Samenleving en bestuur 21
Burgerzaken 22
Contact samenleving 23
Bestuur 24
Openbare orde en veiligheid 24
2.2 Ruimte 27
Ruimtelijke ordening 31
Wonen en bouwen 31
Cultureel erfgoed 32
Grondexploitaties 33
Afval, riolering en milieubeheer 33
Groen 35
Verkeer en vervoer 35
Economie en Circulariteit 36
Recreatie en toerisme 37
2.3 Sociaal 39
Jeugd 42
Onderwijs 43
Cultuur 43
Sport 44
Volksgezondheid 44
Maatschappelijke ondersteuning 45
Werk en inkomen 46
Minimabeleid en schuldhulpverlening 47
Nieuwkomers 47
2.4 Algemene dekkingsmiddelen 50
2.5 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur 53
2.6 Vennootschapsbelasting 55
2.7 Paragrafen 56
Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 56
Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen 61
Paragraaf C. Financiering 71

Paragraaf D. Bedrijfsvoering 74
Paragraaf E. Verbonden partijen 78
Paragraaf F. Grondbeleid 91
Paragraaf G. Lokale heffingen 95
Paragraaf H. Subsidies 100
Paragraaf I. Wet open overheid (Woo) 101
Paragraaf J. Duurzaamheid 102
3. Bijlagen 107
3.1 Investeringsplan 107
3.2 (Vervangings)investeringen 107
3.3 Reserves en voorzieningen 108
3.4 Financiële gegevens 114
3.5 Overzicht incidentele baten en lasten 119
3.6 Taakvelden IV3 123
3.7 Ombuigingen 2027-2030 124

Begroting in één beeld

Welkom op de begrotingswebsite van de gemeente Montferland. Voor de verkorte weergave, namelijk de begroting in één beeld, klikt u op de volgende link:
www.montferland.info/begroting2027

Besluitvorming Raad

Besluitvorming Raad

Registratienr: 26int02089
Onderwerp: Raadsbesluit Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030

De raad van de gemeente Montferland;

BESLUIT:

1. De Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030 overeenkomstig het aangeboden ontwerp vast te stellen voor wat betreft de jaarschijf 2027 en hiermee het college te autoriseren voor de baten en lasten voor het begrotingsjaar 2027, conform het overzicht zoals opgenomen in hoofdstuk 1 van de Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming-2030.

2. Met de vaststelling van de Programmabegroting 2027 wordt tevens het in de begroting opgenomen structurele begrotingssaldo voor 2027 vastgesteld. Voor de jaarschijf 2027 bedraagt het structurele begrotingssaldo € 73.000 positief;

3. Met het vaststellen van de Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030 tevens in te stemmen met de financiële vertaling van het Nieuw beleid 2027-2030, zoals opgenomen in hoofdstuk 1.2.2 van de Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030, en het daarvoor benodigde budget voor de jaarschijf 2027 beschikbaar te stellen voor een bedrag van € 1.082.000, waarvan € 948.000 gedekt wordt vanuit de Algemene Reserve;

4. Het overzicht van het Investeringsplan 2027-2030, zoals opgenomen in bijlage 3.1 van de Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030, vast te stellen en het daarvoor benodigde investeringskrediet voor de jaarschijf 2027 beschikbaar te stellen voor een totaalbedrag van € 4.488.000;

5. Het overzicht van de vervangingsinvesteringen 2027-2030, zoals opgenomen in bijlage 3.2 van de Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030, vast te stellen en het daarvoor benodigde krediet voor de jaarschijf 2027 beschikbaar te stellen voor een totaalbedrag van € 3.573.000;

6. In te stemmen met de in de Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030 opgenomen mutaties in de reserves, zoals opgenomen in bijlage 3.3, bestaande uit voor de jaarschijf 2027 een totaalbedrag van € 4.391.000 aan toevoegingen en € 8.616.000 aan onttrekkingen;

7. Kennis te nemen van de meerjarenraming 2028-2030, zoals opgenomen in de Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030. De in de meerjarenraming opgenomen structurele en incidentele effecten vormen het financiële meerjarenperspectief van de gemeente;

8. Kennis te nemen van de status van de ombuigingen vanuit de Programmabegroting 2026 en Meerjarenraming 2027-2029, zoals opgenomen in bijlage 3.7.

Voorwoord

Voor u ligt de Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030, de eerste begroting van deze bestuursperiode. Deze begroting bouwt voort op de bestaande koers van onze gemeente en geeft uitvoering aan de keuzes die eerder door uw raad zijn gemaakt. Het is daarmee een beleidsarme begroting, waarin de nadruk ligt op de voortzetting van lopende activiteiten, de uitvoering van vastgesteld beleid en de financiële vertaling van de vastgestelde kaders uit de Kadernota.

Ondanks de financiële uitdagingen waar gemeenten landelijk mee te maken hebben, presenteren wij voor 2027 een begroting waarin het structurele evenwicht behouden blijft. Na correctie van incidentele lasten blijft er voor 2027 een bescheiden maar positief structureel begrotingssaldo. Daarmee laten we zien dat we ook in financieel onzekere tijden op een verantwoorde manier blijven werken aan onze maatschappelijke opgaven.

Tegelijkertijd kijken wij realistisch naar de toekomst. De meerjarenraming laat zien dat de financiële ruimte vanaf 2028 fors afneemt. Gemeenten worden al langer geconfronteerd met stijgende kosten, toenemende maatschappelijke opgaven en onzekerheden rondom de ontwikkeling van het gemeentefonds. Op het moment van vaststelling van deze begroting wachten wij bovendien nog op de uitkomsten van Prinsjesdag en de verdere besluitvorming vanuit het Rijk, die van invloed kunnen zijn op de financiële positie van gemeenten.

Dit betekent niet dat onze ambities verdwijnen, maar wel dat de komende jaren vragen om keuzes en een zorgvuldige afweging van wensen, investeringen en beschikbare middelen. Daarbij blijft het uitgangspunt dat we werken aan een financieel gezonde gemeente, zodat ook toekomstige generaties kunnen rekenen op een sterke basis en een goed voorzieningenniveau.

In de komende periode werken wij daarnaast verder aan de uitwerking van het coalitieprogramma in een college-uitvoeringsprogramma. De ambities die daarin worden benoemd zijn nog niet verwerkt in deze begroting. Dat maakt deze begroting vooral een financieel vertrekpunt voor deze bestuursperiode. Een basis waarop we de komende jaren samen met uw raad verder bouwen.

Met deze begroting zetten wij een eerste stap in die nieuwe bestuursperiode. Vanuit vertrouwen in de kracht van onze gemeente, onze inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en medewerkers blijven wij werken aan een aantrekkelijk, leefbaar en toekomstbestendig Montferland.

Met vriendelijke groet,

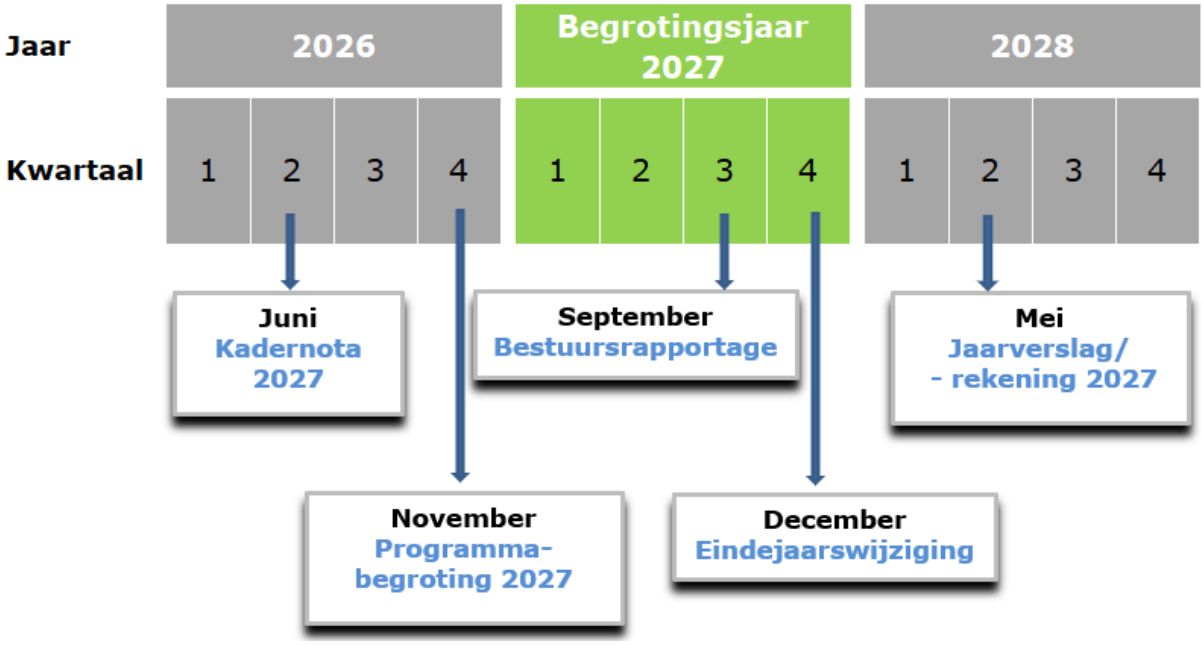
Burgemeester en wethouders van Montferland

1. Samenvatting

1.1 Inleiding

1.1.1 Planning & Control cyclus

In de volgende figuur is de begrotingscyclus 2027 weergegeven. De Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030 is een (administratieve) uitwerking van de Kadernota 2027, de meicirculaire 2026, vastgestelde raadsbesluiten tot en met de raadsvergadering in juli 2026 en autonome en significante ontwikkelingen tot het moment van aanbieden van de begroting door het college aan de raad. De effecten van latere raadsbesluiten en de septembercirculaire 2026 worden (structureel) verwerkt in de Eindejaarswijziging 2026.

1.1.2 Ontwikkelingen na Kadernota 2027

Op 25 juni 2026 heeft de gemeenteraad de Kadernota 2027 vastgesteld. In de Kadernota 2027-2030 is gewerkt met scenario's. Om de vooruitzichten realistischer te maken, is gekozen voor bandbreedtes binnen de inkomsten vanuit het Rijk en de lasten binnen het sociaal domein. De bandbreedtes waren inschattingen en zijn daarom niet verwerkt. In deze begroting zijn de daadwerkelijke bijstellingen van de rijksinkomsten en lasten binnen het sociaal domein verwerkt.

De opgenomen voorstellen 'nieuw beleid' in de Kadernota zijn volgens besluitvorming meegenomen in deze begroting. Het is aan de gemeenteraad om te bepalen welke nieuwe voorstellen aangenomen worden. Daarnaast zijn de aangenomen moties en amendementen over de Kadernota 2027 waar nodig financieel verwerkt in deze Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030.

Ontwikkelingen na de Kadernota 2027
Na de Kadernota 2027 is het coalitieprogramma 2026-2030 'Montferland maken we samen' opgesteld. Het coalitieprogramma wordt verder uitgewerkt en is nog niet financieel vertaald in deze begroting. De uitwerking wordt in november in een aparte raadsvergadering aangeboden.

Daarnaast wordt voor de nieuwe raadsperiode de Nota reserves en voorzieningen herzien. De huidige nota dateert uit 2022. De actualisatie van de nota wordt in samenhang met het College Uitvoeringsprogramma aan de gemeenteraad voorgelegd en wordt daarmee in november afzonderlijk ter besluitvorming aan de raad aangeboden.

Algemene uitkering gemeentefonds
De Kadernota 2027 was gebaseerd op de decembercirculaire 2025. Deze begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2026. Een toelichting op de ontwikkelingen in het gemeentefonds staan in hoofdstuk 2.4 Algemene dekkingsmiddelen.

Netto gevolgen meicirculaire 2026 ten opzichte van de Kadernota 2027

bedragen x € 1.000

	2027	2028	2029	2030
Netto resultaat	700	530	170	1.969

Zoals hierboven aangegeven is in de Kadernota 2027-2030 gewerkt met scenario's en was een bandbreedte opgenomen voor de inkomsten vanuit het Rijk. De verwachting was dat de meicirculaire 2026 een voordeel zou opleveren tussen de € 0,5 miljoen (tegenvallend scenario) en € 1,5 miljoen (meevallend scenario) voor de jaren 2027 tot en met 2030. De jaren 2027 en 2028 blijven binnen deze bandbreedte. 2029 is een negatieve uitzondering. 2030 juist een positieve.

1.1.3 Begrotingssaldo 2027-2030

Onderstaand overzicht geeft het meerjarig begrotingsperspectief weer inclusief nieuw beleid. Verderop in paragraaf 1.2 geven we een nadere toelichting op de cijfers.

Begrotingssaldi 2027-2030

bedragen x € 1.000

	2027	2028	2029	2030
Saldo Kadernota 2027-2030	**-514**	**-2.014**	**-494**	**-544**
Nieuw beleid 2027-2030	-133	-209	-209	-209
Saldo Kadernota 2027-2030 incl. nieuw beleid	**-647**	**-2.223**	**-703**	**-753**
Raadsbesluit Investering in ruimte kinderopvang van Puck&Co in MFA Hart van Loil	9	9	9	9
Bijstellingen bestaand beleid Begroting 2027-2030	-513	-1.427	-2.293	-306
Begrotingssaldo	**-1.156**	**-3.646**	**-2.992**	**-1.055**
Correctie incidentele lasten en baten	1.230	185	185	185
Structurele begrotingssaldo	**73**	**-3.461**	**-2.807**	**-870**

We zien dat het jaar 2027 een negatief begrotingssaldo kent. In 2027 zijn een aantal incidentele lasten opgenomen (zie hoofdstuk 3.5 Overzicht incidentele baten en lasten) die worden gecorrigeerd om te komen tot het structurele begrotingssaldo. Door deze correctie is het

structurele begrotingssaldo positief. Vanaf 2028 is het structurele begrotingssaldo negatief.

Hoe verhoudt dit saldo zich ten opzichte van hetgeen wij hadden verwacht?
In de Kadernota 2027-2030 is gewerkt met scenario's. Om de vooruitzichten realistischer te maken, is gekozen voor bandbreedtes binnen de inkomsten vanuit het Rijk en de lasten binnen het sociaal domein. Het saldo van de begroting komt nu uit tussen de scenario's 'Gematigd' en 'Meevallend' uit de kadernota.

De budgetbijstellingen in de begroting ten opzichte van de kadernota zijn te vinden in hoofdstuk 1.2 Financiële uitkomsten.

Beoordeling Provincie
Om, net zoals voorgaande jaren, voor repressief toezicht in aanmerking te komen, dient de begroting 2027 reëel en structureel in evenwicht te zijn. Als dat niet het geval is, dient aangetoond te worden dat de meerjarenraming uiterlijk in 2030 reëel (=realistische ramingen) en structureel in evenwicht is. Daarbij mag geen sprake zijn van een opschuivend perspectief. Daarmee wordt bedoeld dat het niet is toegestaan om ieder jaar opnieuw een (meerjaren)begroting aan te bieden waarbij uitsluitend de laatste jaarschijf in evenwicht is.

Concreet: Het begrotingssaldo van 2027 moet structureel sluitend zijn, dus na eliminatie van de incidentele baten en lasten. Het alternatief is een structureel sluitend begrotingssaldo in 2030, waarbij aantoonbaar geen sprake is van opschuivend perspectief.

1.1.4 Meerjarig structureel begrotingssaldo

(Bedragen * € 1.000)	2027			2028			2029			2030		
	Lasten	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Mutaties exploitatie												
1.0 Samenleving en bestuur	-8.769	1.547	-7.222	-8.739	1.548	-7.191	-8.459	855	-7.604	-8.452	855	-7.597
2.0 Ruimte	-37.292	22.865	-14.427	-32.503	17.549	-14.954	-31.237	16.107	-15.130	-29.782	14.450	-15.332
3.0 Sociaal	-75.416	14.195	-61.221	-75.500	15.323	-60.177	-73.039	15.330	-57.709	-73.799	15.329	-58.470
Sub-totaal programma's	**-121.477**	**38.607**	**-82.870**	**-116.742**	**34.420**	**-82.322**	**-112.735**	**32.292**	**-80.443**	**-112.033**	**30.634**	**-81.399**
40 Algemene dekkingsmiddelen	-546	101.340	100.794	-540	97.503	96.963	-644	96.290	95.646	-757	98.019	97.262
50 Overhead en ondersteuning	-19.230	633	-18.597	-18.532	530	-18.002	-18.476	453	-18.023	-17.954	453	-17.501
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bedrag voor onvoorzien	-10	-	-10	-10	-	-10	-10	-	-10	-10	-	-10
Sub-totaal overig	**-19.786**	**101.973**	**82.187**	**-19.082**	**98.033**	**78.951**	**-19.130**	**96.743**	**77.613**	**-18.721**	**98.472**	**79.751**
Saldo van lasten en baten	**-141.263**	**140.580**	**-683**	**-135.824**	**132.453**	**-3.371**	**-131.865**	**129.035**	**-2.830**	**-130.754**	**129.106**	**-1.648**
Mutaties reserves												
1.0 Samenleving en bestuur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.0 Ruimte	-1.194	278	-916	-22	103	81	-52	114	62	-52	114	62
3.0 Sociaal	-3.101	2.199	-902	-3.075	2.207	-868	-2.716	2.035	-681	-2.732	2.887	155
40 Algemene dekkingsmiddelen	-	500	500	-	500	500	-	500	500	-	500	500
50 Overhead en ondersteuning	-125	969	844	-125	138	13	-125	81	-44	-125	-	-125
Sub-totaal mutaties reserves	**-4.420**	**3.946**	**-474**	**-3.222**	**2.948**	**-274**	**-2.893**	**2.730**	**-163**	**-2.909**	**3.501**	**592**
Totaal resultaat	**-145.683**	**144.526**	**-1.157**	**-139.046**	**135.401**	**-3.645**	**-134.758**	**131.765**	**-2.993**	**-133.663**	**132.607**	**-1.056**
Incidentele baten en lasten			1.230			185			185			185
Structureel begrotingssaldo			**73**			**-3.460**			**-2.808**			**-871**

1.2 Financiële uitkomsten

In hoofdstuk 1.1.3 is de totaaltabel met het begrotingssaldo voor de jaren 2027-2030 weergegeven. Hieronder gaan we dieper in op de regels uit de totaaltabel. Daarnaast tonen we het verloop in de Algemene Reserve en de Reserve Sociaal Domein. Tot slot geven we inzicht in de woonlasten voor de inwoners.

1.2.1 Bestaand beleid

In de volgende analyse geven wij de ontwikkelingen weer sinds de vaststelling van de Kadernota 2027. We richten ons hierbij op de jaarschijf 2027. De conclusie is dat het saldo van het bestaande beleid verlaagd met € 504.000. Daarvan komt een voordeel van € 9.000 uit een raadsbesluit. In de Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030 is het saldo verlaagd met € 513.000.

Van Kadernota 2027 naar Begroting 2027:

bedragen x € 1.000

Analyse	**T.o.v. Kadernota 2027**		
Verwacht saldo jaarschijf 2027		**-652**	**N**
Raadsbesluit Investering in ruimte kinderopvang van Puck&Co in MFA Hart van Loil	9		V
Saldo na raadsbesluiten		**-643**	**N**
Algemeen			
Algemene uitkering op basis van de meicirculaire 2026	700		V
Bedrijfsvoeringskosten	363		V
Kapitaallasten	503		V
Programma 1: Samenleving en bestuur			
Paspoortpiek tot en met 2028	200		V
Programma 2: Ruimte			
Specifieke uitkering CDOKE (capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid)	172		V
Verkeersmaatregelen Berkenlaan, Loerbeek	-50		N
Programma 3: Sociaal			
Basisbibliotheek Montferland	-106		N
Jeugdwet	-1.088		N
Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)	-773		N
Gemeenschappelijke Regeling Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (GRHVOL)	-97		N
Bijdrage Laborijn	26		V
Stelpost Hervormingsagenda Jeugd	-418		N
Bijstelling reserve Onderwijshuisvesting	-81		N
Programma 40: Algemene dekkingsmiddelen			
Rentelasten aan te trekken leningen op basis van de verwachte investeringen	147		V
Programma 50: Overhead en ondersteuning			

Tractie	58		V
Uitbreiding software voor personeel en gemeenteraad	-100		N
Bijstelling voorziening Regeling voor Vervroegde Uittreding (RVU)	116		V
Overige mutaties Begroting (kleiner dan € 50.000)	-85		N
Totaal mutaties		**-513**	**N**
Saldo bestaand beleid begroting 2027		**-1.156**	**N**

Hieronder worden de afwijkingen toegelicht boven de € 50.000.

Algemeen (alle programma's)
Algemene uitkering op basis van meicirculaire 2026
De inkomsten uit de algemene uitkering zijn bijgesteld op basis van de meicirculaire 2026. Een uitgebreidere toelichting staat in hoofdstuk 2.4 Algemene dekkingsmiddelen.

Bedrijfsvoeringskosten
Er is een voordeel vanuit de kostenverdeling. Een groter deel van de loonkosten is toe te rekenen aan (investerings)projecten, specifieke uitkeringen of grondexploitaties.

Kapitaallasten
Het voordeel in de kapitaallasten komt doordat een aantal investeringen later worden gerealiseerd. De afschrijving en rente starten daardoor later. Dit levert een voordeel op in de begroting voor 2027.

Programma 1: Samenleving en bestuur
Paspoortpiek tot en met 2028
De paspoortpiek is een drukke periode waarin enorm veel mensen tegelijk een nieuw paspoort of identiteitskaart aanvragen, en deze drukte duurt naar verwachting nog tot en met 2028.

In 2014 werd de geldigheid van een paspoort en ID-kaart voor volwassenen veranderd van 5 jaar naar 10 jaar. Al die documenten uit 2014 verlopen nu tien jaar later, in de periode tussen 2024 en 2028. Hierdoor moeten veel meer mensen dan normaal in deze jaren hun document vernieuwen.

Programma 2: Ruimte
Specifieke uitkering CDOKE (capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid)
De regeling CDOKE loopt budgettair neutraal door onze begroting. Ten opzichte van de Kadernota 2027 zijn er meer interne uren aan deze regeling toegekend. Daarom is ook de rijksvergoeding met dit bedrag van € 172.000 verhoogd. Overigens loopt de rijksvergoeding met ingang van 2026 via het gemeentefonds. In 2027 kunnen we naar verwachting nog deels gebruik maken van resterende SPUK gelden. In de laatste circulaire van het gemeentefonds is de vergoeding doorgetrokken tot en met 2027. In de volgende circulaires zullen de latere jaren worden opgenomen.

Verkeersmaatregelen Berkenlaan, Loerbeek
Voor verkeersmaatregelen aan de Berkenlaan in Loerbeek wordt gebruik gemaakt van co-financiering. Dit houdt in dat het Rijk bijdraagt met een subsidie voor 50% van de kosten. De overige 50% moet de gemeente zelf bijdragen. De totale kosten worden geschat op € 100.000. Zowel het Rijk als de gemeente dragen daar dus € 50.000 aan bij.

Programma 3: Sociaal
Basisbibliotheek Montferland
In 2025 en 2026 krijgen alle gemeenten in Nederland via het Gemeentefonds een decentralisatie-uitkering van € 2,95 per inwoner, met een minimum van € 100.000 per gemeente. Het doel daarvan is om de nieuw opgebouwde bibliotheekcapaciteit voort te zetten en de bestaande bibliotheken te verbeteren.

Gemeente Montferland ontving voor dit doel € 109.000 per jaar. Omdat de inkomsten vanuit het

Rijk vanaf 2027 nog onzeker zijn moet de gemeente hiervoor nu zelf budget vrijmaken.

Jeugdwet
Bijstelling van de budgetten voor het uitvoeren van de Jeugdwet op basis van de werkelijke uitgaven in 2025 met een prognose voor 2027.

Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)
Bijstelling van de budgetten voor het uitvoeren van de Wmo op basis van de werkelijke uitgaven in 2025 met een prognose voor 2027.

Gemeenschappelijke Regeling Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (GRHVOL)
Bijstelling op basis van de begroting van de Gemeenschappelijke Regeling Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers. De bijstelling komt met name voort uit een actualisatie van de leerlingenaantallen van de verschillende gemeenten die deelnemen aan de gemeenschappelijke regeling.

Stelpost Hervormingsagenda Jeugd
Het Rijk heeft een aantal jaar geleden de Hervormingsagenda Jeugd in het leven geroepen. Doelstelling is om het jeugdzorgstelsel financieel houdbaar en toekomstbestendig te maken door kosten te verlagen en de kwaliteit te waarborgen. Financieel gezien betekent dit dat er landelijk structureel € 1 miljard minder moet worden uitgegeven aan jeugdhulp via maatregelen en hervormingen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en de realisatie van de besparing.

In onze begroting was nog een stelpost aanwezig voor nog te realiseren maatregelen van € 418.000. Doordat maatregelen die bijdragen aan besparing op jeugdhulp al zijn opgenomen in de ombuigingen vanuit de Programmabegroting 2026-2029 is het niet realistisch dat ook deze stelpost nog wordt behaald met aanvullende maatregelen en hervormingen. Om die reden wordt de stelpost nu uit de begroting verwijderd, wat een nadeel betekent van € 418.000.

Bijstelling reserve Onderwijshuisvesting
De reserve Onderwijshuisvesting wordt gebruikt om de uitgaven voor onderwijshuisvesting te egaliseren over de aankomende 40 jaar. Jaarlijks worden de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserve Onderwijshuisvesting opnieuw berekend.

De middelen die we vanuit het Rijk ontvangen voor onderwijshuisvesting zijn in 2008 toegevoegd aan de algemene uitkering. Sindsdien berekenen we de toevoeging aan de reserve op basis van indexering van de rijksvergoeding uit 2008. Daarnaast wordt rente toegevoegd aan de reserve. Vervolgens worden de uitgaven voor onderwijshuisvesting berekend en onttrokken aan de reserve. Als laatste wordt berekend of een toevoeging of onttrekking nodig is om de reserve na 40 jaar op een nihil saldo te brengen.

Bovenstaande berekening levert voor deze begroting een nadeel op van € 81.000.

Programma 40: Algemene dekkingsmiddelen
Rentelasten aan te trekken leningen op basis van verwachte investeringen
Jaarlijks worden de te verwachten inkomsten en uitgaven in beeld gebracht. Op het moment dat we niet voldoende middelen meer hebben voor de uitgaven moet een lening worden aangegaan. Een lening heeft rentelasten als gevolg. Op basis van de huidige inzichten zijn de rentelasten in 2027 lager dan eerder ingeschat. Dit levert een voordeel voor de begroting van 2027 op van € 147.000.

Programma 50: Overhead en ondersteuning
Tractie
Leaseauto's voor de buitendienst zijn overgenomen. Dit zorgt voor een voordeel in de leasekosten. Hier tegenover staan verhoging in wegenbelasting, verzekering en brandstof. Per saldo blijft een voordeel voor de begroting van € 58.000. Daarnaast zorgt de aanschaf van de auto's voor kapitaallasten, die niet zijn meegerekend in dit voordeel.

Uitbreiding software personeel en gemeenteraad
Door uitbreiding van het personeelsbestand en het aantal fractievolgers zijn extra licenties en nieuwe software nodig, wat zorgt voor een nadeel op de begroting van € 100.000.

Bijstelling voorziening Regeling voor Vervroegde Uittreding (RVU)
Binnen de personeelslasten heeft een herberekening plaatsgevonden van de openstaande verplichtingen voor medewerkers die gebruikmaken van de Regeling voor Vervroegde Uittreding (RVU). De eerder geraamde toevoeging van € 50.000 aan de voorziening RVU vervalt. Daarnaast moet € 66.000 meer aan de voorziening worden onttrokken. Dit leidt tot een voordeel voor de begroting.

1.2.2 Nieuw beleid

Naast bestaand beleid kan er ook sprake zijn van voorgenomen nieuw beleid. Voor 2027 en verder heeft het college een aantal beleidswensen. Die komen voort uit:

- Het in werking treden van nieuwe of gewijzigde regelgeving;
- Noodzakelijke/aanvullende maatregelen om de beoogde doelstellingen te realiseren;
- Actualisatie/bijstelling van beoogde doelstellingen, bijvoorbeeld omdat deze niet meer actueel/realistisch zijn.

In onderstaand overzicht vindt u het nieuwe beleid, zoals ook opgenomen in de Kadernota 2027 met verdere toelichting.

Voorstellen nieuw beleid 2027-2030

bedragen x € 1.000

			2027	2028	2029	2030
1.		Strategische personeelsplanning (SPP)	-250			
2.		Verkeersveiligheid				
	a.	Doorfietsroute Emmerich-Doetinchem-Zevenaar		-51	-51	-51
	b.	Mobiliteitshubs	-100			
	c.	Aanpassing Hartjensstraat t.b.v. Lakermaat		-25	-25	-25
	d.	Plan van Aanpak Publieke Mobiliteit Achterhoek	-76			
3.		Stadskamer - Prikkelarme omgeving en OGGZ				
	a.	Prikkelarme omgeving	-19	-19	-19	-19
	b.	OGGZ	-20	-20	-20	-20
4.		Regionale Urgentieverordening	-50	-50	-50	-50
5.		Informatiebeveiliging en privacy				
	a.	Splitsing functie CISO en FG & toevoeging functie CAICO	-35	-35	-35	-35
6.		Projectleider Weerbaarheid	-56	-56		
7.		Informatie- en archiefbeheer				
	a.	Tijdelijke formatie	-81	-81	-81	
	b.	Modelleertool voor metadatamanagement	-10	-10	-10	-10
	c.	Digitalisering archieven	-385			
Totaal nieuw beleid			**-1.082**	**-347**	**-291**	**-210**
Dekking vanuit Algemene Reserve			948	137	81	0
Totaal nieuw beleid na inzet Algemene Reserve			**-134**	**-210**	**-210**	**-210**

1.2.3 Algemene Reserve

De Algemene Reserve is een belangrijk component binnen onze weerstandscapaciteit. Vanuit de Nota Reserves en Voorzieningen is het uitgangspunt een ratio weerstandsvermogen van minimaal 2,0 ('uitstekend'). Verdere toelichting op het weerstandsvermogen is te vinden in de paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing. De actuele stand van de Algemene Reserve is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	2026	2027	2028	2029	2030
Stand per 1-1 (vanuit jaarrekening 2025)	17.599	14.263	11.559	7.275	3.670
Toevoegingen					
Resultaat begrotingssaldo uit Begroting 2027-2030					
Onttrekkingen					
Afwikkeling resultaat 2025	-1.473				
Structurele inzet algemene reserve Kadernota 2025	-500	-500	-500	-500	-500
Nieuw beleid 2025-2028: Actualisatie IVVP	-100				
Nieuw beleid 2025-2028: Investeren in kunstmatige intelligentie (AI)	-100	-100			
Nieuw beleid 2025-2028: Investeren in talentvol personeel	-500				
Nieuw beleid 2025-2028: Regiodeal	-364				
Amendement Kadernota 2025: CPO Woningbouwaanjager	-50				
Overheveling naar de reserve Grondexploitatie vanwege onderschrijding minimumsaldo van € 2.000.000	-35	-	-1	-32	-32
Bijdrage aan VV Montferland	-64				
EK Veldrijden	-150				
Nieuw beleid 2027-2030: Strategische personeelsplanning (SPP)		-250			
Nieuw beleid 2027-2030: Verkeersveiligheid - Mobiliteitshubs		-100			
Nieuw beleid 2027-2030: Verkeersveiligheid - Plan van Aanpak Publieke Mobiliteit Achterhoek		-76			
Nieuw beleid 2027-2030: Projectleider Weerbaarheid		-56	-56		
Nieuw beleid 2027-2030: Informatie- en archiefbeheer - Tijdelijke formatie		-81	-81	-81	
Nieuw beleid 2027-2030: Informatie- en archiefbeheer - Digitalisering archieven		-385			
Resultaat begrotingssaldo uit Begroting 2027-2030		-1.156	-3.646	-2.992	-1.055
Verwacht saldo per 31-12	**14.263**	**11.559**	**7.275**	**3.670**	**2.083**

1.2.4 Reserve Sociaal Domein

Ontwikkelingen
In onderstaand overzicht is te zien dat de toevoegingen aan de reserve voortkomen uit de Algemene uitkering van het gemeentefonds. De reserve wordt ingezet voor incidentele uitgaven en egalisatie van de uitgaven binnen het sociaal domein. De reserve biedt na de hierboven getoonde toevoegingen en onttrekkingen voldoende ruimte om incidentele tegenvallers op te vangen. De actuele stand van de Reserve Sociaal Domein is als volgt:

	2026	2027	2028	2029	2030
Stand per 1-1 (vanuit Jaarrekening 2025)	3.768	2.605	3.019	3.396	3.396
Toevoegingen:					
Incidentele compensatie Jeugdhulp op basis van circulaires gemeentefonds	571	424	377		
Onttrekkingen:					
Project 'Niet rijk, wel kansrijk'	-10	-10			
Nieuw beleid 2025-2028: Uitvoering motie Kansen voor Kinderen	-75				
Inhuur voor lokale inzet nieuwe inkoop Wmo/Jeugd	-150				
Incidentele onttrekking als gevolg van de korting op de Brede SPUK 2026	-250				
Uitname weeffout jeugdzorg verrekend met toevoeging middelen Hervormingsagenda Jeugd (decembercirculaire 2025)	-17				
Incidentele compensatie niet beoogde kosten jeugdzorg (meicirculaire 2026)	-130				
Dekking lasten Wmo nieuw in de Bestuursrapportage 2026	-1.102				
Totalen	**2.605**	**3.019**	**3.396**	**3.396**	**3.396**

1.2.5 Woonlasten

De belastingverordeningen 2027 liggen in november 2026 aan de gemeenteraad ter vaststelling voor. De belastingopbrengsten in deze begroting zijn gebaseerd op de tariefvoorstellen uit deze belastingverordeningen 2027. In de Kadernota 2027 is aangegeven dat de rioolheffing en de afvalstoffenheffing 100% kostendekkend zijn. De OZB mag met maximaal de inflatie worden verhoogd. Voor de overige tarieven wordt uitgegaan van een indexatie van 2,1% volgens de meest recente berekeningen van het CPB.

De totale woonlasten voor een gemiddeld huishouden (afvalstoffenheffing, rioolheffing en OZB) stijgen op jaarbasis in 2027 met 3,6% (€ 37) ten opzichte van de geraamde woonlasten gemiddeld huishouden voor 2026. De stijging in 2027 wordt veroorzaakt door een verhoging van de rioolheffing (6%), OZB (2,1%) en afvalstoffenheffing vastrecht (3%).

Voor een nadere toelichting verwijzen we u graag naar de paragraaf G. Lokale heffingen.

2.0 Inleiding programma's

Binnen elk programma zijn verschillende subprogramma's opgenomen. In overleg met de auditcommissie zijn alleen voor die subprogramma's concrete doelstellingen geformuleerd waarop de gemeenteraad actief wil sturen. In de overige subprogramma's wordt uiteraard ook gewerkt aan maatschappelijke resultaten, maar deze zijn minder uitgebreid uitgewerkt in deze begroting. Sinds 2025 werken wij met een programmabegroting op basis van drie programma's:

1. Samenleving en bestuur;
2. Ruimte;
3. Sociaal.

De drie programma's bevatten diverse subprogramma's. Omdat de auditcommissie heeft besloten om meer focus aan te willen brengen, bevatten niet alle subprogramma's concrete doelstellingen. De subprogramma's met doelstellingen zijn de onderwerpen waarvan de auditcommissie heeft aangegeven dat de gemeenteraad hierop concreet wil gaan sturen. Dit betekent uiteraard niet dat er in de andere subprogramma's niets gebeurt. Het is alleen geen onderwerp waar de gemeenteraad op wil focussen.

Zoals gebruikelijk zijn daarnaast de twee verplichte overzichten opgenomen:

- Algemene dekkingsmiddelen;
- Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur.

De bedrijfskosten worden zoveel mogelijk direct toegerekend aan de primaire taken, activiteiten en producten gericht op externe dienstverlening. Overheadkosten worden apart verantwoord in het daartoe bestemde overzicht.

Samenstelling programmabegroting

Missie

Hier wordt het beoogde maatschappelijke effect, steeds verwoord als een ambitieus *-er-*doel zoals *mooier, beter of duurzamer*. Voorheen stond deze formulering bij het kopje 'Context en achtergronden'.

Context en achtergronden

Onder dit kopje wordt het maatschappelijk effect (het *-er-* doel) toegelicht, worden belangrijke thema's benoemd en de belangrijkste ontwikkelingen geschetst.

Kaderstellende beleidsnota's

Hier staan de beleidsnota's opgesomd die voor het programma belangrijk zijn.

Verplichte beleidsindicatoren

In dit onderdeel zijn de verplichte indicatoren opgenomen zoals voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording. De beleidsindicatoren hebben in de meeste gevallen geen (directe) relatie met onze doelstellingen en activiteiten. De gegevens worden voor het grootste gedeelte via de website 'waar staat je gemeente' verzameld. Daar worden de nieuwste beschikbare cijfers gepubliceerd, net zoals de vergelijking met gemeenten met een vergelijkbaar inwoneraantal. De cijfers in deze bijlage zijn van augustus 2026.

1ste W-vraag "Wat willen we bereiken?"

In samenspraak met de auditcommissie is gekozen voor meer focus op sturingsdoelen van de raad. Alleen die doelen worden opgenomen waarop de raad concreet wil sturen, met indicatoren die SMART zijn geformuleerd en voorzien van duidelijke streefwaarden.

2e W-vraag "Wat gaan we daarvoor doen?"

Dit onderdeel beschrijft de belangrijkste activiteiten die bijdragen aan het bereiken van de hiervoor genoemde doelen. Het is geen uitputtende opsomming, maar richt zich op acties die rechtstreeks bijdragen aan de gekozen prioriteiten.

3e W-vraag "Wat mag het kosten?"

Dit onderdeel geeft de volledige kosten weer van het programma.

Met deze opzet willen we een duidelijke, overzichtelijke en sturingsgerichte programmabegroting presenteren, die recht doet aan de ambities en prioriteiten van de gemeenteraad.

2.1 Samenleving en bestuur

Missie

We willen een gemeente zijn waar inwoners zich veilig voelen, zich thuis voelen en betrokken voelen, actief meedoen en vertrouwen hebben in de gemeente.

Context en achtergronden

De relatie tussen inwoners en de gemeente Montferland staat centraal in ons handelen. We werken aan een toegankelijke, betrouwbare en mensgerichte gemeente, waarin inwoners zich gehoord, serieus genomen en betrokken voelen. Inwoners worden waar mogelijk vroegtijdig betrokken bij plannen en besluiten die hen raken. Daarbij zijn we duidelijk over de kaders, de ruimte voor participatie en de mate van invloed. Zo zorgen we voor zorgvuldige, tijdige en kwalitatief goede participatie en sluiten beleid en plannen beter aan bij de wensen en behoeften van inwoners.

Ook bij initiatieven vanuit de samenleving nemen we een actieve en ondersteunende rol. We stimuleren initiatiefnemers om participatie zorgvuldig en tijdig te organiseren bieden daarbij ondersteuning waar nodig. Door actief het gesprek aan te gaan en open te staan voor een respectvolle dialoog, versterken we de verbinding tussen gemeente en samenleving. Zo bouwen we samen aan vertrouwen en betrokkenheid in onze dorpen en wijken.

In onze dienstverlening staat de inwoner centraal. Begrijpelijke taal, goede bereikbaarheid, tijdige informatie, heldere processen en aandacht voor persoonlijk contact vormen daarbij het uitgangspunt. We zorgen ervoor dat inwoners met vragen, aanvragen of meldingen goed worden meegenomen in het proces en niet van het kastje naar de muur worden gestuurd. Daarbij hebben we extra aandacht voor inwoners die minder digitaal vaardig zijn of voor wie persoonlijk contact belangrijk is.

Persoonlijk contact blijft essentieel. Tegelijkertijd versterken we onze dienstverlening en communicatie met digitale mogelijkheden. We zetten zowel traditionele als digitale kanalen in om zoveel mogelijk doelgroepen te bereiken. We werken verder aan de doorontwikkeling van digitale dienstverlening en communicatiemiddelen, zoals onze website, chatbot Mai en het platform OnsMontferland. Zo worden informatie, producten en diensten toegankelijker, sneller beschikbaar en nog beter vindbaar.

Daarnaast zetten we ons in voor een veilig en prettig leefklimaat. Inwoners moeten zich veilig voelen in hun wijk, dorp en in het contact met de gemeente. Daarom zorgen we voor duidelijke en toegankelijke meldingsprocessen, een goede opvolging van meldingen en een zichtbare samenwerking op het gebied van leefbaarheid en veiligheid. Ook versterken we, samen met handhaving, politie en zorgpartners, de integrale aanpak van ondermijnende criminaliteit, met bijzondere aandacht voor drugsgerelateerde problematiek en kwetsbare inwoners.

In 2026 werken we aan een nieuwe visie op dienstverlening die aansluit bij interne en externe ontwikkelingen en de wensen van inwoners, ondernemers en verenigingen. Na vaststelling richten we ons op de uitvoering en verankering van deze visie in onze organisatie.

De volgende subprogramma's maken deel uit van het programma Samenleving en bestuur:

- Burgerzaken;
- Contact samenleving;
- Bestuur;
- Openbare orde en veiligheid.

Totaal programma 1: Samenleving en bestuur

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-9.258	-8.787	-8.507	-8.501
Baten	1.547	1.548	855	855
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-7.711**	**-7.240**	**-7.652**	**-7.645**
Onttrekkingen	441	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	**-7.270**	**-7.240**	**-7.652**	**-7.645**

Overzicht kaderstellende (beleids)nota's

- Coalitieprogramma 2026-2030 Montferland maken we samen!;
- Visie Dienstverlening;
- Communicatiebeleidsplan;
- Eindrapport 'Participatiekader gemeente Montferland 2021';
- Mediabeleid;
- Sociale media communicatiestrategie 2024;
- Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026;
- Regionaal Risicoprofiel en Regionaal Beleidsplan.

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn partijen waarin een gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. De verbonden partijen ondersteunen onze gemeente bij het bereiken van de beleidsdoelstellingen. Meer informatie over de (financiële) ontwikkelingen bij de verbonden partijen staat in paragraaf E. Verbonden partijen.

Voor dit programma gelden de onderstaande verbonden partijen:

- Regio Achterhoek;
- Euregio Rijn-Waal;
- Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers;
- Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland (VNOG);
- Alliander N.V.;
- Vitens N.V.;
- Bank Nederlandse Gemeenten (BNG).

Burgerzaken

We zitten nog midden in de zogenaamde 'paspoortpiek'". Deze duurt van 2025 tot en met 2029. Er zijn extra medewerkers ingezet om deze tijdelijke piek op te kunnen vangen. De frontoffice van burgerzaken vormt samen met het KCC het eerste aanspreekpunt voor inwoners. De uitgangspunten uit de nieuwe dienstverleningsvisie zijn leidend voor deze teams.

Dit subprogramma omvat alle middelen voor de uitvoering van de burgerlijke stand, de Basisregistratie personen (BRP), het verstrekken van rijbewijzen en reisdocumenten, straatnaamgeving en huisnummering en het bijhouden van geo-informatie.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-1.675	-1.657	-1.435	-1.429
Baten	1.525	1.525	833	833
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-150**	**-132**	**-602**	**-596**
Gerealiseerd resultaat	**-150**	**-132**	**-602**	**-596**

Contact samenleving

Wat willen we bereiken?

- We geven inwoners voldoende ruimte om met ideeën en initiatieven te komen.

Indicator	2024*	2025*	2026	2027	2028	2029	2030
Het aantal inwoners dat positief reageert op het betrekken bij ideeën en initiatieven	31%	34%	28%	35%	36%	38%	40%

In 2024 heeft een nulmeting plaatsgevonden. Daarbij kwam het gescoorde percentage uit op 31%. In 2025 is een nieuwe metinguitgevoerd. Daaruit bleekeen stijging van 3%. In 2026 is opnieuw eenmeting uitgevoerd. Daarbij kwam het gescoorde percentage uit op 28%, een daling van 6%. De prognoses voor de aankomende jaren zijn daarom gewijzigd en in de tabel weergegeven.

Wat gaan we daarvoor doen?

- De participatievormen regelmatig afstemmen op de behoefte en wensen van de samenleving en het bestuur;
- De samenwerking en communicatie met wijk- en dorpsraden versterken;
- De twee adviseurs op het gebied van inwonersbetrokkenheid duidelijker positioneren en actiever inzetten in de samenleving van Montferland;
- Een fonds oprichten om leefbaarheidsinitiatieven te stimuleren of ondersteunen;
- In gesprek blijven met bestuur en samenleving over participatie en participatiemogelijkheden;
- Participatie toepassen bij alle projecten, plannen en beleidprocessen;
- Participatieverordening opstellen en uitvoeren.

Wat willen we bereiken?

- De waarden vertrouwen, duidelijkheid, vriendelijkheid, bereikbaarheid en deskundigheid zijn herkenbaar in de dienstverlening van Montferland.

Indicator	2024*	2025*	2026	2027	2028	2029	2030
Het aantal inwoners dat vindt dat de gemeente Montferland vertrouwen uitstraalt	19%	22%	30%	31%	33%	34%	36%
Het aantal inwoners dat vindt dat de gemeente Montferland duidelijk is in haar handelen	20%	20%	23%	24%	25%	26%	27%
Het aantal inwoners dat vindt dat de gemeente Montferland goed bereikbaar is via verschillende contactmogelijkheden	60%	59%	63%	64%	65%	66%	68%
Het aantal inwoners dat de gemeente Montferland als deskundig ervaart	22%	25%	22%	30%	33%	35%	37%

Het aantal inwoners dat vindt dat de gemeente Montferland duidelijk is in haar communicatie	32%	33%	43%	44%	46%	47%	49%
Het aantal inwoners dat de zich vriendelijk behandeld voelt door de gemeente Montferland	74%	80%	73%	75%	77%	79%	81%

Voor de bovengenoemde indicatoren is in 2024 een nulmeting uitgevoerd en in 2026 een nieuwe meting gedaan. Deze percentages zijn terug te vinden in de derde kolom. Ter vergelijking kunt u op waarstaatjegemeente.nl een soortgelijk onderzoek naar de relatie tussen inwoner en gemeente vinden. Voor volgende jaren streven we ernaar om de indicatoren te laten stijgen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- De communicatiemiddelen verder uitbreiden met spraakberichten en video;
- De gemeente actiever profileren op basis van de kernwaarden uit de dienstverleningsvisie en daarbij een passende mix van communicatiemiddelen inzetten;
- Het communicatiebeleid actualiseren;
- Nieuwe technologieën inzetten.

Overige activiteiten

Daarnaast willen we projectmatig werken binnen de ambtelijke organisatie meer vormgeven.

Contact samenleving

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-248	-248	-248	-248
Gerealiseerd resultaat	**-248**	**-248**	**-248**	**-248**

Bestuur

Voor dit subprogramma zijn geen specifieke doelen opgesteld. Het budget wordt ingezet voor de bezoldiging van raadsleden en (voormalig) collegeleden, de rekenkamerfunctie, bestuurlijke samenwerking, planning & control, informatiebeveiliging, rechtsbescherming en verkiezingen.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-3.170	-2.728	-2.728	-2.728
Gerealiseerd resultaat	**-3.170**	**-2.728**	**-2.728**	**-2.728**

Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?

- We streven naar een hogere ervaren veiligheid in de eigen woonbuurt.

Indicator	2022*	2026	2028	2029	2030

Het percentage inwoners dat zich zelden of nooit onveilig voelt in de eigen woonbuurt.	88%	85%	86%	87%	88%

*De veiligheidsmonitor wordt niet jaarlijks gehouden.

Deze indicator gaat over veiligheidsgevoelens van inwoners en is een subjectief begrip. Het veiligheidsgevoel wordt beïnvloed door een veelheid van directe, maar ook indirecte factoren. De factoren die bijdragen aan dit gevoel, liggen niet allemaal binnen onze invloedsferen. Toch streven we ernaar dit gevoel positief te beïnvloeden.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Bestuurlijk optreden tegen ondermijnende criminaliteit;
- De bewustwording vergroten door in te zetten op preventie en voorlichting;
- De uitvoeringskosten van het beleidskader huisvesting arbeidsmigranten inzichtelijk maken;
- Samenwerken met ketenpartners op het gebied van signalering en integrale controles.

Openbare orde en veiligheid

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-4.165	-4.153	-4.096	-4.095
Baten	22	22	22	22
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-4.142**	**-4.131**	**-4.074**	**-4.073**
Gerealiseerd resultaat	**-4.142**	**-4.131**	**-4.074**	**-4.073**

Verplichte beleidsindicatoren

			2024		2025	
Taakveld	**Omschrijving**	**Eenheid**	**Montferland**	**Referentie-gemeente**	**Montferland**	**Referentie-gemeente**
1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	Per 10.000 jongeren	7	9	8	9
1. Veiligheid	Winkeldiefstallen	Per 1.000 inwoners	0,4	1,3	0,4	1,2
1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven	Per 1.000 inwoners	2,2	3,1	1,9	3,2
1. Veiligheid	Diefstallen uit woning	Per 1.000 inwoners	0,8	1,1	0,8	1,1
1. Veiligheid	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Per 1.000 inwoners	3,1	4,1	2,8	4,0
0. Bestuur en ondersteuning	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	9,4	geen data	10,4	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	9,3	geen data	9,7	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	463	geen data	483	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	17	geen data	13	geen date

0. Bestuur en ondersteuning	Overhead	% van totale lasten	14,1	geen data	13,7	geen data

2.2 Ruimte

Missie

In Montferland willen we dat iedereen prettig kan wonen, werken en recreëren. Daarom investeren we samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties in passende woningen, een veilige en aantrekkelijke leefomgeving, duurzame oplossingen, een sterke lokale economie en een vitaal buitengebied, steeds met respect voor ons unieke landschap en de natuur.

Hieronder zijn de speerpunten los van elkaar weergegeven:

- Voldoende en passende woningen;
- Een aantrekkelijke omgeving om te wonen en recreëren;
- Economische ontwikkeling die bijdraagt aan werk voor onze inwoners;
- Goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid.
- Duurzaamheid, klimaatadaptatie en milieu.

Context en achtergronden

In deze programmabegroting schetsen we onze koers voor de ruimtelijke ontwikkeling van Montferland. Duurzaamheid, leefbaarheid en woningbouw blijven belangrijke pijlers. Het programma Ruimte speelt hierin een belangrijke rol. Tegelijkertijd vraagt de uitvoering van onze ambities om zorgvuldige keuzes, zodat deze passen binnen de beschikbare financiële mogelijkheden.

Uitwerken Omgevingsvisie
Met het vaststellen van de Omgevingsvisie "Ons Mooie Montferland" heeft de gemeenteraad de richting bepaald voor de ruimtelijke toekomst. De komende jaren werken we de beleidsambities uit in integrale omgevingsprogramma's, zoals het warmte- en koudeprogramma en het programma buitengebied. Deze integrale programma's vervangen de traditionele sectorale beleidsplannen.

Woningbouw
Wonen is een basisvoorwaarde voor een sterke, leefbare en toekomstbestendige gemeente. De vraag naar woningen blijft groeien, onder andere door demografische ontwikkelingen, economische groei en de aantrekkingskracht van onze gemeente. Daarom blijven wij stevig inzetten op woningbouw in Montferland. Het gaat daarbij zowel om uitbreiding van het woningaanbod als om herontwikkeling van bestaande (woningbouw)locaties, met blijvende aandacht voor kwaliteit, duurzaamheid en betaalbaarheid. Om ook in de jaren na de huidige bouwgolf in de woningbehoefte te kunnen voorzien, nemen we de ruimte om strategisch grond aan te kopen.

Wij zetten in op het versnellen van woningbouwprocedures en vergunningverlening, zodat woningbouwinitiatieven sneller tot uitvoering kunnen komen. Daarbij blijven wij oog houden voor de leefbaarheid van onze kernen, klimaatbestendig bouwen en een goede participatie van omwonenden.

Met een gevarieerd woningaanbod willen we voorzien in de behoefte van verschillende doelgroepen, met speciale aandacht voor starters, jonge gezinnen en senioren.

Het klimaat verandert. Montferland bereidt zich daarop voor door de leefomgeving van nieuwe en bestaande wijken beter bestand te maken tegen hitte, droogte en wateroverlast. Duurzaam en innovatief bouwen is nodig om toekomstbestendig te zijn en het wooncomfort te verhogen. Wel geldt: hoe meer eisen worden gesteld, hoe meer druk dit kan leggen op de financiële haalbaarheid van plannen.

Energietransitie
We werken samen met partners aan de ontwikkeling van het windpark nabij Azewijn. Het warmte- en koudeprogramma wordt begin 2027 vastgesteld. We starten de uitvoering met het maken van wijkwarmteplannen voor 's-Heerenberg-Oost en Didam. Rijksmiddelen vormen de belangrijkste financieringsbron voor deze transitie. Verschillende subsidies worden benut om energiebesparing bij doelgroepen te stimuleren. De energietransitie is helaas niet los te zien van netcongestie. Wij zetten ons maximaal in om de gevolgen van netcongestie voor Montferland zo veel mogelijk te beperken. Daarbij kijken we naar wat wél mogelijk is, nu en in de toekomst.

Instandhouding van de openbare ruimte
Een aantrekkelijke en goed onderhouden openbare ruimte is belangrijk voor de leefbaarheid en het karakter van Montferland. Naast beheer en onderhoud investeren we in de renovatie en vernieuwing van groene en recreatieve voorzieningen, waarbij klimaatadaptatie, biodiversiteit en sociale verbindingen centraal staan en we steeds meer overschakelen naar ecologisch beheer. Duurzame energieoplossingen vragen om extra investeringen en werkzaamheden aan het elektriciteitsnet. Dit vraagt om nauwe samenwerking met nutsbedrijven. Door werkzaamheden te combineren, kunnen noodzakelijke investeringen uitgesteld of gespreid worden. In 2027 bieden we een strategisch assetmanagement plan (SAMP) aan. Met dit SAMP stellen we de kaders vast voor het instandhouden van de openbare ruimte in Montferland voor de komende jaren. Deze kaders werken we uit in beheerplannen voor de openbare ruimte. Daarin brengen we per onderdeel in beeld welke onderhouds- en investeringen de komende jaren nodig zijn. Door werkzaamheden integraal te plannen, kunnen we deze beter afstemmen met nutsbedrijven en andere betrokken partijen.

Door de bouw van nieuwe woningen en bedrijventerreinen groeit ook de openbare ruimte die onderhouden moet worden. In 2027 maken we inzichtelijk wat het financiële effect van deze uitbreidingen gaat zijn.

Bedrijventerreinen
Wij ondersteunen een krachtig midden- en kleinbedrijf als motor van de lokale economie. Daarbij streven wij naar toekomstbestendige en duurzame bedrijventerreinen die ruimte bieden aan innovatie, werkgelegenheid en verduurzaming. Goede infrastructuur, gevarieerde locaties en duurzame energievoorzieningen geven bedrijven de ruimte om te groeien, banen te creëren en bij te dragen aan de gemeenschap. Wij werken door aan de geplande uitbreiding van het bedrijventerrein in 's-Heerenberg. In de lijn van onze omgevingsvisie kijken we actief naar uitbreiding van bedrijventerreinen, verspreid over Montferland. Samen met omliggende gemeenten kijken we naar versterking van de regionale bedrijvigheid.

Financiële uitdagingen
De financiële gezondheid van onze gemeente is de basis voor alle overige ontwikkelingen binnen Montferland. We gaan zorgvuldig om met de beschikbare middelen, zoeken naar passende financieringsmogelijkheden en werken efficiënt om onze doelen te bereiken. Waar mogelijk doen we een beroep op externe financiering. Daarnaast zijn er investeringen nodig om de infrastructuur en openbare ruimte in stand te houden, uit te breiden en te vernieuwen. Daarom stellen we voor 2027 en volgende jaren een nieuw water en rioleringsprogramma (WRP) vast.

Opbouw programma Ruimte
Het programma Ruimte bestaat uit de volgende (voorgeschreven) subprogramma's:

- Ruimtelijke ordening;
- Wonen en Bouwen;
- Duurzaamheid;
- Cultureel erfgoed;
- Afval, riolering en milieubeheer;
- Groen;
- Verkeer en Vervoer;
- Economie en Circulariteit;
- Recreatie en Toerisme.

Met het programma Ruimte werken we, stap voor stap, aan een toekomstbestendig Montferland dat ruimte biedt aan mens, natuur en ondernemerschap.

Totaal programma 2: Ruimte

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-37.731	-32.670	-31.404	-29.967
Baten	22.874	17.558	16.116	14.459
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-14.857**	**-15.112**	**-15.288**	**-15.509**
Onttrekkingen	588	103	114	114
Stortingen	-1.194	-22	-52	-52
Mutaties reserves	**-607**	**81**	**62**	**62**
Gerealiseerd resultaat	**-15.464**	**-15.031**	**-15.226**	**-15.446**

Kaderstellende (beleids)nota's

Onderstaande visies, nota's en plannen vormen de beleidsmatige en financiële kaders voor onze gemeentelijke doelen en taken. Deze maken integraal onderdeel uit van deze programmabegrotingen bevatten de bijbehorende doelen, kaders en budgetten. Gedurende de looptijd van deze begroting zal een deel van deze nota's worden vervangen en/of geactualiseerd.

- Coalitieprogramma 2026-2030 'Montferland maken we samen' (nader uitwerking in College Uitvoeringsprogramma 2026-2030);
- Woonvisie 2025-2035 (2025);
- Beleid Recreatie en Toerisme 2026-2031 *Ontdek, beleef en verblijf - Meerdaags genieten in Montferland*;

- Omgevingsvisie 'Ons Mooie Montferland' (2025);
- Omgevingsvisie en -verordening provincie Gelderland (2025);
- Nota Grondbeleid - Nota Grondprijzenbeleid (2025);
- Strategisch Assetmanagementplan 2027 ev. (wordt medio 2027 aangeboden);
- Instandhoudingsplan Groen 2026 – 2029 (wordt na het zomerreces 2026 aangeboden);
- Beheerplan Civiele Kunstwerken 2025-2028;
- Beheerplan Openbare Verlichting 2025-2029 *Montferland Energiezuinig*;
- Beheerplan wegen (2025-2029);
- Water en Rioleringsprogramma Montferland 2027 ev. (wordt eind 2026 aangeboden);
- Visie Wonen, Welzijn en Zorg Montferland 2024-2030;
- Beleidskader Huisvesting Arbeidsmigranten (2024);
- Regionaal Programma Werklocaties Achterhoek (2024) » Economische beleidsnota tot 2030 (2018);
- Uitvoerings- en handhavingsstrategie VTH fysieke leefomgeving 2024-2028;
- Uitvoeringskader Montferland energieneutraal 2024-2027;
- Liemers Economische Visie 2024-2026;
- Woondeal 1.1 regio Achterhoek;
- Ruimtelijk kader opwekking duurzame energie (2023);
- Akkoord van Groenlo (2023);
- Groenbeleidsplan 'Waardering voor groen' (2023-2032, geëvalueerd in 2025);
- Visie 's-Heerenberg-Oost en Lengel kijken vooruit (2022);
- Beleidsnotitie woningbouw op inbreidingslocaties (2022);
- Prestatieafspraken wonen Plavei en Woonzorg NL 2022;
- Biodiversiteitsplan 'Ruimte voor biodiversiteit' (2022);
- Klimaatadaptatieplan Montferland 2021-2026;
- Grondstoffenvisie 2024-2027;
- Regionale Energiestrategie 2.0 Achterhoek (2026);
- Transitievisie Warmte (2021; actualisatie in 2025 gestart, warmte- en koude programma);
- Omgevingsprogramma mobiliteit (wordt eind 2026 aangeboden);
- Mobiliteitsvisie (2024);
- Parkeerbeleid (2025);
- Laadvisie (2024);
- Plaatsingsbeleid Laadinfrastructuur;
- Bomenbeleidsplan (2020);
- Beleids- en uitvoeringsprogramma biodiversiteit provincie Gelderland (2020);
- Liemerse Woonagenda: de koers voor 2020-2025;
- Notitie woningbouwbehoefte 2019-2030 (2019);
- Beleidsplan zand- en halfverhardingswegen (2019-2028);
- Beleidsplan Toegankelijkheid Openbare Ruimte (2017-2021);
- Masterplan Didam (2016);
- Speelbeleidsplan 'Buitengewoon leuk' (2025)
- Hondenbeleidsplan (2013);
- Cultuurhistorisch beleid voor Montferland (2012);
- Regionale structuurvisie Achterhoek (2012);
- Herijking Ruimte voor vernieuwing in het buitengebied (2012);
- Van nieuwe naobers en brood op de plank, landschapsontwikkelingsplan+ (Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek, 2008);
- Ruimte voor goed wonen; samen koersen naar een toekomstbestendige woonomgeving (provincie Gelderland);
- Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) 2024-2033.

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn partijen waarin een gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. De verbonden partijen ondersteunen onze gemeente om de beleidsdoelstellingen te bereiken. Meer informatie over de (financiële) ontwikkelingen bij de verbonden partijen is opgenomen in paragraaf E: Verbonden partijen.

Voor dit programma gelden de onderstaande verbonden partijen:

- Omgevingsdienst Achterhoek (ODA);
- Reinigingsdienst de Liemers (RDL);
- Doelgroepenvervoer regio Arnhem-Nijmegen (BVO DRAN);
- Coöperatie Energieloket Achterhoek U.A.;

- Leasurelands B.V.;
- Warmtenetwerk Didam B.V.;
- Agem Gemeentelijke Energie B.V.;
- Liemerse Ambassade.

Ruimtelijke ordening

Voor dit subprogramma zijn geen specifieke doelen benoemd. Dit subprogramma bevat onder andere de middelen die besteed worden aan het opstellen van het omgevingsplan. Het omgevingsplan en de bijbehorende procedures zijn verplichte instrumenten onder de Omgevingswet. Hiermee draagt de gemeente bij aan een gezonde en veilige fysieke leefomgeving voor inwoners.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-641	-641	-641	-641
Baten	159	159	159	159
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-482**	**-482**	**-482**	**-482**
Gerealiseerd resultaat	**-482**	**-482**	**-482**	**-482**

Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?

- Voldoende en betaalbare woningen, met speciale aandacht voor verschillende doelgroepen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
We ondersteunen de bouw van gemiddeld 225 woningen per jaar	225	225	225	255
Tenminste 66 procent van deze woningen valt in de categorie 'betaalbaar' (max. € 405.000/€ 370.000 prijspeil 2025)	≥66%	≥66%	≥66%	≥66%

In de Woondeal 1.1 voor de regio Achterhoek is afgesproken om in Montferland tot en met 2034 in totaal 2.118 woningen te realiseren, oftewel gemiddeld ruim 225 woningen per jaar. Deze doelstelling is vastgelegd in de Woonvisie 2025–2035.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We betrekken inwoners vroegtijdig bij gebiedsontwikkelingen en woningbouwprojecten
- We brengen de gemeentelijke woningbouwplannen tot ontwikkeling en sturen op voortgang;
- We faciliteren de bouw van gemiddeld 225 woningen per jaar, waarvan 66% betaalbaar. Van deze betaalbare woningen bestaat 30% uit sociale huurwoningen en 10% uit sociale koopwoningen;
- We faciliteren de bouw van voldoende woningen voor ouderen en aandachtsgroepen en starten met de realisatie van acties uit het uitvoeringsprogramma 'Visie Wonen, Welzijn en Zorg Montferland 2024-2030';

- We faciliteren de bouw van voldoende woningen voor ouderen en aandachtsgroepen en starten met de realisatie van acties uit het uitvoeringsprogramma 'Visie Wonen, Welzijn en Zorg Montferland 2024-2030';
- We streven naar een snelle en transparante afhandeling van woningbouwinitiatieven en vergunningaanvragen
- We verstrekken startersleningen.

Overige activiteiten

Naast de activiteiten die direct bijdragen aan het gestelde doel, vallen binnen dit subprogramma ook andere activiteiten die bijdragen aan voldoende en goede woningen in Montferland.

Op dit moment heeft ongeveer 60% van de woningbouwplannen harde plancapaciteit. Bezwaar- en beroepsprocedures kunnen leiden tot vertraging. Voor twee plannen (Lakermaat en gemeentelijke uitbreidingslocatie Beek), loopt medio 2026 nog een bezwaar- en beroepsprocedure. De voorbereiding van de uitbreidingslocaties uit de tweede tranche (Didam- Noordoost, Loil, Braamt en Nieuw-Dijk) verloopt volgens planning. Wij zetten ons maximaal in om voor deze locaties tijdig over voldoende stroomaansluitingen te beschikken. Alle plannen zijn voor 1 juli aangemeld bij mijnaansluitingen.nl.

Het is nog niet duidelijk of voor alle plannen transportcapaciteit wordt toegekend en of netcongestie nog gaat leiden tot vertraging. De Provincie Gelderland heeft hiervoor in juli 2024 een actieplan vastgesteld, dat wij hebben vertaald naar lokale acties. Samen met netbeheerders, de provincie, ondernemers en inwoners blijven wij werken aan oplossingen om maatschappelijke en economische ontwikkelingen mogelijk te maken.

Op 1 juli 2026 is de wet Versterking regie volkshuisvesting van kracht geworden. Op regionaal niveau maken wij fairshare-afspraken over de verdeling en huisvesting van aandachtsgroepen door het opstellen van een regionaal afgestemde huisvestings- en urgentieverordening. Daarnaast zijn we gestart met het opstellen van een volkshuisvestelijk programma en start in het najaar 2026 de herziening van de Woondeal 1.1.

Vanuit de gemeente faciliteren en ondersteunen wij initiatieven voor Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). We onderzoeken en ondersteunen maatregelen om de slaagkansen van starters op de woningmarkt te verbeteren en de doorstroming van oudere inwoners naar een passende woning te stimuleren.

Een groot project dat bijdraagt aan een aantrekkelijke woon- en leefomgeving in Montferland is de uitwerking van de visie 's-Heerenberg-Oost en Lengel kijken vooruit. Samen met Plavei werken we aan concrete plannen voor 'Het Drieheuvelenpark'. Voor het deelgebied de Bongerd ontwikkelen we een plan dat voorziet in een levendig hart van de wijk met woningen en voorzieningen.

Alternatieve woonvormen krijgen onder andere een plek op de voormalige VVL-velden in Lengel in de vorm van 'het Lengelerhof'.

Wonen en bouwen

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-2.681	-2.612	-2.609	-2.611
Baten	1.024	1.024	1.024	1.024
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-1.657**	**-1.588**	**-1.585**	**-1.588**
Gerealiseerd resultaat	**-1.657**	**-1.588**	**-1.585**	**-1.588**

Cultureel erfgoed

Dit subprogramma richt zich op het duurzaam behouden en de versterking van het cultureel erfgoed in onze gemeente. De belangrijkste activiteiten binnen dit programma zijn:

- Behoud van erfgoed door ontwikkeling;
- Cultureel erfgoed beleefbaar maken en versterken.

We ondersteunen eigenaren van beschermde gemeentelijke monumenten bij onderhoud en verduurzaming van hun panden. Dit doen we door het verstrekken van informatie en het bieden van financiële ondersteuning via de subsidieregeling instandhouding gemeentelijke monumenten. De gemeenteraad stelt hiervoor jaarlijks een budget vast, dat wordt aangevuld met een subsidiebijdrage vanuit de provincie.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-157	-157	-152	-152
Baten	20	20	20	20
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-137**	**-137**	**-132**	**-132**
Gerealiseerd resultaat	**-137**	**-137**	**-132**	**-132**

Grondexploitaties

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-11.962	-6.657	-4.989	-3.146
Baten	10.275	4.821	3.152	1.309
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-1.687**	**-1.837**	**-1.837**	**-1.837**
Gerealiseerd resultaat	**-1.687**	**-1.837**	**-1.837**	**-1.837**

Afval, riolering en milieubeheer

Wat willen we bereiken?

- Meer woningen met energielabel B of hoger.

Indicator	2027	2028	2029	2030
60 procent van de woningen heeft in 2026 energielabel B of hoger.	62%	64%	70%	76%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Aanpak energiearmoede: onder andere door de tijdelijke isolatiesubsidieregeling te promoten;
- Regionale aanpak voor de uitvoering van het Nationaal Isolatieprogramma (energiebesparing);
- Uitvoering van het Uitvoeringskader Energieneutraal Montferland 2024-2027: de projectagenda wordt jaarlijks vastgesteld;
- Uitvoering warmtetransitie: we werken aan aardgasvrije woningen en energiebesparing;

- Wijkaanpak: energie besparen op wijk- en buurtniveau.

Wat willen we bereiken?

- Minder restafval, zodat de gemeente kan voldoen aan de VANG-doelstelling* (Van Afval Naar Grondstof).

Indicator	2027	2028	2029	2030
Daling restafval per inwoner (t.o.v. 2022: 97 kg)	-1,2%	-1,4%	-1,6%	-1,8%

*Doelstelling VANG: in 2030 minimaal 60% van het huishoudelijk afval recyclen. (Montferland 2022: 69,9%)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Monitoren en optimaliseren van de aanbiedstations.
- Opstellen van het zwerfvuilbeleid voor een schone openbare ruimte en het verminderen van illegale afvaldumping;
- Uitwerken en uitvoeren van het vastgestelde afval- en grondstoffenbeleid;
- Voorlichting, promotie en extra communicatie rondom afvalscheiding;

Riolering

Voor het subprogramma riolering zijn geen aparte doelen opgenomen. Desalniettemin investeren we in riolering en waterbeheer om een gezonde leefomgeving en bescherming van grondwatervoorraden te waarborgen. Daarbij richten we ons op:

- De inzameling en afvoer van huishoudelijk– en bedrijfsafvalwater naar de rioolwaterzuiveringen van het waterschap;
- Het afkoppelen van hemelwater waar mogelijk, zodat er minder schoon water naar de zuivering gaat;
- Het rekening houden met klimaatverandering bij ruimtelijke ontwikkelingen en herinrichting, om problemen door wateroverlast te voorkomen;
- Het stimuleren van vergroening, minder verharding en het afkoppelen op particuliere percelen (o.a. uitvoeren gemeentelijke subsidieregeling Water en Groen);
- Het opstellen van een nieuw Water- en Rioleringsprogramma (WRP) voor 2027;
- Het duurzaam en toekomstgericht beheren, onderhouden en verbeteren van riolering en andere afvalwatersystemen, waarbij projecten waar mogelijk worden gecombineerd.

Overige activiteiten

- Ter ondersteuning van de verdere verduurzaming van Montferlandse woningen, maatschappelijk vastgoed en bedrijven houden we blijvend oog voor subsidiemogelijkheden van onder andere de provincie en het rijk.
- In 2027 hopen we in samenwerking met Plavei het warmtenet in Didam van de Bloemenbuurt uit te breiden naar de Molenwijk.
- Op bedrijventerrein Matjeskolk onderzoeken we de mogelijkheid om tot een samenwerking op het terrein van energie te komen.
- Bij nieuwe woonwijken wordt onderzocht of een collectief warmtesysteem mogelijk is.

Afval, riolering en milieubeheer

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-10.656	-10.685	-10.912	-11.147
Baten	11.005	11.143	11.370	11.607
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**349**	**458**	**458**	**460**
Gerealiseerd resultaat	**349**	**458**	**458**	**460**

Groen

Wat willen we bereiken?

- Een klimaatadaptieve en meer biodiverse leefomgeving, met minder hinder van hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen én meer variatie aan planten, dieren en micro-organismen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Cumulatieve toename gebied (t.o.v. 2023) dat minder gevoelig is voor extreem weer (ha)	25	30	35	40

Voor 2025 was de doelstelling 20 hectare. Vanwege de afhankelijkheid van verschillende ruimtelijke-ordeningsprojecten is uiteindelijk 15 hectare gerealiseerd. Hierdoor is het moeilijk in te schatten hoeveel hectare er jaarlijks bijkomt. De ontwikkeling en besluitvorming rondom deze plannen, waaronder ’s-Heerenberg-Oost, duren langer dan eerder gedacht. Daarom zijn de doelstellingen voor de komende jaren bijgesteld.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Bij elke ruimtelijke ontwikkeling zetten we in op klimaatadaptatie en versterking van de biodiversiteit door deze thema’s vroegtijdig in het proces mee te nemen en te toetsen aan het afwegingskader woningbouw;
- Stimuleren van het vergroenen van tuinen met de subsidieregeling Water en Groen en de inzet van tuinrangers.
- Stimuleren van landschap en biodiversiteit door aanleg van landschapselementen en het gebruik van inheemse soorten;
- Uitvoeren van de gebiedsgerichte vervangingsopgave openbaar groen en bomen volgens het Groenbeleidsplan;
- Uitvoeren van de motie '2000 extra bomen (en struiken)';

Overige activiteiten

In bredere samenwerking met o.a. Wageningen University & Research (WUR) onderzoeken we welke boom- en plantsoorten beter bestand zijn tegen hitte en verdroging als gevolg van klimaatverandering. De uitkomsten van deze onderzoeken gebruiken we bij de gebiedsgerichte vervangingsopgave.

Groen

In onderstaande tabel zijn de financiën voor het subprogramma groen opgenomen.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-3.492	-3.717	-3.805	-3.808
Baten	198	198	198	146
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-3.295**	**-3.519**	**-3.607**	**-3.662**
Gerealiseerd resultaat	**-3.295**	**-3.519**	**-3.607**	**-3.662**

Verkeer en vervoer

We streven naar goede bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefbaarheid. Veilige schoolroutes en veilige routes voor langzaam verkeer zijn daarbij extra belangrijk. We willen krachtige kernen met een groene, toegankelijke en gezonde openbare ruimte, die ook aantrekkelijk is voor recreatie. Extra aandacht gaat daarbij uit naar het aanpassen van bestaande wegen bij nieuwe woningbouw.

We hebben de volgende uitgangspunten en actiepunten:

- Uitvoeren van de mobiliteitsvisie, het parkeerbeleid en het omgevingsprogramma Mobiliteit;
- Uitvoering geven aan de laadvisie en het plaatsingsbeleid voor publieke laadinfrastructuur;
- Onderhoud zoveel mogelijk integraal uitvoeren om dubbel werk en extra kosten te voorkomen;
- Wandelen en fietsen zo aantrekkelijk mogelijk maken door goede fiets- en looproutes;
- Beheer en onderhoud van wegen volgens het wegenbeheerplan, met kwaliteitsniveau B in historische kernen en winkelgebieden en niveau C op overige wegen. We blijven investeren in groot onderhoud om aan de wettelijke eisen te blijven voldoen en de levensduur van wegen te verlengen;
- Toepassen van de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR) bij (her)inrichtingsprojecten;
- Ondersteunen van de RegioExpres en zorgen voor een goede inpassing in de gemeente;
- Bij nieuwe woningbouwlocaties wordt de verkeerskundige inpassing integraal meegewogen.

Verkeer en vervoer

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-7.484	-7.681	-7.786	-7.952
Baten	165	165	165	165
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-7.318**	**-7.516**	**-7.621**	**-7.787**
Gerealiseerd resultaat	**-7.318**	**-7.516**	**-7.621**	**-7.787**

Economie en Circulariteit

Wat willen we bereiken?

- Het aantrekken van nieuwe bedrijven die passen bij het arbeidsaanbod in onze gemeente, met als doel in 2027 1% meer nieuwvestigingen dan in 2026.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Toename aantal nieuw gevestigde bedrijven in Montferland t.o.v. voorgaand jaar	10	10	10	10

We stimuleren het vestigen van nieuwe bedrijven door een aantrekkelijk vestigingsklimaat en ruimtelijke mogelijkheden te creëren.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Herijken van de economische visie;
- Ondernemers (verenigingen) actief ondersteunen en de samenwerking versterken;
- Opstellen en uitvoeren van een plan van aanpak voor de revitalisering (opknappen) van bedrijventerreinen;
- Regelmatig onderhouden van bedrijfscontacten vanuit bestuur en ambtelijke organisatie;

- Structureel overleg voeren met partners zoals provincie, regio en ondernemers (verenigingen) over werkgelegenheid. De focus ligt op MKB;
- Uitbreiden bedrijventerrein ’s-Heerenberg;
- We onderzoeken de ontwikkeling van nieuwe terreinen voor bedrijven.

Wat willen we bereiken?

- Opknappen van bestaande bedrijventerreinen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
In 2028 is minimaal een deel van een bedrijventerrein opgeknapt/gerevitaliseerd.	0	1	0	0

In 2027 ligt onze prioriteit nog steeds bij de uitbreiding van het bedrijventerrein in 's-Heerenberg en het opstellen van de nieuwe economische visie. Als onderdeel hiervan brengen we de kansen voor de revitalisering en uitbreiding van onze bedrijventerreinen in kaart. Hiervoor stellen we in 2027 een concreet plan van aanpak op, dat de basis vormt voor de verdere stappen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Opnemen van de verduurzaming van bedrijventerreinen als mogelijk project in het nieuwe Uitvoeringsprogramma en de bijbehorende projectagenda Montferland energieneutraal 2024-2027.
- Revitaliseren van bestaande bedrijventerreinen door subsidiemogelijkheden te onderzoeken, overleg te voeren met partners en een plan van aanpak op te stellen;

Economie

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-340	-202	-202	-202
Baten	29	29	29	29
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-311**	**-173**	**-173**	**-173**
Gerealiseerd resultaat	**-311**	**-173**	**-173**	**-173**

Recreatie en toerisme

Het beleid Recreatie en Toerisme 2026 - 2031 is ingegaan per 1 januari 2026. Uit de kernthema's van het beleid, overleg met de regio en overleg met de sector komen concrete acties met een doel naar voren. Denk aan doelen als het verbeteren van de naamsbekendheid, het versterken van de lokale samenwerking en het verbeteren van het dagrecreatief aanbod.

Er is behoefte aan uitbreiding van de overnachtingsmogelijkheden. Bepaalde regels voor nieuwe initiatieven zijn al versoepeld, met als doel het aantal overnachtingsmogelijkheden te vergroten. Er wordt onderzocht in hoeverre het mogelijk is deze versoepelingen mee te nemen in het Programma Buitengebied.

Sinds 2026 is Montferland lid van de Vrijetijdsagenda Achterhoek, waarvan ambtelijke en bestuurlijke overleggen onderdeel uitmaken. Dit lidmaatschap biedt ondernemers extra ondersteuning om toekomstbestendig te ondernemen en om deel te nemen aan regionale projecten en hiervan te profiteren.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-318	-318	-308	-308
Gerealiseerd resultaat	**-318**	**-318**	**-308**	**-308**

Verplichte beleidsindicatoren

			2024			2025
Taakveld	**Omschrijving**	**Eenheid**	**Montferland**	**Referentiegemeente**	**Montferland**	**Referentiegemeente**
3. Economie	Functiemenging	Percentage	geen data	geen data	50,9	50,7
3. Economie	Vestigingen (van bedrijven)	Per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar	geen data	geen data	157,1	186,3
7. Volksgezondheid en Milieu	Omvang huishoudelijk restafval	Kg per inwoner	99	116	geen data	geen data
7. Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit	Percentage	47,7	geen data	geen data	geen data
8. Vhrosv	WOZ-waarde - Woningen totaal	x €1.000	295	377	322	397
8. Vhrosv	Nieuw gebouwde woningen	Per 1.000 woningen	2,5	7,2	geen data	geen data
8. Vhrosv	Demografische druk	Percentage	77	79,6	77,4	80,2
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishoudens	Euro	847	geen data	885	960
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens	Euro	1.022	geen data	1069	1050

2.3 Sociaal

Missie

In Montferland doet iedereen mee. Dit willen we vanuit onze visie op het Sociaal Domein in al onze kernen realiseren door:

- Gezond samenleven te versterken door inwoners met elkaar te verbinden;
- Bestaanszekerheid te bieden door onzekerheid te verminderen;
- Kansengelijkheid te vergroten door ongelijk te investeren.

Samen met partners, verenigingen en inwoners zetten we ons in voor:

- Extra aandacht voor kwetsbare inwoners, door samen met het voorliggend veldvroegtijdige en laagdrempelige ondersteuning te bieden;
- Een inclusieve samenleving, waar iedereen meetelt en welkom is;
- Meer jongeren in aanraking laten komen met cultuur en creatieve ontwikkeling via cultuureducatie;
- Het vergroten van het aantal jongeren met een startkwalificatie, zodat hun kansen op de arbeidsmarkt toenemen;
- Het terugbrengen van schulden onder jongeren;
- Suïcidepreventie met als doel het aantal suïcides te verminderen;
- Een sportieve en gezonde ontwikkeling voor alle inwoners;
- Tijdig en vertrouwde hulp en ondersteuning voor jongeren en ouderen, zodat zij zelfstandig kunnen blijven meedoen in de Montferlandse samenleving;
- Het versterken van een brede sociale basis, zodat jong en oud gebruik kunnen maken van een rijk aanbod aan cultuur, sport en welzijn;
- Het ondersteunen en verwelkomen van (tijdelijk) kwetsbare inwoners in het verenigingsleven en bij deelname aan de samenleving;
- Een veilige en prettige leefomgeving, waar iedereen zich thuis voelt in Montferland.

Context en achtergronden

Jeugd
De decentralisatie van de jeugdzorg heeft niet geleid tot de verwachte verbeteringen en besparingen. Met de landelijke Hervormingsagenda werken het Rijk en de gemeenten gezamenlijk aan verbetermaatregelen. Dit vormt het uitgangspunt voor ons beleid in de komende jaren. Als het gaat om de integrale ambulante jeugdzorg, zien we een duidelijke stijging van het aantal cliënten. Er is sprake van een groei van het aantal jongeren met mentale problemen. We verwachten dat het aantal cliënten binnen de jeugdbescherming redelijk stabiel zal blijven. Op de landelijk gecontracteerde zorg hebben we feitelijk geen directe invloed. Dergelijke trajecten kunnen aanzienlijke kosten per cliënt met zich meebrengen. Dat zal ook in 2027 en de daaropvolgende jaren het geval zijn.

Met de meeste jongeren in Montferland gaat het goed. Een deel heeft echter tijdelijk extra ondersteuning nodig. We zetten in op preventieve sport-, welzijns- en culturele activiteiten en zorgen voor passende jeugdzorg. Juist door problemen vroegtijdig te signaleren en waar mogelijk te voorkomen, kunnen we het verschil maken voor onze inwoners. Door de coronaperiode ervaren veel jongeren nog steeds eenzaamheid en psychosociale klachten, wat mede leidt tot lange wachtlijsten bij zorgaanbieders.

Waar mogelijk ondersteunen we jongeren via het voorliggende veld: laagdrempelige voorzieningen zonder indicatie. Voor jongeren met complexe problematiek is gespecialiseerde jeugdzorg altijd beschikbaar. We ondersteunen ook ouders en opvoeders, omdat problematiek vaak samenhangt met de gezinssituatie. Onze aanpak richt zich steeds meer op het aanpakken van oorzaken in plaats van alleen symptomen. We blijven actief sturen op beheersbaarheid, doelmatigheid en passende ondersteuning. Daarbij zoeken we continu naar een duurzame balans tussen kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid, binnen de verantwoordelijkheid en wettelijke zorgplicht die de gemeente heeft voor haar inwoners. Ook verbeteren we de samenwerking tussen organisaties en maken we duidelijker welke hulp onder de Jeugdwet valt.

Onderwijs
Met het vastgestelde Integraal Huisvestingsplan ligt er een stevige basis voor de huisvesting van het basisonderwijs. Ook voor het voortgezet onderwijs blijven we ons in 2027 volop inzetten.

Het beschikken over goede basisvaardigheden (zoals taal- en digivaardigheid) zijn essentieel voor deelname aan de samenleving. In Montferland vraagt de ontwikkeling van goede basisvaardigheden onze aandacht, mede door de groei van het aantal gezinnen met een migratieachtergrond. We werken actief aan het verkleinen van leer-, taal- en sociaal-emotionele achterstanden en streven met het onderwijsachterstandenbeleid naar kansengelijkheid.

Met de realisatie van het Integraal Kindcentrum (IKC) in 's-Heerenberg creëren we een rijke leer- en ontmoetingsomgeving waarin onderwijs, kinderopvang, bibliotheek en consultatiebureau samenkomen en elkaar versterken. Voorwaarde is dat het IKC wordt gerealiseerd binnen het vastgestelde budget. Samen met de nieuwe projectleiding en alle betrokken partijen willen we hierin de komende periode flinke stappen zetten.

Cultuur
Cultuur draagt bij aan persoonlijke ontwikkeling, sociale vaardigheden, ontmoeting en het voorkomen van eenzaamheid. Cultuur en tradities horen bij Montferland. Ze brengen mensen samen en geven kleur aan onze kernen. We ontwikkelen momenteel nieuw cultuurbeleid, dat ter vaststelling aan de gemeenteraad wordt voorgelegd. We willen inwoners dichter bij elkaar brengen en zorgen voor een stevige en duidelijke basis voor cultuur in Montferland.

We ondersteunen het verenigingsleven en de dorpshuizen en versterken zo de sociale basisstructuur in de kernen. Bij dorpsplannen werken bewoners, verenigingen, fondsen, gemeente en provincie samen. Dit zorgt voor korte lijnen, heldere verwachtingen en een realistisch financieel kader.

Sport en gezondheid
Gezondheid vergroot de zelfredzaamheid van inwoners en vermindert de afhankelijkheid van zorg. Sport heeft, naast beweging, ook een sterk sociale component. We zetten sterk in op preventie door het stimuleren van bewegen, een gezonde leefstijl en een breed sportaanbod. Voorlichting en doelgerichte projecten helpen inwoners gezonder te leven. Ook in 2027 blijven wij ons inzetten voor toegankelijke en goed onderhouden sportvoorzieningen in onze kernen, die ook een sociaal-maatschappelijke functie kunnen vervullen.

In Montferland is de gemiddelde gezondheid relatief laag, vooral onder inwoners met een lagere sociaaleconomische status. Via sociale teams, welzijnswerk en lokale partners bieden we ondersteuning waar nodig en zetten we in op preventie. Met subsidies ondersteunen we sportieve en culturele activiteiten in alle kernen. Programma's zoals het GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord), het IZA (Integraal Zorgakkoord), het AZWA (Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord) en de Beweeg- en Gezondheidsnota 2025–2030 geven richting aan ons beleid.

Maatschappelijke ondersteuning
Door de vergrijzing neemt het aantal inwoners van 75 jaar en ouder in de komende jaren toe, wat leidt tot een groeiende vraag naar Wmo-zorg. Ons doel is dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig en veilig kunnen blijven deelnemen aan de samenleving. Ontmoetingsplekken en preventieve activiteiten organiseren we zo dicht mogelijk bij inwoners. Door de versterkte samenwerking tussen consulenten, maatschappelijke partners en het voorveld worden inwoners eerder en beter ondersteund. Deze werkwijze vraagt aan de voorkant soms meer inzet, maar draagt eraan bij dat zwaardere en langdurige ondersteuning waar mogelijk wordt voorkomen of beperkt. De ingezette aanpak richt zich nadrukkelijk op duurzame oplossingen met een structureel en, waar mogelijk, generatie-overstijgend effect. Ook in 2027 blijven we de uitgaven in het sociaal domein scherp volgen, zodat we op tijd kunnen bijsturen en de kosten beheersbaar kunnen houden zonder de kwaliteit van de ondersteuning uit het oog te verliezen. Daarbij maken we beter inzichtelijk waar ons geld naartoe gaat, wat we daarvoor doen en welke effecten we daarmee bereiken. Zo kunnen wij hier ook beter op sturen.

We zien de laatste jaren een stijging van het aantal inwoners van de gemeente Montferland dat gebruik maakt van hulp bij het huishouden. Deze trend zet zich door. Wel daalt het gemiddelde aantal uren hulp per persoon. Ook bij de Wmo-begeleiding constateren we in de komende jaren een stijging van het aantal gebruikers. Na vaststelling van de Visie Sociaal Domein (2024) en de Maatschappelijke Agenda (2025) voeren we de bijbehorende activiteiten uit in de periode 2026–2030. Toenemende verantwoordelijkheden en complexe problematiek vragen om intensieve samenwerking binnen het sociaal domein en met externe partners.

Werk & inkomen, minimabeleid, schuldhulpverlening en nieuwkomers
De arbeidsmarkt kent een mismatch tussen vraag en aanbod. Veel inwoners met een bijstandsuitkering hebben een afstand tot de arbeidsmarkt. De gemeente ondersteunt hen actief bij scholing, begeleiding en duurzame werkhervatting.

Recent zien we een forse stijging in het aantal uitkeringen, mede gerelateerd aan de vestiging van een zorginstelling binnen de gemeente, de beëindiging van de Wsw (Wet Sociale Werkvoorziening) en de strengere instroom van de Wajong. Deze ontwikkeling zet zich door in 2027. De uitkeringen in het kader van de IOAW (Inkomensvoorziening voor oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers) zullen de komende jaren dalen, maar de loonkostensubsidies en de uitkeringen vanuit de Participatiewet zullen stijgen. Een groter klantenbestand met een uitkering vraagt bovendien omeen grotere inzet in re-integratieactiviteiten. Daarnaast zien we dat het meer inzet kost om te voorkomen dat mensen opnieuw ondersteuning nodig hebben.

Het aantal statushouders neemt toe. We begeleiden hen bij inburgering en participatie. De komende jaren verwachten we een toename van het aantal uitkeringen, onder meer door de instroom van jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt en van nieuwkomers. Intensieve begeleiding, taalondersteuning en scholing blijven noodzakelijk.

Bij schuldhulpverlening ligt de focus op preventie, vroegsignalering en snelle doorverwijzing. Daarbij hebben we speciale aandacht voor jongeren in Montferland.

De gemeente heeft de wettelijke taak om opvang te bieden aan asielzoekers. Op de grond van de Spreidingswet nemen wij onze verantwoordelijkheid bij de opvang van vluchtelingen en voeren de daarbij behorende taken uit. Op basis van de de door raad vastgestelde kaders bepalen we hoe de opvang voor Montferland wordt ingevuld.

Veiligheid
Binnen het integraal veiligheidsbeleid blijven we inzetten op zorg en veiligheid, huisvesting van arbeidsmigranten en de aanpak van ondermijning. Daarnaast werken we binnen de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland (VNOG) aan de uitvoering van het Regionaal Beleidsplan 2025–2028.

We hebben te maken met ontwikkelingen zoals klimaatverandering en internationale spanningen, die invloed hebben op onze leefomgeving. Onze gemeente moet sterk en goed voorbereid zijn op mogelijke situaties die zichk unnen voordoen als gevolg van een natuurramp, stroomuitval of conflict. Daarom zetten we extra stappen om inwoners goed voor te bereiden en werken we aan de weerbaarheid van onze gemeente en haar inwoners.

Totaal programma 3: Sociaal

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-75.519	-74.839	-72.377	-73.137
Baten	15.064	16.191	16.198	16.198
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-60.456**	**-58.648**	**-56.179**	**-56.939**
Onttrekkingen	2.896	2.207	2.035	2.887
Stortingen	-3.101	-3.075	-2.716	-2.732
Mutaties reserves	**-206**	**-867**	**-680**	**154**
Gerealiseerd resultaat	**-60.661**	**-59.515**	**-56.859**	**-56.785**

Kaderstellende (beleids)nota's

- Beweeg- en Gezondheidsnota 2025-2030;
- Regionaal Preventie Akkoord: Gezondheid en geluk voorop in de Achterhoek 2020;
- Regionaal Beweeg- en Sportakkoord 2.0 2023-2030;
- Uitvoeringsagenda Achterhoek in Beweging;
- Bestuursagenda GGD Noord en Oost-Gelderland: NOG Gezonder 2023-2027;

- Integraal Huisvestingsplan Basisonderwijs 2025-2041;
- Regionaal Integraal Huisvestingsplan Voortgezet Onderwijs 2026-2041 (in procedure);
- Visie Muziekonderwijs Montferland 2020;
- Convenant Cultuur & Onderwijs gemeente Montferland 2023-2026;
- Beleidskader Subsidieverstrekking Montferland 2024 t/m 2027;
- Subsidieregeling sociale structuur 2024;
- Subsidieregeling Maatschappelijke ondersteuning 2024;
- Samenwerken door elkaar te versterken 2019;
- Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026 (nieuw beleidsplan in voorbereiding);
- Regionaal Risicoprofiel en Regionaal Beleidsplan 2025-2028;
- De verordeningen Jeugd, Wmo, Participatiewet en Leerlingenvervoer
- Het uitvoeringsplan re-integratie en inburgering 2025;
- Visie bestaanszekerheid 2026-2029;
- Het beleidsplan integrale schuldhulpverlening 2026-2030 (in voorbereiding);
- Beleidskader Veranderopgave Inburgering 2021;
- Regiovisie 'Samen Veilig' 2024-2028, aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling;
- Regiovisie Opvang en Bescherming 2017;
- Achterhoekse Visie Nationaal actieplan dak- en thuislozen 2024;
- Visie Wonen, Welzijn en Zorg 2024-2030;
- Uitvoeringsprogramma Wonen, Welzijn en Zorg 2024-2030;
- Visie Sociaal Domein gemeente Montferland 2025-2033;
- Maatschappelijke agenda 2025-2027;
- Beleidskader Onderwijsachterstanden en voorschoolse voorzieningen gemeente Montferland 2023-2027;
- Cultuur- en Erfgoed Akkoord Achterhoek 2025-2027;
- Liemerse Ontwikkelvisie Kunstwerk! 2022-2025 (nieuwe visie in voorbereiding);
- Lokale Diversiteit en Inclusie Agenda Montferland 2025-2030;
- Visie Diversiteit & Inclusie 2026-2031, met jaarlijkse uitvoeringsagenda (in procedure).

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn die partijen waarin een gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. De verbonden partijen ondersteunen onze gemeente om de beleidsdoelstellingen te bereiken. Meer informatie over de (financiële) ontwikkelingen bij de verbonden partijen staat in paragraaf E. Verbonden partijen.

Voor dit programma gelden de onderstaande verbonden partijen:

- Doelgroepenvervoer regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN);
- GGD Noord- en Oost-Nederland;
- Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (GRHVOL);
- Laborijn;
- Stadsbank Oost Nederland (SON);
- N.V. Cultuur Centrum Amphion.

Jeugd

Wat willen we bereiken?

- Meer jeugdigen en hun ouders maken gebruik van algemene voorzieningen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Het aantal jeugdigen en hun ouders die gebruik maken van een algemene voorziening neemt in 2029 toe met 1,50 procent ten opzichte van 2026.	1,25%	1,50%	1,50%	1,75%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Algemene maatschappelijke voorzieningen behouden en waar mogelijk uitbreiden;

- Extra activiteiten uitvoeren vanuit Hervormingsagenda Sociaal Domein;
- Overlastgevende jeugd aanpakken via straathoekwerk en inzet van extra jongerenwerkers.

Jeugd

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-21.725	-21.528	-21.528	-21.595
Baten	1.418	1.935	1.942	1.942
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-20.308**	**-19.593**	**-19.586**	**-19.653**
Gerealiseerd resultaat	**-20.308**	**-19.593**	**-19.586**	**-19.653**

Onderwijs

Wat willen we bereiken?

- Meer jongeren halen een startkwalificatie.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Het aantal jongeren met een startkwalificatie stijgt jaarlijks met 0,25 procent vanaf 2026.	0,50%	0,75%	1,00%	1,00%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Actief onderwijsachterstandenbeleid uitvoeren op onze peuterspeelzalen en de OAB-basisscholen;
- Het inzetten van de VoorleesExpress, de BoekStartCoach op het consultatiebureau en 'Voor jou en je kind' om ouders te stimuleren samen met hun kind(eren) te lezen;
- Jaarlijks de zomerschool organiseren.

Onderwijs

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-1.976	-2.166	-2.256	-3.135
Baten	341	441	441	441
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-1.635**	**-1.725**	**-1.815**	**-2.694**
Gerealiseerd resultaat	**-1.635**	**-1.725**	**-1.815**	**-2.694**

Cultuur

Voor dit subprogramma zijn geen specifieke doelen vastgesteld. Het cultuurbeleid richt zich op alle inwoners, zowel op toeschouwers als op deelnemers. We dagen vooral jongeren cultureel en creatief uit, onder andere via actief cultuurbeleid op basisscholen, talentontwikkeling, een breed cultuuraanbod via Welcom en subsidies voor lokale verenigingen. Op dit momoment is een nieuwe Nota cultuurbeleid in voorbereiding.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-2.347	-2.314	-2.297	-2.296
Baten	113	113	113	113
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-2.234**	**-2.201**	**-2.184**	**-2.183**
Gerealiseerd resultaat	**-2.234**	**-2.201**	**-2.184**	**-2.183**

Sport

Wat willen we bereiken?

- De Montferlandse jeugd gaat meer bewegen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Het percentage jeugdigen dat voldoet aan de GGD-beweegnorm stijgt van 36% 2021 naar 41% in 2028.	39%	40%	41%	42%

Percentage dat voldoet in 2025 is 40%.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Activiteiten uitvoeren vanuit de Beweeg- en Gezondheidsnota en het lokaal sportakkoord;
- Bestaande sportprojecten voortzetten en doorontwikkelen in de kernen;
- Een pumptrackbaan op een vaste locatie realiseren voor jeugdigen van 4-13 jaar;
- Inzetten op preventie: door bewegen en sport te stimuleren als onderdeel van een gezonde leefstijl.

Sport

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-4.332	-4.366	-4.065	-3.981
Baten	1.070	1.070	1.070	1.070
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-3.263**	**-3.296**	**-2.995**	**-2.911**
Gerealiseerd resultaat	**-3.263**	**-3.296**	**-2.995**	**-2.911**

Volksgezondheid

Wat willen we bereiken?

- Minder alcohol, roken en drugsgebruik. Meer gezond eten en drinken van water.

Indicator	2027	2028	2029	2030

Het percentage jongeren dat alcohol heeft gebruikt daalt van 40% (2021) naar 31% in 2029, dit is gelijk aan het Nederlandse gemiddelde.	35%	33%	31%	31%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Preventie-activiteiten doorontwikkelen binnen (sport)verenigingen;
- Uitbreiden van de NIX18-campagne;
- We gaan door met het voorlichtingsbeleid vanuit de GGD op alle basis- en middelbare scholen.

Volksgezondheid

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-2.550	-2.387	-2.387	-2.387
Baten	3	3	3	3
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-2.548**	**-2.384**	**-2.384**	**-2.384**
Gerealiseerd resultaat	**-2.548**	**-2.384**	**-2.384**	**-2.384**

Maatschappelijke ondersteuning

Wat willen we bereiken?

- Steeds meer 65-plussers nemen deel aan activiteiten bij stichting Welcom.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Het aantal 65-plussers dat deelneemt aan activiteiten bij stichting Welcom stijgt in 2028 met minimaal 2% ten opzichte van 2024.	1%	1,5%	2%	2%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Activiteiten van Welcom breed voortzetten in actieve samenwerking met ketenpartners, gericht op cultureel en creatief activeren van 65-plussers;
- Beschikbaarheid van dagactiviteiten, dagopvang en inloopactiviteiten voor ouderen vergroten;
- Laagdrempelige opvang bieden aan ouderen met (beginnende) cognitieve problematiek, ook ter ontlasting van mantelzorgers;
- Mantelzorgondersteuning en respijtzorg actief voortzetten, met extra aandacht voor mentale gezondheid;
- Welzijns- en zorgactiviteiten beter vindbaar en zichtbaar maken via de website, lokale media en bijeenkomsten, en regionaal het mentale gezondheidsnetwerk en platform verder ontwikkelen.

Maatschappelijke ondersteuning

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-20.328	-19.822	-17.729	-17.682
Baten	736	1.246	1.246	1.246
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-19.592**	**-18.576**	**-16.483**	**-16.436**
Gerealiseerd resultaat	**-19.592**	**-18.576**	**-16.483**	**-16.436**

Werk en inkomen

Wat willen we bereiken?

- Het aantal mensen met een bijstandsuitkering blijft gelijk of neemt af.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Het aantal bijstandsuitkering blijft tot 2029 op 415 of lager (peildatum 1 januari 2027).	502	502	502	502

De verwachting voor het aantal bijstandsuitkeringen is bijgesteld van **415 naar 502**. Deze stijging wordt veroorzaakt door landelijke ontwikkelingen, zoals de aanhoudende financiële druk op huishoudens en een arbeidsmarkt die voor inwoners met een grotere afstand tot werk minder toegankelijk is. Daarnaast is sprake van een toename van doelgroepen die vaker een beroep doen op de bijstand, zoals statushouders, jongeren in een kwetsbare positie en inwoners met meervoudige problematiek. Ook lokaal zien we dat meer mensen een bijstandsuitkering aanvragen, onder meer door de huisvesting van statushouders en de toenemende complexiteit van het uitkeringsbestand. Deze verwachting sluit daardoor beter aan bij de actuele ontwikkelingen en de verwachte trend.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Coachen en bemiddelen van de verschillende doelgroepen met inzet van re-integratievoorzieningen en opleidingen;
- Handhaving en fraudepreventie toepassen om misbruik te voorkomen;
- Implementeren van het uitvoeringsplan 2026
- Jobcoaching en loonkostensubsidie inzetten voor duurzame arbeidsparticipatie van inwoners met een arbeidsbeperking;
- Strikte poortwachtersrol: alleen inwoners die recht hebben op een uitkering ontvangen deze. Andere worden naar werk begeleid.

Overige activiteiten

We gaan het uitvoeringsplan re-integratie en inburgering 2027 uitvoeren. Dit plan beschrijft de verschillende activiteiten die we gaan uitvoeren om mensen naar werk te begeleiden. We blijven daarbij binnen de beschikbare budgetten.

Werk en inkomen

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-18.124	-18.179	-18.038	-17.984
Baten	10.439	10.439	10.439	10.439
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-7.685**	**-7.740**	**-7.599**	**-7.546**
Gerealiseerd resultaat	**-7.685**	**-7.740**	**-7.599**	**-7.546**

Minimabeleid en schuldhulpverlening

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-2.585	-2.587	-2.587	-2.587
Baten	45	45	45	45
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-2.540**	**-2.542**	**-2.542**	**-2.542**
Gerealiseerd resultaat	**-2.540**	**-2.542**	**-2.542**	**-2.542**

Nieuwkomers

Wat willen we bereiken?

- Mensen die onder de inburgeringswet vallen, halen binnen drie jaar een diploma.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Van de mensen die onder de inburgeringswet 2022 vallen, behaalt 90% binnen drie jaar een diploma (meting vanaf 2025).	90%	90%	90%	90%

Deze indicator weerspiegelt de ambitie om inburgeraars snel en effectief te laten participeren. Het stimuleert gerichte inzet op begeleiding en maatwerk, zodat zoveel mogelijk mensen binnen drie jaar hun diploma behalen en volwaardig kunnen meedoen in de samenleving.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Aanbieden van passende taallessen;
- Brede intake, leefbaarheidstoets en persoonlijke Plan Integratie en Participatie (PIP) opstellen;
- Financiële coaching en ondersteuning bieden;
- Lokaal participatieaanbod faciliteren;
- Maatschappelijke begeleiding verzorgen;
- Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP) aanbieden;
- Participatieverklaringstraject (PVT) uitvoeren;
- Uitvoeren van het beleidskader Veranderopgave Inburgering.

Nieuwkomers

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-1.551	-1.491	-1.490	-1.490
Baten	900	900	900	900
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-651**	**-591**	**-590**	**-590**
Gerealiseerd resultaat	**-651**	**-591**	**-590**	**-590**

Verplichte beleidsindicatoren

			2024		2025	
Taakveld	**Omschrijving**	**Eenheid**	**Montferland**	**Referentiegemeente**	**Montferland**	**Referentiegemeente**
6. Sociaal domein	Absoluut verzuim	Per 1.000 leerlingen	6	5,6	16,3	6,7
6. Sociaal domein	Relatief verzuim	Per 1.000 leerlingen	26	25	19	25
6. Sociaal domein	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	Percentage deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1,9	2	2	2,1
6. Sociaal domein	Niet-sporters	Percentage	48,1	44,7	48,1	44,7
6. Sociaal domein	Banen	Per 1.000 inwoners van 15-64 jaar	geen data	geen data	744,9	749,8
6. Sociaal domein	Jongeren met een delict voor de rechter	Percentage 12 t/m 21 jarigen	geen data	geen data	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Kinderen in uitkeringsgezin	Percentage kinderen tot 18 jaar	4	4	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	Percentage van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking	71,3	73,,5	72,5	73,6
6. Sociaal domein	Werkloze jongeren	Percentage 16 t/m 22 jarigen	2	2	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Personen met een bijstandsuitkering	Per 10.000 inwoners	178,5	232,1	154,1	189,3
6. Sociaal domein	Lopende re-integratievoorzieningen	Per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	276,8	207,1	325,6	222,1
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	Percentage van alle jongeren tot 18 jaar	14,1	13,9	14,5	13,9
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	Percentage van alle jongeren tot 18 jaar	1	1	1,2	1,0

6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	Percentage van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,2	0,3	0,2	0,3
6. Sociaal domein	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Per 10.000 inwoners	860	711	860	716

2.4 Algemene dekkingsmiddelen

Toelichting

Het BBV schrijft voor dat het programmaplan een overzicht bevat van de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien. In de begroting presenteren we dit overzicht samen met de andere programma's.

Context en achtergronden

Het onderdeel 'Algemene dekkingsmiddelen' heeft een algemeen karakter. Het bevat een schatting van de de opbrengsten uit onder meer algemene belastingen (zoals onroerendezaakbelasting en verblijfsbelasting) en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Hier tegenover staan geen directe uitgaven. Het zijn algemene middelen die vrij inzetbaar zijn.

Onder dit onderdeel vallen ook stelposten voor onvoorziene uitgaven en niet-benutte budgetten (onderuitputting).

We streven naar optimale middelenverwerving, al is de beïnvloedbaarheid hiervan beperkt:

- Afvalstoffen- en rioolheffingen mogen maximaal kostendekkend zijn (uitgangspunt Kadernota 2027);
- De algemene uitkering uit het gemeentefonds is afhankelijk van rijksmiddelen en lokale maatstaven (zoals het aantal inwoners);
- Inkomsten uit beleggingen zijn afhankelijk van bedrijfsresultaten.

Verbonden partijen
De gemeente is aandeelhouder in:

- Alliander: netwerkbedrijf voor gas en elektriciteit;
- Vitens: leverancier van drinkwater met zorg voor natuur en milieu;
- Bank Nederlandse Gemeenten: bank voor overheden met als doel behoud van marktaandeel en redelijk rendement.

Daarnaast bezit de gemeente aandelen in:

- Leisurelands B.V.: exploiteert 19 recreatiegebieden, waaronder De Nevelhorst en Stroombroek in Montferland.

Ontwikkelingen uitkering gemeentefonds

De uitkomsten van de meicirculaire 2026 zijn in deze begroting verwerkt.

BTW-Compensatiefonds
Wanneer gemeenten taken uitbesteden, betalen zij daar btw over. Om te voorkomen dat gemeenten er alleen vanwege deze kosten voor kiezen om taken niet uit te besteden maar zelf uit te voeren, is het Btw-compensatiefonds (BCF) ingesteld. Gemeenten kunnen er onder voorwaarden de betaalde btw terugvragen. Het Btw-compensatiefonds heeft een plafond. Gemeenten zijn in 2025 € 215 miljoen onder dit plafond gebleven. Op basis van de ruimte onder het plafond van het jaar 2025 (€ 215 miljoen) hebben we in de begroting 2027 een structurele stelpost opnemen van € 406.000. De stelpost bedroeg voorheen € 500.000 en is nu gemaximeerd op € 406.000, waardoor sprake is van een structureel nadeel van € 94.000 met ingang van 2027.

Wmo
In de meicirculaire 2026 staat dat het kabinet met ingang van 2029 de huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening binnen de Wmo wil schrappen. Als gevolg hiervan hebben gemeenten jaarlijks minder uitgaven. Daarom wordt een uitname uit het gemeentefonds gedaan. Omgerekend resulteert dit voor Montferland in een uitname van € 2.982.000 in 2029 en € 3.049.00 in 2030. Voor de verlaging van de lasten is een stelpost opgenomen voor dezelfde bedragen, zodat dit budgettair neutraal verloopt. Voor de mensen die niet zelf hulp kunnen regelen, blijft de gemeente daarin voorzien (vangnetregeling). In 2029 ontvangen we hiervoor € 890.000 en in 2030 € 910.000. Ook dit is budgettair neutraal verwerkt in de begroting.

De invoering van de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage Wmo is voor één jaar uitgesteld tot 1 januari 2028. De geplande uitname uit het gemeentefonds is daardoor ook teruggedraaid in 2027. Dit betekent binnen het gemeentefonds een incidenteel voordeel van € 545.000. Overigens zijn ook de reeds geraamde eigen bijdragen voor de jeugdzorg in 2027 afgeraamd met dit bedrag in de begroting 2027.

Overzicht geraamde algemene dekkingsmiddelen (baten)

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2027	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**	**Begroting 2030**
Algemene uitkering	90.818	86.983	85.770	87.499
Deelnemingen/beleggingen	400	400	400	400
Gemeentelijke belastingen*	620	620	620	620
OZB + WOZ	9.438	9.438	9.438	9.438
Treasury	10	10	10	10
Overig	555	553	553	553
Totaal algemene dekkingsmiddelen	**101.841**	**98.004**	**96.791**	**98.520**

* De gemeentelijke belastingen bestaan uit verblijfsbelasting en reclamebelasting.

Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-556	-550	-654	-767
Baten	102.003	97.912	96.756	98.519
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**101.448**	**97.362**	**96.102**	**97.753**
Onttrekkingen	500	500	500	500
Stortingen	0	0	0	0
Mutaties reserves	**500**	**500**	**500**	**500**
Gerealiseerd resultaat	**101.948**	**97.862**	**96.602**	**98.253**

2.5 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

Inleiding

Sinds 2017 schrijft het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten) voor dat gemeenten alle organisatie- en personeelskosten zoveel mogelijk direct aan de betreffende programma's of taakvelden moeten toerekenen. Kosten die niet direct aan een specifieke taak voor de externe klant verbonden zijn, worden verzameld onder 'overhead'. Dit bevordert financiële vergelijkbaarheid tussen gemeenten.

Overhead definitie

Overhead omvat alle ondersteunende taken voor medewerkers in het primaire proces, zoals Personeel, Informatievoorziening/ICT, Juridische zaken, Organisatie, Financiën, Communicatie, Huisvesting en Administratie (PIJOFCHA), en de ondersteuning van bestuur en management.

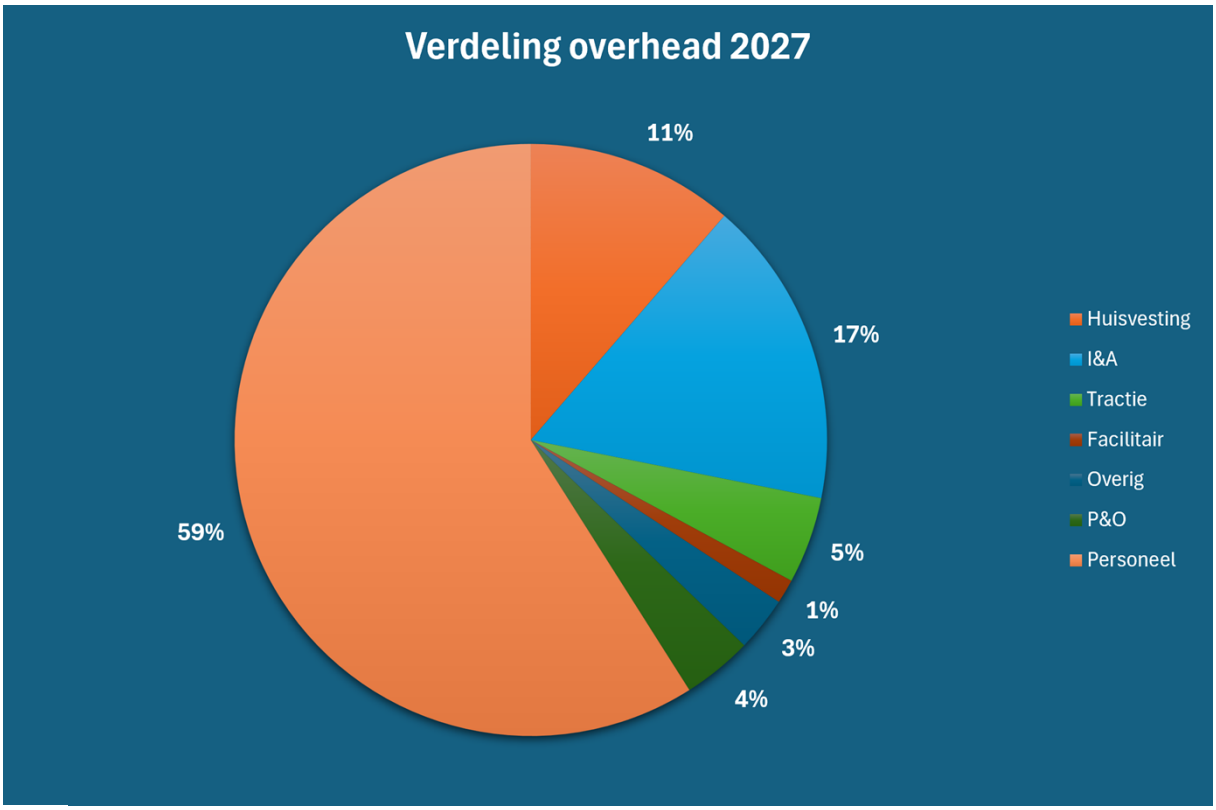
Overheadkosten

De overheadkosten van Montferland, vastgesteld op basis van de definitie, zijn in de onderstaande tabel weergegeven.

Kosten voor:	*Bedragen x € 1.000*
Eigen en ingehuurd personeel	10.789
Facilitair	242
Huisvesting	2.072
ICT	3.077
Overige	546
P&O / HRM	697
Tractie	866
Totaal	**18.289**

Bovenstaande overheadkosten tonen het totale, werkelijke beslag op de ambtelijke organisatie. De regelgeving (BBV) schrijft voor dat overheadlasten niet gesaldeerd mogen worden met dekkingsmiddelen. De onttrekkingen aan de reserves van € 969.000 zijn hier niet in mindering gebracht.

- € 100.000 Investeren in kunstmatige intelligentie;
- € 250.000 Investeren in talenvol personeel;
- € 385.000 Digitalisering archieven;
- € 81.300 Informatiebeheer;
- € 56.200 Projectleider weerbaarheid;
- € 96.317 Overige.

Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027	MJB 2028	MJB 2029	MJB 2030
Lasten	-19.778	-18.812	-18.726	-18.208
Baten	633	531	453	453
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**-19.145**	**-18.281**	**-18.273**	**-17.755**
Onttrekkingen	1.159	138	81	0
Stortingen	-125	-125	-125	-125
Mutaties reserves	**1.034**	**13**	**-44**	**-125**
Gerealiseerd resultaat	**-18.111**	**-18.269**	**-18.317**	**-17.880**

2.6 Vennootschapsbelasting

Vennootschapsbelasting

Sinds 2016 is de gemeente vennootschapsbelasting (VPB) verschuldigd over winst uit bedrijfsmatige activiteiten. Volgens het Besluit Begroting en verantwoording-voorschriften (BBV) wordt de VPB als apart onderdeel opgenomen in de begroting en jaarrekening. Voor 2027 en latere jaren wordt geen VPB geraamd. Eventuele betaling wordt pas na afloop van het jaar bepaald en verwerkt in de jaarrekening.

2.7 Paragrafen

De volgende paragrafen zijn onderdeel van deze begroting:

Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing
Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen
Paragraaf C. Financiering
Paragraaf D. Bedrijfsvoering
Paragraaf E. Verbonden partijen
Paragraaf F. Grondbeleid
Paragraaf G. Lokale heffingen
Paragraaf H. Subsidies
Paragraaf I. Wet open overheid (Woo)
Paragraaf J. Duurzaamheid

Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

1. Missie

We beschikken over een weerstandsvermogen met een ratio van tenminste 2,0 (‘uitstekend’). Dit betekent dat we twee keer het bedrag aan ingeschatte risico's aan vrij beschikbare middelen moeten hebben.

De definitie van weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om substantiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit betekent dat het beleid veranderd moet worden. Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen kijken we naar de:

- Verhouding tussen risico’s en beschikbaar weerstandsvermogen;
- Omvang van de algemene reserves;
- Ontwikkeling van de financiële kengetallen.

2. Context en achtergronden

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de risico’s waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten. Het weerstandsvermogen van de gemeente wordt bepaald door de mate waarin de gemeente in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Waardering	Ratio weerstandsvermogen	Kwalificatie
A	Groter dan 2,0	Uitstekend
B	1,4 tot 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 tot 1,4	Voldoende
D	0,8 tot 1,0	Matig
E	0,6 tot 0,8	Onvoldoende
F	Kleiner dan 0,6	Ruim onvoldoende

Ons financieel beleid is gebaseerd op drie kernindicatoren voor het nastreven van een gezonde financiële gemeente:

- Een (materieel) sluitende meerjarenbegroting;
- Uitstekend weerstandsvermogen;
- Een houdbare schuldpositie.

Dankzij de onbegrensde leencapaciteit bij de BNG Bank is er altijd liquiditeit. Daardoor kan er per definitie bij gemeenten geen onzekerheid bestaan over de continuïteitsveronderstelling.

Wij definiëren een risico als: de impact (kans x effect) van een onzekerheid (gebeurtenis) op het behalen van doelstellingen. In de Nota reserves en voorzieningen is beschreven dat een risico moet worden meegenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing (W&R) bij de begroting en jaarstukken, als er een kans is dat een risico zich zal voordoen en de omvang van het risico niet goed is in te schatten. Beleidswensen waarover nog geen besluiten zijn genomen en waarvoor geen structurele financiële middelen zijn vrijgemaakt in de begroting, nemen we niet

mee in de risico-inschatting. Een dergelijk voorstel met bijbehorende risicoafweging wordt eerst afgewogen in het keuzeproces van de kadernota/begroting.

3. Kaderstellende (beleids)nota's

De door de raad vastgestelde beleidsnota's voor de paragraaf weerstandsvermogen zijn:

- Nota reserves en voorzieningen (2022);
- Financiële verordening gemeente Montferland 2025.

4. Beschikbare weerstandcapaciteit

Volgens de Nota reserves en voorzieningen 2022 bestaat onze weerstandscapaciteit uit de volgende onderdelen:

1. De Algemene Reserve en de reserve Verkoop aandelen Nuon;
2. De reserve grondexploitatie (voor zover boven de minimale buffer van € 2 miljoen);

De weerstandscapaciteit is daarmee als volgt:

Verwachte weerstandscapaciteit (* € 1 miljoen)	**2030**
Algemene Reserve	€ 2,1
Reserve verkoop aandelen Nuon	€ 14,3
Reserve grondexploitatie (boven de minimale omvang van € 2 miljoen)	€ 0
Totaal	**€ 16,4**

Het verwachte saldo van de Algemene Reserve bedraagt per eind 2030 € 2,1 miljoen. Het saldo van de reserve verkoop aandelen Nuon bedraagt eind 2030 € 14,3 miljoen.

Het saldo van de Reserve Grondexploitatie bedraagt eind 2030 € 2,0 miljoen. Deze reserve dient als buffer voor specifieke risico's in de grondexploitatie. In de Nota reserves en voorzieningen 2022 is de minimale omvang van deze reserve bepaald op € 2,0 miljoen. Dit betekent dat we geen bedrag kunnen meenemen in de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit, omdat de reserve niet boven de minimale buffer uitkomt.

Op basis van de Nota reserves en voorzieningen nemen we de onbenutte belastingcapaciteit niet meer mee bij de bepaling van de weerstandstandscapaciteit, omdat deze niet direct beschikbaar is. Hierbij sluiten we aan bij de lijn die de provincie hanteert.

5. Benodigd weerstandsvermogen

Voor de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen hebben we een inventarisatie van individuele risico's gedaan. Het weerstandsvermogen kan betrekking hebben op het begrotingsjaar zelf (het statisch weerstandsvermogen) of op de consequenties voor meerdere begrotingsjaren (het dynamisch weerstandsvermogen). Wij beoordelen het benodigd weerstandsvermogen zowel voor de begroting (dynamisch) als voor de jaarrekening (statisch). Bij de risico-inventarisatie nemen wij risico’s mee die zich hebben voorgedaan als risico of die zich kunnen voordoen.

Aangezien niet alle risico’s zich in de praktijk gelijktijdig en in volle omvang zullen voordoen is een reëel risicobedrag berekend. Om het reële risicobedrag te bepalen hebben we drie uitgangspunten gehanteerd, die hieronder worden toegelicht. Wij maken met de risico-inventarisatie een impactanalyse, waarmee wij inzicht krijgen in de gevoeligheid van de begroting voor structurele risico’s en de gevoeligheid van de algemene reserves voor incidentele risico’s.

Bepalen risicoscore
De omvang van het risico wordt bepaald door:

- De hoogte van de inschatting van het maximaal risico;
- De kans dat het risico zich kan voordoen.

De risicoscore van kans wordt berekend over de inschatting van het maximaal risico. Met de klasse-indeling hebben we in een risicokaart verderop in deze paragraaf de risico's inzichtelijk gemaakt. Klasse 1 is het minst risicovol en klasse 5 het meest risicovol.

Klasse	Inschatting max. risico
1	< € 50.000
2	€ 50.000 - € 200.000
3	€ 200.000 - € 500.000
4	€ 500.000 - € 1.000.000
5	> € 1.000.000

Klasse	Kans op risico	Risicoscore kans
1	< of 1x per 10 jaar	10%
2	1x per 5-10 jaar	30%
3	1x per 2-5 jaar	50%
4	1x per 1-2 jaar	70%
5	1x per jaar of>	90%

Structurele risico's relateren aan incidentele beschikbare weerstandscapaciteit
Structurele risico's doen zich meerdere jaren voor. Het heeft de voorkeur om deze risico's op te vangen met structurele ruimte in de begroting. Met andere woorden: in de begroting een bedrag opnemen om risico's op te vangen. Deze ruimte is veelal niet beschikbaar. Om de structurele risico's op te vangen en enigszins gelijkwaardig te relateren aan beschikbare incidentele middelen vermenigvuldigen we het structurele risico in de berekening van het benodigd weerstandsvermogen voor een periode van vier jaar, overeenkomstig de periode van de meerjarenbegroting.

Bepalen van de waarschijnlijkheid dat alle risico's tegelijk optreden
Gemeenten gebruiken vaak specifieke software om met statistische kansberekeningen het mogelijke financiële gevolg van het risicoprofiel van alle risico's tezamen door te rekenen. Het voordeel van deze rekenmethodiek is dat rekening gehouden kan worden met het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voor zullen doen. Daardoor is het bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit lager dan de optelsom van alle risicobedragen bij elkaar. Aangezien wij dergelijke software (nog) niet tot onze beschikking hebben hanteren wij gemakshalve een afslag tot 90% op het berekende risicobedrag.

Wij benadrukken dat het inschatten van risico's met daarbij behorende bedragen en kansen per definitie geen exacte wetenschap is. Ook de berekeningen die op basis daarvan plaatsvinden zijn dat niet. Ze zijn een hulpmiddel om in totaliteit een bedrag te bepalen om als buffer voor risico's aan te houden. Enige relativering van de waarde van dit gegeven is zeker op zijn plaats. Daarnaast kunnen ingeschatte risico's ook meevallen en zelfs een positief effect opleveren. Het is daarom van belang om de financiële kengetallen in onderlinge samenhang te bezien en niet uit te gaan van één enkel kengetal als de weerstandsfactor.

	Overzicht benodigd weerstandvermogen	Impactanalyse incidentele en structurele risico's			
	Risico's (bedragen * € 1.000)	Max. risico	Risicoscore kans	Incidenteel	Structureel
1.	Gemeenschappelijke regelingen	200	90%		180
2.	Algemene uitkering gemeentefonds	1.000	70%		700
3.	Informatiebeveiliging	4.500	10%	450	
4.	Rentestijgingen	580	50%		290
5.	Garantstellingen	200	10%	20	
6.	Sociaal domein	0	-		
7.	Leges omgevingsvergunning	250	10%	25	
8.	Juridische aangelegenheden	700	50%	350	
9.	Grondexploitatie	1.000	50%	500	
10.	Invoering omgevingswet	200	50%	50	50
11.	Bestrijding invasieve exoten	150	30%	45	
12.	Afvoeren teerhoudend asfalt	500	70%	350	

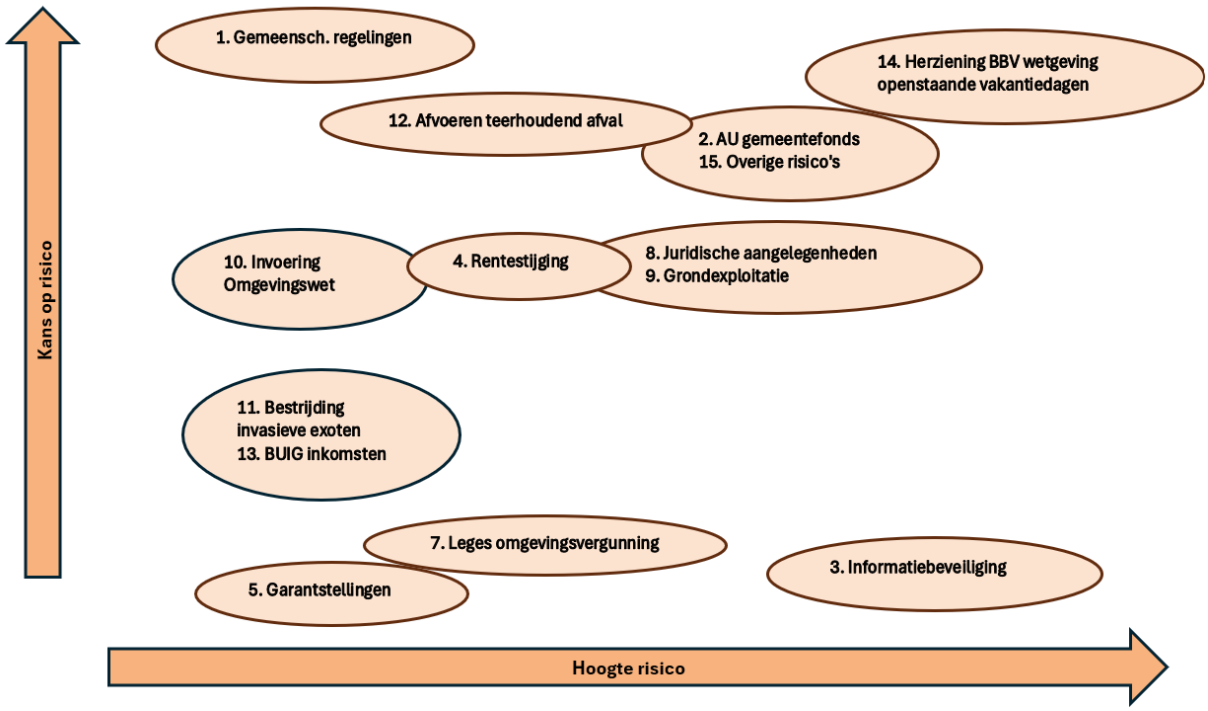
13.	BUIG inkomsten	150	30%	45	
14.	Herziening BBV-wetgeving openstaande vakantiedagen	2.300	90%	2.070	
15.	Overige risico's	1.000	70%	500	200
	Totaal risico's	**13.030**		**4.405**	**1.420**
	Structureel risico's maal factor 4 (jaar)				5.680
	Waarschijnlijkheidsfactor 90%			3.965	5.112
	Benodigd weerstandsvermogen				**9.077**
	Beschikbare weerstandscapaciteit				**16.395**
	Ratio weerstandscapaciteit				**1,80**

De weerstandscapaciteit van 1,80 betekent dat de omvang van het eigen vermogen op ruim voldoende niveau is om alle mogelijke risico's op te vangen. Dit komt vooral omdat wij over een reserve verkoop aandelen Nuon beschikken van € 14,3 miljoen. Exclusief de reserve Nuon bedraagt de ratio weerstandsvermogen 0,23.

Met de huidige risico's en beschikbare weerstandscapaciteit komen we niet tot de in de Nota reserves en voorzieningen 2022 opgenomen minimale weerstandsratio van 2. De grootste oorzaak hiervan is de teruglopende Algemene Reserve. Deze daalt van € 17,6 miljoen begin 2026 naar € 2,1 miljoen eind 2030. Tegelijkertijd zijn ook de risico's hoger dan bij eerdere risico-inventarisaties. Het risico op de herziening van de BBV-wetgeving over openstaande vakantiedagen is een nieuw risico, die alleen al zorgt voor een flinke stijging van het benodigde weerstandsvermogen.

6. Risicokaart

De risicokaart op basis van de klasse-indeling van de risico's geeft het volgende beeld. Linksonder bevinden zich de risico's, die laag worden ingeschat. Rechtsboven staan de risico's die hoog worden ingeschat.

7. Financiële kengetallen

Toelichting financiële kengetallen
De vijf financiële kengetallen geven samen een beeld van de financiële ontwikkelingen in de gemeente. Eén los kengetal zegt echter weinig over de totale financiële positie. Of een hoge schuldquote voor een gemeente nadelig is, hangt bijvoorbeeld af van het eigen vermogen en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Onderstaande een toelichting op de verschillende kengetallen.

Weerbaarheid: kan de gemeente tegen een stootje?
Netto schuldquote (ongecorrigeerd): De niet gecorrigeerde netto schuldquote geeft het risico voor de gemeente weer als derden niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Denk bijvoorbeeld aan een woningcorporatie, die geld heeft geleend bij de gemeente. Hoe lager, hoe beter.

Netto schuldquote (gecorrigeerd): De netto schuldquote geeft aan of de gemeente in staat is de schulden terug te betalen waarvoor zij volledig zelf aan de lat staat. Ook hier geldt: hoe lager, hoe beter.

Solvabiliteit: De mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit wordt berekend op basis van het eigen vermogen en de bezittingen van de gemeente. Hoe hoger, hoe beter.

Grondexploitatie: Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Hier geldt: hoe lager, hoe minder risicovol.

Wendbaarheid: kan de gemeente zich relatief snel aanpassen aan veranderende omstandigheden?
Hierbij zijn de volgende kengetallen van belang:

- Belastingcapaciteit: De belastingcapaciteit geeft aan hoe de gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden zich verhouden tot het landelijk gemiddelde. Hoe lager, hoe beter;
- Structurele exploitatieruimte: Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, door de structurele baten en structurele lasten te vergelijken met de totale baten. Hoe hoger, hoe beter.

		Indeling categorieën (%)		
	Kengetal	**A 'Voldoende'**	**B 'Matig'**	**C 'Onvoldoende'**
1a	Netto schuldquote	< 90%	90-130%	> 130%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90-130%	> 130%
2	Solvabiliteitsratio	> 50%	20-50%	< 20%
3	Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
4	Grondexploitatie	< 20%	20-35%	> 35%
5	Belastingcapaciteit	< 95%	95-105%	> 105%

	Financiële kengetallen Montferland (%)						
	Kengetal	**Rek. 2025**	**Begr. 2026 na w.**	**Begr. 2027**	**Begr. 2028**	**Begr. 2029**	**Begr. 2030**
1a	Netto schuldquote	49%	59%	74%	88%	97%	95%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	56%	49%	64%	78%	86%	85%
2	Solvabiliteitsratio	33%	31%	27%	23%	21%	20%
3	Structurele exploitatieruimte	-0,3%	-1,7%	0,9%	-2,5%	-2,1%	-0,6%
4	Grondexploitatie	4%	3%	0%	-1%	-3%	-3%
5	Belastingcapaciteit	101%	101%	97%	97%	97%	97%

Voldoende

Matig
Onvoldoende

De financiële kengetallen dienen in samenhang te worden bezien om onze financiële positie te beoordelen. In 2029 en 2030 wordt de netto schuldquote matig door de stijging van onze vaste schulden. Dit is het gevolg van de grote investeringen die er in de komende jaren te verwachten zijn. In de jaren na 2027 wordt onze structurele exploitatieruimte onvoldoende. Dit wordt veroorzaakt door een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds ten opzichte van 2027. In 2027 ontvangen we (incidentele) compensaties voor de tekorten in de jeugdzorg.

In 2027 vallen vier kengetallen in de categorie voldoende (netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd, structurele exploitatieruimte en grondexploitatie) en twee in de categorie matig (solvabiliteitsratio en belastingcapaciteit). Rekening houdend met ons weerstandsvermogen kunnen we concluderen dat we de financiële positie van onze gemeente als ruim voldoende kunnen kwalificeren.

Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen

Missie

De gemeente Montferland beheert een groot oppervlak aan openbare ruimte waar bewoners kunnen wonen, werken en recreëren. Hiervoor zijn voorzieningen nodig zoals wegen, rioleringen, bruggen en tunnels, openbaar groen, verlichting en gebouwen. De kwaliteit en het onderhoudsniveau van deze voorzieningen bepalen in belangrijke mate hoe inwoners de openbare ruimte ervaren en hoe hoog de jaarlijkse instandhoudingskosten zijn.

We streven naar een schone, veilige en aantrekkelijke openbare ruimte, waarin inwoners veilig en prettig kunnen samenleven, verenigingen en bedrijven adequaat worden gefaciliteerd, natuur en landschap behouden blijven en de omgeving klimaatbestendig en toekomstbestendig is.

Context en achtergronden

Een groeiend aantal bedrijven en organisaties, waaronder decentrale overheden zoals gemeenten en provincies, kiest ervoor om over te stappen op 'assetmanagement'. Deze aanpak betekent dat we het beheer van de openbare ruimte planmatig uitvoeren en daarbij kijken naar wat belangrijk is, nu en in de toekomst.

Ook de gemeente Montferland herkent zich in deze ontwikkelingen kiest er daarom voor om assetmanagement structureel te verankeren in haar organisatie. In het Strategisch Assetmanagementplan (SAMP) liggen de kaders vast voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte in Montferland voor de komende jaren.

Deze uitgangspunten worden of zijn al vertaald naar plannen voor verschillende onderdelen van de openbare ruimte. Zo zijn er aparte onderhoudsplannen voor bruggen, groen, installaties, riolering, straatmeubilair, wegen en sportvoorzieningen en speelplekken. De complete set documenten, bestaande uit dit Strategisch Assetmanagementplan en de onderliggende plannen per assetbeheergroep, bepaalt de richting voor het beheer van de openbare ruimte in Montferland, waarbij samenwerking met bewoners en partners centraal staat.

Het SAMP zal jaarlijks ter vaststelling aan de raad worden aangeboden. Het eerst SAMP zal naar verwachting in het tweede kwartaal van 2027 gereed zijn.

Kaderstellende beleidsnota's

- Gemeentelijk Water en Rioleringsplan Montferland (2022–2026);
- Mobiliteitsvisie 2025;
- Hondenbeleidsplan (2013);
- Speelbeleid (2015-2030) (herijking in najaar 2025);
- Beheerplan wegen (2025-2028);
- Instandhoudingsplan Groen en Bomen (2026-2029);
- Beleidsplan zand- en halfverhardingswegen (2019-2028);
- Beleidsplan Civiele Kunstwerken (2025-2028);
- Beleidsplan Openbare Verlichting (2025-2029);

- Bomenbeleidsplan 2020;
- Groenbeleidsplan 'Waardering voor groen' (2023-2032);
- Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) 2024-2033.

Ontwikkelingen

Hieronder volgt een toelichting per onderdeel.

Wegen en bermen
De gemeente Montferland beheert ruim 500 kilometer aan wegen en (fiets)paden, met een totaal oppervlak van meer dan 2,7 miljoen m2.

Areaal (totale oppervlakte wegen)

Onderdeel	Lengte (km)	Oppervlakte (m2)
Verharde wegen	387	
Onverharde wegen	68	
Fietspaden	54	
Asfaltverharding		1.053.349
Elementenverharding		1.471.887
Betonverharding		28.757
Onverhard/halfverhard		191.056

De totale vervangingswaarde van het areaal bedraagt meer dan € 200 miljoen. De vervangingswaarde geeft aan wat het ongeveer kost om het bestaande areaal opnieuw aan te leggen.

Wegen
Om wegbeheer op een goede manier uit te voeren, is het belangrijk dat we inzicht hebben in:
- Het totale areaal dat in stand gehouden moet worden;
- De technische kwaliteit daarvan;
- De benodigde middelen om het kwaliteitsniveau te handhaven.

Het beheerplan voor de wegen sluit aan bij de kwaliteitsniveaus die de gemeenteraad heeft vastgesteld. Winkelgebieden en het historisch centrum worden onderhouden op beeldkwaliteit B. Alle overige gebieden onderhouden we op beeldkwaliteit C. Dit is het minimumniveau in verband met aansprakelijkheid.

Om het onderhoudsniveau te waarborgen is het budget in de begroting, volgens het wegenbeheerplan, verhoogd. Om te voorkomen dat wegen achteruitgaan zijn de komende jaren zowel groot onderhoud, via de hiervoor bestaande voorziening, als vernieuwing van wegen via reconstructies en rehabilitatiemaatregelen noodzakelijk. Voor sommige maatregelen wordt voorgesteld een langere afschrijvingstermijn te hanteren, zodat de financiële druk over een langere periode wordt verdeeld.

Toelichting:
- *Groot onderhoud:*
  - *Asfalt: vervangen van de bovenste laag;*
  - *Elementen: herstraten met hetzelfde materiaal.*
- *Reconstructie: volledig verwijderen van de bestaande constructie, eventueel inclusief fundatie, en aanleggen van een nieuwe fundatie en asfaltconstructie.*
- *Rehabilitatie:*
  - *Asfalt: vervangen bovenste laag en dieperliggende lagen;*
  - *Elementen: herstraten met nieuw materiaal.*

Verouderde verhardingen
De voorziening voor groot onderhoud aan wegen is niet voldoende om verouderde wegen volledig te vervangen. Omdat steeds meer wegen verouderen, is het nodig om asfalt en bestrating te vervangen. In het beheerplan staat een inschatting van de jaarlijkse investeringen die hiervoor nodig zijn. Op dit moment wordt per weg bekeken hoe lang deze nog meegaat en welke werkzaamheden nodig zijn. Zo kunnen aanpassingen in de toekomst beter worden gepland en begroot.

Onderhoud onverharde wegen
Een groot deel van de onverharde wegen is voorzien van een Padvast-bovenlaag. Deze bovenlaag geeft minder stofoverlast dan een onverharde weg zonder deze laag. Deze wegen krijgen jaarlijks een onderhoudsronde, aangevuld met incidenteel onderhoud op basis van meldingen.

Bermen en bermsloten
Het onderhoud van bermen en bermsloten gaat over meer dan alleen maaien. Het gaat ook om het uitvullen van gaten, het verhogen of verlagen van de berm, het herprofileren van sloten en andere reparaties.

In natte perioden in de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat de afwatering op sommige plekken niet voldoet. Dit zorgt voor schade aan wegen en overlast voor gebruikers en omwonenden.

Daarom passen we het bermbeheer aan. We besteden extra aandacht aan maaien op een manier die goed is voor de natuur en de biodiversiteit. Ook bekijken we hoe vaak en op welke manier we maaien.

Voorbeeld van het afroven (verlagen) van de berm

Financiën
Volgend de financiële verslagleggingsregels voor gemeenten (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten in deze paragraaf tevens de uit de beleidskaders voortkomende financiële consequenties worden aangegeven en de vertaling daarvan in de begroting. Deze zijn in onderstaande tabel inzichtelijk gemaakt:

Bedragen x € 1.000

Wegen, straten, pleinen	2027	2028	2029	2030
Afschrijvingen	1.292	1.703	1.798	1.963
Energie	147	147	147	147
Dienstverlening door derden	1.576	1.576	1.576	1.576
Dotatie voorziening	1.699	1.699	1.699	1.699
Onderhoudskosten	13	13	13	13
Materialen	102	102	102	102
Doorbelastingen	605	605	605	605
Overige kosten	436	527	540	544
Totaal	**5.871**	**6.373**	**6.480**	**6.649**

Rioleringen
Het huidige Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan (GWRP) loopt van 2022 tot en met 2026. Dit plan vormt de basis voor de uitvoering van onze wettelijke taken op het gebied van afvalwater, grondwater en hemelwater.

Areaal (het totale oppervlakte rioleringen)

Onderdeel	Lengte (km)	Aantal
Gemengde riolen	136	
Vuilwaterriolen (dwa)	107	
Regenwaterriolen (rwa)	34	
Infiltratieriolen	38	
Inspectieputten		6.130
Kolken		13.737
Drukriolering	140	
Persleidingen gemalen	13	
Overstorten		36
Interne bergingen		1
Randvoorzieningen		10
Stelselgemalen		39
Pompunits drukriolering		611
Tunnelgemalen		2
Waterelementen/vijverpomp		1
Grondwatergemaal		1
IBA's		45
Wadi's		20
Retentievijvers		3
Groene bergingen		2
Helofytenfilter/veld		1

We hebben de wettelijke plicht om te zorgen voor:
1. Het inzamelen en afvoeren van afvalwater uit stedelijke gebieden (1993 Wet Milieubeheer, artikel 10.33);
2. Het inzamelen en verwerking van regenwater (2009 Waterwet, artikel 3.5);
3. Het nemen van maatregelen tegen grondwateroverlast en het verwerken van opgevangen grondwater (2009 Waterwet, artikel 3.6).

Daarnaast moeten alle gemeenten volgens het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie ervoor zorgen dat zij in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust zijn.

Grondwater (drainage) ***Regenwater (afkoppelen)***

Afvalwater (rioolgemaal)

Financiën

Volgend de financiële verslagleggingsregels voor gemeenten (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten in deze paragraaf tevens de uit de beleidskaders voortkomende financiële consequenties worden aangegeven en de vertaling daarvan in de begroting. Deze zijn in onderstaande tabel inzichtelijk gemaakt:

Bedragen x € 1.000

Riolering	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Afschrijvingen	848	1.032	1.194	1.280
Energie	202	202	202	202
Dienstverlening door derden	664	562	460	460

Dotatie voorziening	1.615	1.668	1.769	1.870
Onderhoudskosten	414	414	414	414
Materialen	3	3	3	3
Doorbelastingen	304	304	304	304
Overige kosten	2.084	2.198	2.366	2.517
Totaal	**6.133**	**6.383**	**6.711**	**7.049**

Civieltechnische kunstwerken
In 2025 is het beheerplan civieltechnische kunstwerken vastgesteld.

Areaal (totale oppervlakte civieltechnische kunstwerken)

Onderdeel	Aantal
Bruggen	14
Tunnels	2
Viaducten	2*
Vlonders	1
Duikers	3

Om bruggen en viaducten en andere bouwwerken veilig en beschikbaar te houden, is het van belang inzicht te hebben in:

- Het totaalaantal bouwwerken dat onderhouden moet worden;
- De technische staat van deze kunstwerken;
- De benodigde middelen om het kwaliteitsniveau te handhaven.

Elke vijf jaar voeren we een technische inspectie uit. Zo weten we steeds wat de staat van de kunstwerken is. In 2023 zijn alle kunstwerken opnieuw geïnspecteerd. Op basis daarvan is een nieuw beheerplan voor de kunstwerken opgesteld.

** We hebben beide viaducten over de Drieheuvelenweg overgenomen van de provincie. In het verkeerscirculatieplan 's-Heerenberg uit 2019 is opgenomen dat het viaduct in de Oude Doetinchemseweg komt te vervallen. Dit maakt onderdeel uit het plan voor het Drieheuvelenpark. Daarom is alleen het viaduct aan De Zandakkers opgenomen in het beheerplan.*

Groen
Het onderhoud van het openbaar groen gebeurt volgens het beeldniveau dat de gemeenteraad heeft vastgesteld. Dit betekent dat we het groen zo onderhouden dat het voldoet aan de afgesproken kwaliteit.

Areaal (totale oppervlakte groen)

Onderdeel	Oppervlak (m2)	Lengte (m)	Aantal
Bomen			20.190
Gazon	335.213		
Bermen	1.299.986		
Bodembedekkers	33.227		
Hagen/Blokhagen		40.482	
Sierheesters	101.397		
Bosplantsoen + houtwal	359.279		
Bos	61.794		
Rozen	8.994		
Vaste planten + prairiebeplanting	20.451		
Bloembakken	245		

Openbaar groen
Het openbaar groen in Montferland wordt steeds verder uitgebreid, onder andere door herinrichtingen, klimaatdoelen, de aanplant van bomen vanuit de motie 2000 extra bomen en uitbreidingsplannen. Al het groen vertegenwoordigt een bepaalde waarde. Goed onderhoud is nodig om deze waarde te behouden. Net als andere voorzieningen moet ook groen soms worden vervangen wanneer het is 'afgeschreven'.

In 2025 hebben we het groenbeleid geëvalueerd, omdat het lastig bleek om de gestelde doelen binnen het beschikbare budget te realiseren. Deze evaluatie heeft geleid tot een actuele inventarisatie van het groen en een voorstel tot bijstelling van het beleid.

Bomen
De gemeente is verantwoordelijk voor het veilig houden van bomen. Als er schade ontstaat door een boom of tak en de gemeente onvoldoende onderhoud heeft gepleegd, kan zij aansprakelijk worden gesteld. De zorgplicht houdt in dat bomen regelmatig deskundig worden gecontroleerd en onderhouden, en dat dit goed wordt vastgelegd.

We controleren de bomen regelmatig en volgens een vast schema. Dit gebeurt eens per drie jaar. Bomen met een hoger risico controleren we ieder jaar. Of vaker controleren nodig is, hangt af van de plek en de omstandigheden. Als er gebreken worden geconstateerd die gevaarlijk kunnen zijn, dan volgt verplicht aanvullend onderzoek.

Ziektes en klimaatveranderingen, zoals droogte, vormen risico's voor het bomenbestand. Sommige ziektes, zoals kastanjebloedingziekte, Massaria, iepziekte en essentaksterfte, zijn lastig te bestrijden en kunnen leiden tot extra kosten.

Financiën
Volgend de financiële verslagleggingsregels voor gemeenten (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten in deze paragraaf tevens de uit de beleidskaders voortkomende financiële consequenties worden aangegeven en de vertaling daarvan in de begroting. Deze zijn in onderstaande tabel inzichtelijk gemaakt:

Bedragen x € 1.000

Openbaar groen en natuur	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Dienstverlening door derden	1.085	997	979	960
Materialen	108	108	108	50
Doorbelastingen	2.512	2.512	2.512	2.512
Overige kosten	32	42	49	49
Totaal	**3.737**	**3.658**	**3.646**	**3.571**

Openbare verlichting
In 2025 heeft het college het beheerplan voor de openbare verlichting vastgesteld.

Areaal (totale oppervlakte verlichting)

Onderdeel	**Aantal**
Lichtmasten	7.986
Armaturen	8.015

Op 2 november 2023 heeft de gemeenteraad de 'Motie straatverlichting LED' aangenomen. Het college heeft besloten om, vooruitlopend op de evaluatie van het beleid 'Licht in de openbare ruimte 2020-2024', alvast 3.000 oude armaturen versneld te vervangen door LED-armaturen. Daarmee zijn we in 2025 gestart en we verwachten in 2026 klaar te zijn. Als het nodig is, vervangen we ook de lichtmasten. Zo zetten we een grote stap richting energieneutraliteit en verbeteren we de gemiddelde kwaliteit van de lichtmasten. Door deze vernieuwing verwachten we dat zowel de energiekosten als de onderhoudskosten voor de openbare verlichting flink gaan dalen.

Financiën
Volgend de financiële verslagleggingsregels voor gemeenten (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten in deze paragraaf tevens de uit de beleidskaders voortkomende financiële consequenties worden aangegeven en de vertaling daarvan in de begroting. Deze zijn in onderstaande tabel inzichtelijk gemaakt:

Bedragen x € 1.000

Verkeer en vervoer	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Afschrijvingen	47	191	191	191
Dienstverlening door derden	409	199	199	199
Materialen	61	27	27	27
Doorbelastingen	687	687	687	687
Overige kosten	132	151	148	146
Totaal	**1.337**	**1.255**	**1.253**	**1.250**

Speelvoorzieningen
In 2015 stelde de gemeenteraad het beleidsplan 'Spelen in Montferland' vast voor de periode 2015–2030. Daarbij is een beheerplan opgesteld waarin het onderhoud en de kosten zijn uitgewerkt.

Het beleid verschuift naar meer avontuurlijke, toegankelijke en natuurlijke plekken zoals Cool Nature. Speelplaatsen bieden jong en oud de mogelijkheid om te spelen, bewegen en elkaar te ontmoeten. Daardoor verdwijnen sommige bestaande traditionele speellocaties. Vanwege hoge vervangingskosten en veranderingen in de bevolkingssamenstelling is het beleidsplan in 2025 opnieuw beoordeeld. Het nieuwe beleid is in 2026 bestuurlijk vastgesteld.

Areaal (totale oppervlakte speellocaties)

Kern	**Aantal speellocaties**
Azewijn	2
Beek	4
Braamt	3
Didam	30
Kilder	2
Loil	2
Nieuw Dijk	2
's-Heerenberg	17
Stokkum	2
Zeddam	3
Totaal	**69**

Financiën
Volgend de financiële verslagleggingsregels voor gemeenten (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten in deze paragraaf tevens de uit de beleidskaders voortkomende financiële consequenties worden aangegeven en de vertaling daarvan in de begroting. Deze zijn in onderstaande tabel inzichtelijk gemaakt:

Bedragen x € 1.000

Speelvoorzieningen	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Energie	1	1	1	1

Dienstverlening door derden	147	147	147	147
Onderhoudskosten	22	22	22	22
Doorbelastingen	62	62	62	62
Overige kosten	7	11	14	17
Totaal	**239**	**243**	**246**	**249**

Sportvelden
De gemeente heeft een aantal sportvelden en accommodaties in eigendom en is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud daarvan.

Areaal (totale oppervlakte sportvelden)

Kern/Accommodatie	Aantal natuurgrasvelden	Aantal kunstgrasvelden
Azewijn (Den Dam)	1,3	
Lengel (VVL)	2*	
Braamt (St. Joris)	1*	
Stokkum	1*	
Kilder (SV Kilder)	3,5	
Zeddam	2	0,5
's-Heerenberg (FC Montferland)	1	2
Beek ('t Peeske)	3	
Didam (DVC '26)	3	2,5
Nieuw Dijk (Sprinkhanen)	2	
Loil (SV Loil)	1	1

* Deze accommodaties zijn niet meer in gebruik door de fusie van clubs.

Naast het reguliere en grote onderhoud dat we elk jaar uitvoeren aan de natuurgrasvelden, is soms een renovatie nodig. Door extra aandacht te besteden aan het onderhoud, kunnen we renovaties vaak uitstellen.

Het dagelijks onderhoud van de kunstgrasvelden is een verantwoordelijkheid van de sportclubs zelf.

In 2025 zijn we begonnen met het herzien van het sportaccommodatiebeleid. Het nieuwe beleid is in 2026 bestuurlijk vastgesteld.

Financiën
Volgend de financiële verslagleggingsregels voor gemeenten (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten in deze paragraaf tevens de uit de beleidskaders voortkomende financiële consequenties worden aangegeven en de vertaling daarvan in de begroting. Deze zijn in onderstaande tabel inzichtelijk gemaakt:

Bedragen x € 1.000

Sportaccommodaties	2027	2028	2029	2030
Afschrijvingen	889	889	780	690
Energie	75	75	75	75
Dienstverlening door derden	1.571	1.571	1.571	1.571
Dotatie voorziening	199	199	199	199
Onderhoudskosten	120	120	120	120
Materialen	1	1	1	1
Overige kosten	559	545	332	320
Totaal	**3.413**	**3.400**	**3.078**	**2.976**

Gemeentelijke gebouwen

Areaal (totale oppervlakte gemeentelijke gebouwen)

Functie gebouw	Naam gebouw	Adres	Plaats

Kantoorgebouw	Gemeentehuis Infopunt	Bergvredestaat 10 Raadhuisstraat 14	Didam Didam
Bedrijfsgebouw	Gemeentewerf Afvalbrengstation	Leigraaf 9 Nijverheidstraat 10	Loerbeek 's-Heerenberg
Binnensport locaties	Sportzaal 't Raland Sporthal de Muizenberg Sportzaal Kilder Sportzaal Azewijn	Reinskamp 2a Lupinestraat 11 Hoofdstraat Leppestraat	Didam Didam Loerbeek Azwijn
Brandweerkazernes	Brandweerpost Didam Brandweerpost 's-Heerenberg	Vincwijcweg 1 c Zeddamseweg 77b	Didam 's-Heerenberg
Woningen		Vincwijcweg 6	Didam
Schoolgebouwen	Bredeschool Zuid Bredeschool Noord	Reinskamp 2a Lupinestraat 11	Didam Didam
Maatschappelijke gebouwen	Willem van den Berghcentrum Finally 't Neije Reathuys Bibliotheek Muziekschool	Willem van den Berghstraat 1 Willem van den Berghstraat 1a Hofstraat 1 Oudste Poortstraat 24 Plantsoensingel Zuid 36	's-Heerenberg 's-Heerenberg 's-Heerenberg 's-Heerenberg 's-Heerenberg
Gebouw in ontwikkeling	IKC 's-Heerenberg	Zeddamseweg 84	's-Heerenberg
Zwembad	Sportcomplex Montferland	Oude Doetinchemseweg 43	's-Heerenberg
Ammovatie gebouw	Oude werf Didam Oude Brandweerkazerne	Burgemeester Kronenburglaan 6	Didam Didam
Kapellen en begraafplaats gebouwen	Bergingen en Urnenmuur begraafplaats Didam Begraafplaats 's-Heerenberg Kapel Didam Koningin van de Vrede Kapel Vethuizen Mariakapel Kapel Didam Martinus begraafplaats	Kerkwijkweg 1 Plantsoensingel Noord 25 Tatelaarweg 16 Holthuizerstraat 2 Deken Reuvekamplaan	Didam 's-Heerenberg Didam Vethuizen Didam

Projectplanning 2027
Voor 2027 staan een aantal grotere projecten op de planning:

- **Gemeentehuis**: Binnen schilderwerkzaamheden publiekshal en werkcafe, inclusief kleine toiletrenovaties;
- **Afval aanbiedstation 's-Heerenberg**: Overheaddeur vervangen;
- **Sportzaal Azewijn**: Dakbedekking, afzuigventilator vervangen en douchegroep/toiletgroep renoveren;
- **Oude gemeentehuis Didam**: Voegwerk herstellen;
- **Neije Raethuis 's-Heerenberg**: Metselwerk en voegwerk herstellen, buitenschilderwerk, Revisie carillon;
- **Bibliotheek**: Schilderwerk dak windveer/overstek;
- **Sporthal Muizenberg**: Binnen schilderwerkzaamheden.

Daarnaast worden enkele projecten uit 2026 doorgeschoven naar 2027:

- Conserveren van de buitenkozijnen op het gemeentehuis in Didam;
- De werkzaamheden voor Willem van den Bergcentrum, bibliotheek en muziekschool.

Financiën
Volgend de financiële verslagleggingsregels voor gemeenten (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten in deze paragraaf tevens de uit de beleidskaders voortkomende financiële consequenties worden aangegeven en de vertaling daarvan in de begroting. Deze zijn in onderstaande tabel inzichtelijk gemaakt:

Bedragen x € 1.000

Accommodatiebeheer	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Afschrijvingen	112	112	101	90
Energie	70	70	70	70
Dienstverlening door derden	4	4	4	4
Dotatie voorziening	47	47	47	47
Onderhoudskosten	30	30	30	30
Doorbelastingen	185	185	185	185
Overige kosten	291	290	288	286
Totaal	**739**	**738**	**725**	**713**

Financiën

Volgend de financiële verslagleggingsregels voor gemeenten (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten in deze paragraaf tevens de uit de beleidskaders voortkomende financiële consequenties worden aangegeven en de vertaling daarvan in de begroting. Consolidatie van voornoemde kapitaalgoederen ziet er als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Accommodatiebeheer	739	738	725	713
Openbaar groen en natuur	3.737	3.658	3.646	3.571
Riolering	6.133	6.383	6.711	7.049
Speelvoorzieningen	239	243	246	249
Sportaccommodaties	3.413	3.400	3.078	2.976
Verkeer en vervoer	1.337	1.255	1.253	1.250
Wegen, straten, pleinen	5.871	6.373	6.480	6.649
Totaal	**21.469**	**22.049**	**22.140**	**22.457**

Paragraaf C. Financiering

1. Missie

Voor de uitvoering van de programma's zijn financiële middelen nodig. Binnen de treasuryfunctie wordt gestuurd op het beperken van financiële risico's en de bijbehorende lasten.

Treasury betekent letterlijk schatkist. Treasury gaat over het sturen, beheersen en verantwoorden van de financiële vermogenswaarden, geldstromen, financiële posities en de daarbij behorende risico's.

2. Context en achtergronden

De missie en doelstellingen van het financieringsbeleid zijn vastgelegd in het treasurystatuut. De wettelijke basis wordt gevormd door de Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO). Daarmee is de beleidsvrijheid van de gemeenten aan strenge regels gebonden. Aanvullende treasury-regels zijn opgenomen in de Financiële verordening (ex art. 212 Gemeentewet).

Sinds 2013 geldt de regeling Schatkistbankieren. Overtollige middelen moeten, binnen bepaalde drempels, worden ondergebracht bij de schatkist of andere overheden zoals andere gemeenten of provincies.

Daarnaast geldt de wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF). Deze sluit aan bij Europese afspraken

over het beperken van het EMU-saldo tot maximaal -3% van het Bruto Binnenlands Product. Voor alle Nederlandse gemeenten samen geldt daarbij een maximaal aandeel van -0,27% BBP.

Het gezamenlijke netto-financieringssaldo van alle gemeenten mag dit plafond niet overschrijden. Structurele overschrijdingen kunnen leiden tot landelijke maatregelen. Individuele gemeenten hebben een eigen referentiewaarde, maar overschrijding hiervan leidt niet direct tot sancties.

3. Kaderstellende (beleids) nota's

- Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO);
- Wet Houdbare Overheidsfinanciën;
- Wet Schatkistbankieren;
- Financiële verordening 2025;
- Treasurystatuut 2016.

4. Ontwikkelingen

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op:

- Renteontwikkeling;
- Financieringsbehoefte;
- Kasgeldlimiet;
- Renterisiconorm;
- Overige risico's.

a. Renteontwikkeling en rentetoerekening

De afgelopen jaren is de inflatie sterk opgelopen. Dit komt vooral door de situatie in Oekraïne en de gestegen energieprijzen. Als reactie heeft de Europese Centrale Bank (ECB) de rente verhoogd om de inflatie tegen te gaan, wat heeft geleid tot hogere kort- en langlopende rentetarieven.

In 2025 was de inflatie circa 3,0%. Voor 2026 verwacht men een inflatie tussen 2% - 2,5%. De ECB-rente is in 2025 geleidelijk gaan dalen. De rentetarieven bewegen dan richting het ECB-doel van ongeveer 2%. Hoewel het moeilijk is om voor 2026 en verder te voorspellen, is het aannemelijk dat de rente zich op termijn gaat stabiliseren. In de Kadernota 2027 zijn de volgende percentages vastgesteld voor de berekening van de rentelasten.

Wijze van financiering	Rente	Toelichting
Rente over het financieringstekort tot aan de kasgeldlimiet	3,0 %	Tekort zal worden gefinancierd met korte financieringsmiddelen (m.n. rekening-courant; daggeld; kasgeld)
Rente op te nemen vaste leningen	3,0 %	Op basis van gemiddelde rente LL BNG (medio 2025)
Rentelast over het eigen en vreemd vermogen (reserves en voorzieningen)	1,5 %	Gelijk aan de raming voor het gemiddelde rentepercentage van totaal van geldleningen.

Renteschema Begroting

Bedragen x € 1.000

Renteschema			2026		2027		2028		2029		2030
a. De externe rentelasten over korte en lange financiering	+/+		2.024		2.216		2.605		2.895		3.165
b. De externe rentebaten over de korte en lange financiering	-/-		10		10		10		10		10
Saldo externe rentelasten en rentebaten			**2.014**		**2.206**		**2.595**		**2.885**		**3.155**
c1. Doorberekende rente aan de grondexploitatie	-/-	0		0		0		0		0	
c2. Doorberekende rente van projectfinanciering taakvelden	-/-	0		0		0		0		0	
c3. Rentebaat van doorverstrekte specifieke leningen	-/-	70		15		13		19		13	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente			**-70**		**-15**		**-13**		**-19**		**-13**
d0. Rente over reserv kap. Lasten	+/+	0		0		0		0		0	

d1. Rente over eigen vermogen	+/+	0		0		0		0	0	
d2. Rente over voorzieningen	+/+	0		0		0		0	0	
Aan taakvelden toe te rekenen interne rente			**0**		**0**		**0**		**0**	**0**
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente			**1.944**		**2.191**		**2.582**		**2.903**	**3.142**
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	**-/-**		**2.111**		**2.355**		**2.750**		**2.935**	**3.093**
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury			**167**		**164**		**168**		**32**	**-49**

b. Financieringsbehoefte

In 2025 hebben we een langlopende lening van € 25 miljoen afgesloten. Op basis van de huidige liquiditeitspositie verwachten we op middellange termijn een verdere stijging van de financieringsbehoefte tot ongeveer € 58 miljoen. Dit komt voornamelijk door investeringen zoals het IKC, IHP, GWRP, strategische grondaankopen en maatregelen voor verkeersveiligheid. Als aanvullende financiering nodig is, gaan we op het meest geschikte moment de kapitaalmarkt op. We volgen de renteontwikkelingen op de voet met als doel om zo economisch mogelijk aan onze financieringsbehoefte te voldoen.

c. Kasgeldnorm

De Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) stelt duidelijke regels voor gemeenten om het renterisico op korte termijn financiering te beheersen. De kasgeldlimiet vormt hierbij het wettelijk plafond voor kortlopende leningen (call- en kasgeldtransacties). Deze zijn vastgesteld op 8,5% van het totale lastenpakket van de gemeentebegroting.

Voor 2027 bedraagt de begroting van de gemeente Montferland ongeveer € 145 miljoen. Daarmee komt de kasgeldlimiet uit op € 12,3 miljoen. Gemeenten mogen maximaal gebruikmaken van deze meestal gunstige financieringsvormen zolang de limiet niet wordt overschreden. Overschrijding van deze limiet moet pas aan de toezichthouder worden gemeld als dit drie achtereenvolgende kwartalen gebeurt. De gemeente Montferland stuurt erop onder de kasgeldlimiet te blijven en deze niet te overschrijden.

d. Renterisiconorm

Het renterisico is het risico dat de gemeentebegroting te maken krijgt met hogere rentelasten. Een voorbeeld hiervan is het herfinancieren van bestaande leningen of herziening van rente op lopende leningen.

De renterisiconorm is bedoeld om dit risico te beperken tot een aanvaardbaar niveau. Een goed gespreide leningenportefeuille zorgt ervoor dat eventuele renteaanpassingen geleidelijk plaatsvinden en binnen de begroting kunnen worden opgevangen.

Volgens de Wet FIDO mag jaarlijks maximaal 20% van het totale lastenpakket van de gemeentebegroting (peildatum 1 januari) worden geherfinancierd of een herziening van de rente ondergaan.

Voor Montferland geldt de renterisiconorm alleen voor de herfinanciering van aflopende leningen. Er zijn namelijk geen leningen met periodieke renteherziening. Het actuele renterisico van gemeente Montferland blijft daarmee binnen de wettelijke norm (zie 'Ruimte onder renterisiconorm' in onderstaand overzicht).

Bedragen x € 1.000

	2027	2028	2029	2030

Renteherziening op vaste schuld o/g (1a)	0	0	0	0
Renteherziening op vaste schuld u/g (1b)	0	0	0	0
Netto renteherziening op vaste schuld (1) = (1a-1b)	0	0	0	0
Te betalen aflossingen (2a)	6.021	6.973	6.475	7.678
Te ontvangen aflossingen (2b)	105	107	109	111
Herfinanciering (2) = (2a-2b)	5.917	6.867	6.367	7.567
Renterisico op vaste schuld (3) = (1+2)	5.917	6.867	6.367	7.567
Begrotingstotaal	144.527	135.401	131.766	132.608
Het vastgesteld percentage	20	20	20	20
Renterisico norm (4)	28.905	27.080	26.353	26.522
Toets renterisico norm				
Renterisico norm (4)	28.905	27.080	26.353	26.522
Renterisico op vaste schuld (3)	5.917	6.867	6.367	7.567
Ruimte onder renterisiconorm	**22.989**	**20.214**	**19.987**	**18.955**
Overschrijding renterisiconorm	-	-	-	-

e. Overige risico's

Kredietrisico
Kredietrisico ontstaat wanneer overtollige middelen tijdelijk worden uitgezet. De gemeente verstrekt geen leningen aan derden, behalve aan gelieerde partijen; in die gevallen wordt het risico afzonderlijk beoordeeld.

Herfinancieringsrisico
Dit is het risico dat bij het aflopen van bestaande leningen de gemeente afhankelijk is van de dan geldende marktomstandigheden voor nieuwe financiering, mogelijk tegen minder gunstige voorwaarden.

Risico's bij verbonden partijen
Wanneer leningen worden verstrekt aan partijen waarin de gemeente deelneemt, bestaat het risico dat deze niet volledig kunnen worden terugbetaald.

Wet- en regelgevingsrisico
Veranderingen in wet- en regelgeving rondom financiering kunnen impact hebben op het gemeentelijk financieringsbeleid.

Paragraaf D. Bedrijfsvoering

Inleiding

Het overzicht 'Overhead, Ondersteuning Organisatie en Bestuur' is een verplicht onderdeel van de programmabegroting. Het bevat een groot deel van de bedrijfsvoeringskosten. In dit kader is de paragraaf bedrijfsvoering teruggebracht tot de kern.

Formatie en budget ambtelijke organisatie

De omvang van het salarisbudget en de formatie van de gehele ambtelijke organisatie is:

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2026 na wijz.	**Begroting 2027**
Budgetten (x € 1.000):		
Salariskosten eigen personeel (inclusief Griffie)	32.734	33.840
Kosten inhuur tijdelijk/extern personeel	1.872	1.518

Loonsom	**34.606**	**35.358**
Formatie in fulltime eenheden (fte's):		
Vaste formatie	380	371
Tijdelijke formatie	18	19

De loonkosten van vast personeel stijgen door cao-loonindexeringen en werkgeverslasten. De lagere raming voor inhuurkosten in 2027 heeft een raming technische oorzaak. Gedurende het jaar worden budgetten voor salarissen "ingewisseld" voor inhuur, bv. door openstaande vacatures.

De loonkostenraming is gebaseerd op het arbeidsvoorwaardenakkoord voor de sector Gemeenten 2025 (geldig van 1 april 2025 tot en met 31 maart 2027). Voor 2027 is uitgegaan van een loonstijging van 4,1% volgens de uitgangspunten in de Kadernota 2027, gebaseerd op prognoses van het CPB.

Apparaatskosten

De apparaatskosten zijn alle personele en materiële kosten die samenhangen met het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur. De post 'loon- en overige personeelskosten' bestaat uit de salariskosten (zoals vermeld in de voorgaande tabel) en overige personeelskosten, zoals opleidingskosten, bedrijfsgezondheidszorg en dienstkleding.

De opmerkelijke stijging van de Facilitaire kosten wordt veroorzaakt door een incidentele budgetverhoging (digitalisering archieven).

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2026 na wijz.	**Begroting 2027**
Loon- en overige personeelskosten	34.366	34.369
Kosten externe inhuur	1.872	1.518
Huisvestingskosten	1.876	2.072
Kosten ICT	2.994	3.177
Tractiekosten	782	866
Facilitaire kosten	225	627
Overige organisatiekosten	589	547
Totaal	**42.703**	**43.176**
Per inwoner	**€ 1.142**	**€ 1.155**

Verdieping van enkele onderwerpen

Organisatieontwikkeling
Sinds 1 januari 2024 werkt de gemeente Montferland met een nieuwe organisatiestructuur op basis van drie domeinen. Hierdoor zijn beleid en uitvoering dichter bij elkaar gebracht. De organisatie richt zich op de thema's Team Montferland, De inwoner centraal, Vertrouwen, Lef en Plezier. In 2025 en 2026 zijn deze thema's verder uitgewerkt, onder andere via een leiderschapsprogramma, inspiratiesessies en intervisie. In 2026 is een nieuw programma Organisatieontwikkeling vastgesteld, wat zich richt op de jaren 2027 en 2028. Hierbij wordt het werken vanuit de bedoeling

met de vijf thema's verder voortgezet en geladen in de organisatie.

StrategischePersoneelsplanning
De Strategische PersoneelsPlanning (SPP) krijgt ook een vervolg om blijvend goed voorbereid te zijn op toekomstige personele ontwikkelingen. SPP bevat instrumenten voor het aantrekken van nieuwe medewerkers (instroom), het laten doorstromen binnen de organisatie (doorstroom) en het goed laten beëindigen van dienstverbanden (uitstroom). Het SPP richt zich ook op de jaren 2027 en 2028.

Dienstverlening
In 2026 is gewerkt aan een dienstverleningsvisie en aan een uitvoeringsplan dienstverlening. In 2027 gaat dit invulling krijgen door de ambities uit dit plan te realiseren. Hierbij zijn de kaders 'de dienstverlening op orde' (Coalitieakkoord 2026-2030) en 'Bij Montferland ben je altijd aan het juiste loket' (directieplan 2026-2028) de uitgangspunten.

Arbeidsmarktkrapte
De arbeidsmarktkrapte blijft ook in 2027 en 2028 een uitdaging. Daarom zijn investeringen nodig in het aantrekken van nieuwe medewerkers én in het behouden van de mensen die al bij ons werken. Dat is belangrijk om vacatures te kunnen invullen, kennis in huis te houden en de continuïteit van onze dienstverlening te waarborgen.

De afgelopen jaren is hier al stevig op ingezet, onder andere met een arbeidsmarktcommunicatieplan, een werkgeversmerk, het concept Podium voor Talent en Jong Montferland en een SPP. Ook in de komende jaren is die inzet nodig. We moeten zichtbaar en aantrekkelijk zijn voor nieuwe medewerkers, maar ook een goede werkgever zijn voor de collega's die al bij ons werken. Dat vraagt om aandacht voor zichtbaarheid, onboarding, (technische) ontwikkelingen, vitaliteit en goed werkgeverschap. Waar vacatures lastig in te vullen zijn, kan tijdelijke externe inhuur nodig zijn. De arbeidsmarktkrapte heeft daarmee ook structurele financiële gevolgen voor de organisatie.

Accountantscontrole en (verbijzonderde) interne controle
Terugblik controle verslagjaar 2025
De controle over het verslagjaar 2025 was het tweede jaar met Stolwijk Kelderman als accountant. Inmiddels zijn we goed aan elkaar gewend, het controle traject verliep voorspoedig en er is een goedkeurende controleverklaring verstrekt. Het verslagjaar 2025 was het eerste jaar dat de grenzen voor fouten (was: 1% van totale lasten) en onzekerheden (was: 3% van totale lasten) zijn gewijzigd. De grens bedraagt ingaande 2025 3% voor fouten **en** onzekerheden samen.

Opvallend in positieve zin is het lage bedrag aan onzekerheden binnen het Sociaal Domein. Dit is met name het gevolg van het zelf oppakken van controles op de zorglevering Wmo en Jeugd. Deze werkwijze hanteren wij ingaande 2024. Vanzelfsprekend zijn er nog diverse aandachtspunten, waarover Stolwijk Kelderman in het accountantsverslag adviseert. Deze adviezen nemen wij ter harte en monitoren wij regelmatig.

Verder, zo valt te lezen in het accountantsverslag, is de interne beheersing in voldoende mate op orde en voldoet aan de eisen die zij daaraan stellen vanuit de accountantscontrole.

Wij zien dat Stolwijk Kelderman naar volle tevredenheid invulling geeft aan haar opbracht door bij de auditcommissie 2 x per jaar uitgebreid in te gaan op de bevindingen in de managementletter en in het accountantsverslag. Daarnaast verzorgen zij voor de auditcommissie ieder jaar een zgn. audit experience, waarbij een financieel onderwerp naar keuze wordt uitgediept.

Rechtmatigheid
Ook de rechtmatigheidsverantwoording door het college van B&W maakte deel uit van de goedkeurende verklaring van de accountant. Ter herinnering: conclusie van de rechtmatigheidsverantwoording over het verslagjaar 2025 was dat de rechtsmatigheidsgrens was overschreden. Belangrijkste veroorzaker was de overschrijding op het begrotingscriterium (werkelijke uitgaven overschreden de ramingen hiervoor). Dit is in de jaarstukken 2025 toegelicht. Hoewel het hierbij hoofdzakelijk ging om overschrijdingen van technische aard zonder financiële gevolgen (uitgaven Grondexploitatie die werden verrekend met de balans), hebben we hiervan geleerd dat we ook deze ontwikkelingen in de tussentijdse rapportages nog nauwgezetter moeten gaan monitoren. Ingaande de begroting 2026 hebben wij hiertoe maatregelen getroffen.

Een andere grote pijler binnen de rechtmatigheidsverantwoording betreft het volgen van de juiste aanbestedingsregels (lees: Europese wetgeving). Hoewel in 2025 niet alle inkopen (omvang ruim € 50 mln.) volgens de vereisten zijn aanbesteed, zijn de processen en de controles in de organisatie inmiddels dermate georganiseerd dat weinig inkopen buiten de scope blijven. Overigens kan het een bewuste keuze van het bestuur zijn om andere belangen te laten prevaleren boven het volgen van de juiste aanbestedingsregels.

Informatiebeveiliging en privacy
De gemeente heeft op het gebied van informatiebeveiliging, privacy en digitale weerbaarheid te maken met talrijke uitdagingen. De steeds toenemende digitalisering vergroot de kans op datalekken, incidenten en privacyschendingen. Ook het tijdig en structureel uitvoeren van Data Protection Impact Assessments (DPIA's) bij privacygevoelige processen en systemen staat onder druk. Om aan deze opgaven te kunnen voldoen, is het op peil houden van capaciteit en expertise noodzakelijk, zoals onlangs besloten in de Kadernota. Hierdoor kan beter worden voldaan aan naleving van wet- en regelgeving, het vergroten van de digitale weerbaarheid van de organisatie en de bescherming van (persoons)gegevens en vitale processen.

Cyberbeveiligingswet en Wet weerbaarheid kritieke entiteiten
Wettelijke verplichtingen nemen bovendien de komende jaren verder toe. Met de inwerkingtreding van de Cyberbeveiligingswet (Cbw) en de Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke) per augustus 2026 krijgen gemeenten als essentiële respectievelijk kritische entiteit te maken met zwaardere eisen op het gebied van informatieveiligheid, risicobeheersing, incidentrespons en bedrijfscontinuïteit. De twee wetten vullen elkaar aan: De Cyberbeveiligingswet richt zich op de digitale weerbaarheid van organisaties, waaronder het beheersen van risico's in de leveranciersketen. De Wet weerbaarheid kritieke entiteiten is gericht op het waarborgen van de continuïteit van essentiële diensten, met name bij fysieke verstoringen zoals een natuurramp of een militaire aanval. Organisaties die onder de Wwke worden aangewezen als kritieke entiteit, worden automatisch ook aangemerkt als essentiële entiteit onder de Cbw. Daarnaast krijgen cyberveiligheid en weerbaarheid een nadrukkelijkere plek in de hele levenscyclus van een applicatie of systeem. Dat begint al bij de voorbereiding van een aanbesteding en loopt door tot en met het contractbeheer en een exit-strategie. Samenwerking tussen inkopers, applicatiebeheerders en informatie-professionals wordt belangrijker.

Risicoanalyse
Inkopers moeten voortaan al in een vroeg stadium bepalen welke leveranciers en opdrachten kritisch zijn voor de organisatie. Ook moeten cyber- en continuïteitsrisico's onderdeel worden van de risicoanalyse. Afhankelijk van de aard en de risico's van een opdracht kunnen vervolgens eisen worden gesteld aan informatiebeveiliging en bedrijfscontinuïteit. Leveranciers moeten daarbij kunnen aantonen hoe zij aan die eisen voldoen. Hierbij is advisering vanuit de CISO/PO/FG noodzakelijk. In dat kader dient voor belangrijke processen een business continuity managementplan (BCM-plan) te worden opgesteld en onderhouden.

Leveranciersketen
De nieuwe wetgeving legt daarnaast meer nadruk op risico's in de leveranciersketen. Gemeenten moeten beter inzicht krijgen in de partijen waarmee zij zakendoen en in de afhankelijkheden binnen die keten. Leveranciers kunnen daarbij worden gevraagd inzicht te geven in hun informatiebeveiliging, de beveiliging van hun eigen leveranciersketen en de manier waarop zij de continuïteit van hun dienstverlening waarborgen.

Paragraafgegevens

Prestatiegegevens / indicatoren	Begroting na wijz. 2026	Begroting 2027
Vaste formatie per 1.000 inwoners	10,3 fte	9,9 fte
Bezetting per 1.000 inwoners	9,6 fte	9,9 fte

Apparaatskosten per inwoner	€ 1.142	€ 1.155
Externe inhuur (% van totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	5%	4%
Overhead (% van totale lasten)	13%	14%
Ziekteverzuim */**	6,7% (5,8%)	< 6% (4%)
Uitstroom medewerkers *	14	-
Doorstroom medewerkers *	17	-
Instroom medewerkers *	24	-
Factuurbetaling binnen 2 weken */***	22%	> 75%

* In de kolom 'Begroting na wijz. 2026 zijn de werkelijke gegevens over het eerste halfjaar 2026 opgenomen.

** Het ziekteverzuimpercentage is inclusief het verzuim van het personeel met een WSW-dienstverband (voormalig Laborijn). Het percentage tussen haakjes gaat over het verzuim van het ambtelijk personeel, exclusief WSW'ers.

*** Het lage percentage voor de factuurbetaling wordt veroorzaakt door de implementatie van de nieuwe financiële applicatie IFinanciën. De factuurafhandeling heeft met name in het eerste kwartaal vertraging opgeleverd.

Paragraaf E. Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn, volgens artikel 1 Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), die partijen (privaat- of publiekrechtelijk) waarin een gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Van een financieel belang is sprake als aan de verbonden partij een bedrag beschikbaar is gesteld dat we niet kunnen terughalen als de partij failliet gaat of wanneer de gemeente aansprakelijk is voor een bepaald bedrag in de situatie dat de verbonden partij haar verplichtingen jegens derden niet nakomt.

Van een bestuurlijk belang is sprake indien een wethouder, raadslid of ambtenaar van de gemeente namens de gemeente plaatsneemt in het bestuur van de verbonden partij of namens de gemeente stemt in bijvoorbeeld een aandeelhoudersvergadering.

Opdrachtgever en eigenaar
De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen namelijk de rol van opdrachtgever en de rol van eigenaar.

- *Opdrachtgever*: de gemeente is afnemer/*opdrachtgever* van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten, is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Vaak gaat dit in de vorm van een basispakket dat alle deelnemers in de samenwerking afnemen. Daarnaast is er een aanvullend (maatwerk) pakket voor afzonderlijke deelnemers. Daarin zijn op maat afspraken gemaakt;

- *Eigenaar*: in de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede-*eigenaar* van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De rol van eigenaar richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking)organisatie.

Het is belangrijk dat onze (beleids)doelstellingen ook via de verbonden partijen worden gerealiseerd. We blijven uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor het behalen van de doelen in de programma's in de begroting. In de programma's is al aangegeven welke bijdrage een verbonden partij hieraan levert. Telkens moeten we beoordelen of een taak wordt uitgevoerd zoals ons dat voor ogen staat en of er voldoende inhoudelijk en financieel toezicht is op het uitvoeren van deze taak.

Kaders
De Wgr (Wet gemeenschappelijke regeling) maakt (publiekrechtelijke) samenwerking mogelijk tussen gemeenten, provincies en waterschappen. De Wgr is per 1 juli 2022 gewijzigd. Met deze wijziging krijgen volksvertegenwoordigers, zoals raadsleden, meer invloed op de besluitvorming van dit soort samenwerkingen en kunnen ze die beter controleren. Het deel van de Wgr dat rechten geeft aan volksvertegenwoordigers is direct ingegaan. Een ander deel gaat over verplichtingen om bestaande gemeenschappelijke regelingen aan te passen, om zo scherpere afspraken te maken over bijvoorbeeld uittreding of evaluatie. Voor dat deel geeft de wet twee jaar de tijd voor uitwerking. Enkele belangrijke punten zijn:

- De algemene en financiële kaders voor het volgende begrotingsjaar moeten door het samenwerkingsverband uiterlijk vóór 30 april aangeboden worden aan de raden van de deelnemers (artikel 34b Wgr). Voor de gemeente Montferland betekent dit dat deze informatie beschikbaar is tijdens de behandeling van de Kadernota;
- De jaarrekening en het verslag van de accountant moeten eveneens uiterlijk 30 april worden aangeboden aan de gemeenteraad;
- De termijn waarbinnen de gemeenteraad een zienswijze kan indienen op de ontwerpbegroting van een samenwerkingsverband is twaalf weken. De vastgestelde begroting van het samenwerkingsverband moet daarom uiterlijk 15 juli toegezonden worden aan de provincie.
- Lokale rekenkamers en rekenkamercommissies kunnen ook onderzoek doen bij samenwerkingsverbanden die op grond van de Wgr zijn ingesteld;
- Een bestuur van een samenwerkingsverband kan de overgedragen bevoegdheden niet zelf uitbreiden.

Nota Verbonden partijen
De nota Verbonden Partijen is in 2024 vastgesteld. Dit was één van de aanbevelingen uit het Rekenkamerrapport "Kiezen of delen:...rendement op regionale samenwerking". Hierdoor hebben we een actueel kader dat aansluit bij de nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen.

Indexeringsmethodiek begroting gemeenschappelijke regelingen
Tot voor enige jaren terug bepleitten de Achterhoekse gemeenten één gemeenschappelijk systeem van indexering voor de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen. In de praktijk leidde dit niet tot het gewenste resultaat. Dat had twee redenen: iedere gemeenschappelijk regeling kent zijn eigen dynamiek waardoor een generieke indexering 'te kort door de bocht' bleek. En de stem van de Achterhoekse gemeenten bleek een minderheidsbelang te vertegenwoordigen. Op dit moment ontbreekt een collectief standpunt, maar loopt wel de afspraak dat indexpercentages kritisch worden beoordeeld, zo veel als mogelijk aan de voorkant.

Huidige procedure zienswijzen begrotingen gemeenschappelijke regelingen
Bij alle gemeenschappelijke regelingen stelt het algemeen bestuur de begroting vast. College en gemeenteraad hebben vooraf de mogelijkheid een zienswijze op de begroting te geven. De verschillende procedures van de diverse gemeenschappelijke regelingen lopen qua tijdsperiode niet gelijk op met elkaar en met de reguliere besluitvorming van de gemeenteraad. We bundelen dan ook de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen in een raadsnotitie. Die leggen we medio juni aan de gemeenteraad voor. Hieraan vooraf adviseert de Auditcommissie de gemeenteraad om al dan niet een zienswijze in te dienen.

De Auditcommissie en uiteindelijk de gemeenteraad doen dit op basis van een door het college vastgestelde notitie waarin kort en bondig geïnformeerd wordt over:

- Belangrijke beleidsinhoudelijke ontwikkelingen die aanleidingen geven tot aanpassing van de koers van de regeling;
- De gevolgen voor de financiën en/of financiële bijdrage;
- Financiële kerngegevens als verdeelsleutel financiële bijdrage, het bedrag per eenheid en het totaal, de reserve- en schuldpositie en de risico's en de beheersing daarvan;
- Concept-advies zienswijze.

Op 25 juni 2026 heeft de gemeenteraad ingestemd met de voorgelegde begrotingen 2027 (en jaarstukken 2025). Wel zijn voor de GGD en de VNOG zienswijzen ingediend.

Bestuurlijk belang - bezetting bestuurszetels

De benoeming van een bestuurslid kan een bevoegdheid van de raad (raadsregeling) zijn of van het college (collegeregeling).

Gemeenschappelijke regelingen	Programma	Burgemeester Fellinger	Wethouder Derksen	Wethouder Balduk	Wethouder Som	Wethouder Polman	Wethouder Wolsing	Raadslid
1. Regio Achterhoek (8RHK ambassadeurs)	1	AB			plv AB			
2. Euregio Rijn-Waal (R)	1	lid euregioraad			plv lid euregioraad			euregioraad 2 leden
3. Omgevingsdienst Achterhoek (C)	2	AB		plv AB				
4. Reinigingsdienst de Liemers (R)	2		AB + DB	plv AB				
5. Doelgroepenvervoer regio Arnhem Nijmegen (C)	3		Bestuurslid			plv Bestuurslid		
6. GGD Noord- en Oost-Nederland (C)	3					AB + BC	plv AB	
7. Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (C)	1					AB	plv AB	
8. Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (C)	3					AB	plv AB	
9. Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (C)	1	AB				plv AB		
10. Laborijn (C)	3		AB			plv AB + DB	AB + DB	
11. Stadsbank Oost Nederland (C)	3					plv AB	AB	
Vennootschappen en coöperaties								
Alliander N.V. (C)	1		plv AVA		AVA			
Vitens N.V. (C)	1		plv AVA		AVA			

Gemeenschappelijke regelingen	Programma	Burgemeester Fellinger	Wethouder Derksen	Wethouder Balduk	Wethouder Som	Wethouder Polman	Wethouder Wolsing	Raadslid
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (C)	1		plv AVA		AVA		plv AVA	
Coöperatie Energieloket Achterhoek U.A.. (C)	2			plv AVA			ALV	
Agem Gemeentelijke Energie B.V.	2			plv AVA			DB + AVA	
Leisurelands B.V.	2			AA		plv AA		
N.V. Cultuur Centrum Amphion (C)	3					AVA	plv AVA	
Liemers Abassade	2		plv Bestuurslid		Bestuurslid			
Warmtenetwerk Didam B.V.	2			plv AVA			AVA	

Legenda

AVA	Afgevaardigde algemene aandeelhoudersvergadering
AB	Algemeen bestuur
AL	Afgevaardigde algemene ledenvergadering
BC	Bestuurscommissie
(C)	Benoemd door het college
DB	Dagelijks bestuur
(R)	Benoemd door de raad
plv	Plaatsvervangend

Gemeenschappelijke regelingen

Bedragen x € 1

1. Samenwerkingsverband regio Achterhoek			**Programma 1**
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van het aantal inwoners. Gemeente Montferland is in 2024 toegetreden. De organisatie van de Achterhoek ambassadeurs (Regio Achterhoek) is de basis en motor voor het programma Bestuur en organisatie. De activiteiten en begroting van Achterhoek ambassadeurs zijn in dit onderdeel te vinden. Hieraan is ook de inwonerbijdrage voor de organisatiekosten vanuit gemeenten gekoppeld.		
	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ -34.000	€ -346.000	€ -68.000
gerealiseerd resultaat	€ 28.000	€ 390.000	0
eigen vermogen	€ 6.736.000	€ 6.390.000	€ 5.539.000
vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage per inwoner	€ 7,43	€ 6,72	€ 8,58
idem totaal	€ 274.032	€ 247.726	€ 317.667
Risico's	Uitgangspunt is een structureel sluitende begroting. Risico's zijn de afhankelijkheid van de renteopbrengsten (€ 0,2 mln.) en structureel geraamde subsidies (€ 0,12 mln.). Voor het risico's van dalende renteopbrengsten is een egalisatiereserve aanwezig en in het weerstandsvermogen is rekening gehouden met het risico van eventueel wegvallende subsidiestromen.		

Bedragen x € 1

2. Euregio Rijn-Waal gevestigd te Kleve (Duitsland)			**Programma 1**
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van het aantal inwoners.		
	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ -145.629	€ 408	N.n.b.
eigen vermogen	€ 1.588.996	€ 1.587.774	N.n.b.
vreemd vermogen *	€ 1.250.975	€ 1.120.779	N.n.b.
oordeel accountant	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
bijdrage per inwoner	€ 7.750	€ 7.750	€ 8.000
Risico's	De Euregio valt niet onder de Nederlandse wetgeving en voor hen geldt dan ook niet de verplichting tot het opnemen van een Risicoparagraaf. (Financiële) verantwoording moet worden afgelegd aan de Bezirksregierung Düsseldorf. Financiële tekorten komen voor rekening van de deelnemers.		

Bedragen x € 1

3. Omgevingsdienst Achterhoek gevestigd te Hengelo (Gld)	**Programma 2**
Financieel belang	Sinds 2017 werkt de ODA met outputfinanciering: gemeenten betalen op basis van afgenomen diensten en producten. Jaarstukken 2025 2025 was voor de ODA een bewogen jaar door de verhuizing naar het Hanzepand, een directiewisseling en de verkenning van een fusie met Omgevingsdienst Veluwe. Tegelijk nam de vraag naar dienstverlening en producten toe, evenals de werkdruk en het ziekteverzuim. De stijgende baten komen met name door de toenemende vraag van de dienstverlening en de werkzaamheden voor het energietoezicht. Omdat deze toename niet was begroot, was het tarief voor de dienstverlening te laag om alle kosten te dekken. Het algemeen bestuur was hiervan vooraf op de hoogte en heeft besloten dit via de afrekening te verrekenen. Dit samen heeft geleid tot een negatief resultaat van € 687.000. Begroting 2027 De begroting 2027 bouwt voort op de geactualiseerde uitgangspunten van 2026 en past binnen het traject naar het niveau van een wettelijk verplichte robuuste en toekomstbestendige organisatie, mede in relatie tot een mogelijke fusie met Omgevingsdienst Veluwe. De begroting loopt niet vooruit op een definitief fusiebesluit; daarover volgt later afzonderlijke besluitvorming.

Bedragen x € 1

	De verhoging van de begroting is bedoeld om de bestaande grote verschillen tussen begroting en jaarrekening te voorkomen. Het betreft grotendeels wettelijk verplichte en vraag gestuurde taken, waardoor bezuinigingsruimte nauwelijks aanwezig is.		
	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ 335.000	€ -687.000	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 335.000	€ -687.000	€ 0
eigen vermogen	€ 500.000	€ -569.000	€ 118.000
vreemd vermogen	€ 2.609.000	€ 2.563.000	€ 2.069.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
overige bijdrage	€ 872.000	€ 959.000	€ 1.236.800
Risico's	Outputfinanciering is rechtvaardig, maar brengt ook het risico van sterke schommelingen in de jaarlijkse gemeentelijke bijdrage met zich mee. Die fluctuaties kunnen ontstaan door economische ontwikkelingen en onvoorziene omstandigheden, zoals milieucalamiteiten, ondermijning, drugslabs, extra bouwplannen, meer aanvragen of nieuwe wettelijke taken. De ODA heeft 19 risico's in beeld gebracht. Het financieel effect daarvan is geraamd op € 393.750. Met een dempingsfactor van 0,5 komt het totale risicobedrag uit op € 196.875. De ratio weerstandsvermogen bedraagt 1,0 en wordt daarmee als voldoende beschouwd.		

Bedragen x € 1

4. Reinigingsdienst de Liemers gevestigd te Zevenaar			**Programma 2**
Financieel belang	De kosten van de RDL worden toegerekend op basis van nacalculatie. De kosten in de begroting vormen de basis voor de voorschotten die de gemeenten Montferland en Zevenaar betalen; de uiteindelijke afrekening volgt op grond van de jaarrekening. De jaarrekening 2025 heeft een positief saldo van € 175.858, voornamelijk omdat het aantal manuren voor de inzameling van fijn huishoudelijk restafval lager is dan begroot en de opbrengsten van het aanbiedstation hoger zijn dan begroot. Hierdoor kan de totale gemeentelijke bijdrage voor Montferland teruggebracht worden met € 36.266. Zevenaar ontvangt relatief meer, in verband met een overstap naar ondergrondse verzamelcontainers. RDL heeft niet de mogelijkheid om deze werkzaamheden uit te voeren. In de conceptbegroting 2027 zijn autonome ontwikkelingen (verwachte loon- en prijsstijgingen) meegenomen. Verder wordt een onderzoek aangekondigd naar het op peil brengen van de uitvoeringsorganisatie. In de cijfers is hier nog geen rekening mee gehouden. Indien dit onderzoek en het extra budget aan de orde is zal het DB van de RDL hiervoor een afzonderlijk verzoek indienen.		
	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ 0	€ 175.858	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
vreemd vermogen 1	€ 4.508.441	€ 4.508.441	€ 3.783.248
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage totaal	€ 1.906.386	€ 2.024.911	€ 2.120.001
Risico's	De RDL is een uitvoerende regeling. Een exploitatieoverschot of –tekort wordt verrekend met de deelnemende gemeenten. De regeling beschikt daarom niet over een algemene reserve.		

Bedragen x € 1

5. Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen			**Programma 3**
Financieel belang	BVO DRAN organiseert voor genoemde gemeente het WMO vraagafhankelijk, routegebonden vervoer en het leerlingenvervoer (LLV). Gemeente Montferland heeft het WMO-vervoer bij de BVO DRAN ondergebracht en het LLV zelf aanbesteed. Deelnemers dragen bij op basis van aantal beschikkingen/inwoners die gebruik maken van vervoer. 95% van de kosten is te relateren aan vervoer (inclusief de kosten voor het callcenter) en ongeveer 5% kosten voor de overhead. Binnen de begroting overhead is structureel een taakstelling van –3% opgenomen.		
	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0

Bedragen x € 1

gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage totaal	€ 618.658	€ 604.948	€ 787.385
Risico's	De inrichting van het vervoer is gebaseerd op een "open einde" systematiek. Dit betekent dat de kosten oplopen wanneer een gemeente meer inbrengt of dat er in een periode meer ritten hebben plaatsgevonden dan begroot. Dit brengt een financieel risico met zich mee. Op de toename van deze vervoerskosten is door gemeentelijk beleid invloed uit te oefenen (knoppenplan 2018).		

Bedragen x € 1

6. GGD Noord- en Oost-Gelderland gevestigd in Warnsveld			**Programma 3**
Financieel belang	Deelnemende gemeenten betalen een bijdrage per inwoner. Voor 2027 is de bijdrage per inwoner begroot op € 25,17, te weten € 11,392 vanuit publieke gezondheid € 13,356 vanuit jeugdgezondheid en € 0,425 als incidentele bijdrage voor de borging continuïteit Jeugdgezondheidszorg (JGZ). Op Achterhoeks niveau heeft afstemming plaatsgevonden voor het indienen van eenzelfde zienswijze op hoofdlijnen op de Concept Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030.		
	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ -1.222.000	€ 1.181.000	€ 28.000
gerealiseerd resultaat	€ -170.000	€ 1.184.000	€ 0
eigen vermogen	€ 1.921.000	€ 1.918.000	€ 2.500.000
vreemd vermogen	€ 464.000	€ 674.000	€ 400.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage per inwoner structureel	€ 20,37	€ 22,53	€ 25,17
Totale bijdrage	€ 771.389	€ 833.928	€ 931.629
Risico's	Het algemeen bestuur heeft de onderstaande risico's als belangrijkste risico's voor de GGD in het kader van het risicomanagement vastgesteld. 1. Inhoudelijke risico's en risico's met betrekking tot opbrengsten: a. Wijziging wetgeving b. Uitbraak infectieziekte/tbc c. Gemeenten laten taken niet door de GGD uitvoeren d. Omzetdaling/minder opdrachten e. Morele verplichting voor uitvoering van taken die niet kostendekkend zijn 2. Risico's vanwege personele omstandigheden: a. Ziekteverzuim boven 4% b. WW-verplichting c. Arbeidsmarktkrapte/leeftijdsopbouw 3. Risico's vanuit de bedrijfsvoering: a. Imago risico b. Technologische ontwikkeling c. Aanbestedingsrisico ICT d. Informatieveiligheid		

Bedragen x € 1

7. Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers gevestigd te Doetinchem		**Programma 1**
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is op basis van het aantal meters overgedragen of nog over te dragen archief bepaald. Particuliere archieven worden toebedeeld aan de deelnemende gemeente waar zij in gevestigd zijn. In 2025 is er door Montferland geen archief overgebracht. Er is in 2025 0,5 m1 particulier archief binnengekomen vanuit Montferland. Op 01-01-2026 had het ECAL 685,625 m1 archief van Montferland in beheer. In periode 2026-2027 is gepland om 468 m1 archief over te brengen. Dit brengt de omvang voor Montferland op 1.153,675 m1.	

Bedragen x € 1

	Het ECAL beheert ook enkele collecties die het hele werkgebied betreffen. De omvang daarvan is naar rato toebedeeld aan de deelnemende gemeenten. In 2027 draagt Montferland 47,024 m1 hiervan bij. Dit brengt het totaal aantal meters op 1.200,649. Anders dan in voorgaande beleidsperioden wordt geen meerjarenbegroting voor vier jaar, met een vaste meterprijs voor vier jaar, vastgesteld. Er zijn diverse ontwikkelingen die een vaste meterprijs voor vier jaar inschatten uiterst lastig maken. Voor de indexering wordt gebruik gemaakt van de Septembercirculaire Gemeentefonds. Voor de komende jaren wordt tien procent van het surplus van de algemene reserve ingezet als incidentele korting op de meterprijs. De bijdrage voor 2027 is vastgesteld op € 171,54 per meter per jaar. De bijdrage van Montferland komt daarmee op € 205.959,26. Ten opzichte van 2025 zijn de kosten voor 2026 gestegen met € 13.501. Vooruitkijkend naar 2027 stijgen de kosten met € 11.581. De niet-wettelijke taken van het ECAL zijn allemaal minimaal kostendekkend.

	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ 232.739	€ 216.762	€ -32.484
gerealiseerd resultaat	€ 232.739	€ 216.762	€ 16
eigen vermogen	€ 308.497	€ 525.259	€ 377.214
vreemd vermogen	€ 460.292	€ 416.847	€ 307.454
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage per meter archief (= inclusief omzetbelasting)	€ 162,88	€ 162,75	€ 171,54
idem totaal (inclusief compensabele omzetbelasting)	€ 180.877	€ 194.378	€ 205.959
Risico's	Er wordt gewerkt met een verhoogd weerstandsvermogen in verband met volatiliteit van de energiekosten. Kosten e-depot, ICT, licenties: diverse ontwikkelingen, zoals het aantal deelnemers in het ICT-samenwerkingsverband, de stijgende kosten en de afhankelijkheid van grote tech-bedrijven.		

Bedragen x € 1

8. Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers gevestigd te Zevenaar	**Programma 3**
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is afhankelijk van het aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs dat in gemeente, voor wat betreft het voortgezet onderwijs, is gehuisvest op de teldatum 1 oktober van het voorgaande kalenderjaar. Jaarlijks wordt bij de begroting het aantal leerlingen voor het begrotingsjaar vastgesteld. Daarbij wordt de weging van de soort voortgezet onderwijs in acht genomen. Onder weging wordt verstaan de factor die het Rijk hanteert bij de berekening van de vergoeding per leerling voor huisvestingslasten in de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds. Aanvullend op de bovenstaande alinea: de leerlingenaantallen in de begroting zijn gebaseerd op een leerlingenprognose. De prognose wordt iedere twee jaar herzien (bijv. 2023-2043, 2025-2045). Voor de leerlingen in het PO gebruiken we een vermenigvuldigingsfactor van 1,98.

	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage	€ 399.296	€ 498.161	€ 498.273
Risico's	Het bestuur heeft besloten de verrekeningswijze met ingang van de Afrekening 2025 te wijzigen. Door de werkelijke leerlingenaantallen per 1 oktober als grondslag te hanteren, sluit de verrekening beter aan op de werkelijkheid. Wat betekent dit voor de Afrekening 2025: volgens de nieuwe verrekeningswijze wordt de bijdrage per gemeente bepaald door de werkelijke totale lasten te verdelen op basis van de werkelijke leerlingenaantallen per 1		

Bedragen x € 1

	oktober 2025. Deze bijdrage wordt vervolgens verrekend met de door de gemeente gemaakte lasten in 2025 en het betaalde of ontvangen voorschot.

Bedragen x € 1

9. Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland gevestigd te Apeldoorn			**Programma 1**
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van een verdeelmodel dat éénmaal in de vier jaar wordt geactualiseerd. Het aandeel van Montferland is vastgesteld op 4,33%.		
	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ 2.842.652	€ 2.343.841	€ -3.922.850
gerealiseerd resultaat	€ 1.792.945	€ 1.341.595	€ 0
eigen vermogen	€ 22.716.712	€ 23.718.958	€ 18.442.000
vreemd vermogen	€ 20.705.481	€ 38.115.838	€ 75.950.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t
bijdrage	€ 2.305.000	€ 2.468.675	€ 2.792.200
Risico's	Het managen van risico's is een continu proces waarbij zich steeds weer andere risico's kunnen voordoen. De blijvende/groeiende onzekerheid in de wereld op allerlei vlakken, zoals (geopolitieke) instabiliteit, militaire en hybride dreigingen, stijgende grondstofprijzen, stijgende energiekosten, klimaatverandering, cybercriminaliteit, etc. heeft en zal (grote) effecten hebben op de taken van VNOG en de realisatie van de begroting en komende begrotingen, die niemand helemaal kan overzien of voorspellen.		

Bedragen x € 1

10. Laborijn gevestigd te Doetinchem			**Programma 3**
Financieel belang	De gemeente Montferland is een 'smalle' deelnemer in de GR en heeft alleen de uitvoering van de Wsw aan Laborijn overgedragen, dit in tegenstelling tot de andere deelnemende gemeenten. Voor de verdeling van de uitvoeringskosten zijn er daarom 2 verdeelsleutels: 1. Sociale werkvoorziening (WSW): op basis van het aantal WSW'ers in fte per gemeente, 2. Niet-Wsw activiteiten voor Aalten en Doetinchem: • 50% op basis van aantal personen dat een uitkering ontvangt uit de gemeente en • 50% op basis van het aantal inwoners uit de gemeente. De budgetten voor Wsw worden via het gemeentefonds aan de gemeenten toegekend. De deelnemende gemeenten stellen deze budgetten één op één ter beschikking aan Laborijn die voor de uitvoering van het betreffende programma en verantwoording van deze gelden zorgt. De budgetten in de begroting zijn gebaseerd op de laatst bekende circulaires. De rijksbijdrage per Wsw'er neemt (structureel) toe en de uitvoeringslasten dalen doordat de Wsw-populatie afneemt. Dit resulteert in een daling van de Montferlandse bijdrage.		
	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ 1.410.000	€ 1.045.000	€ 2.372.000
gerealiseerd resultaat	€ 627.000	€ 345.000	€ 0
eigen vermogen	€ 12.790.000	€ 13.346.000	€ 13.854.000
vreemd vermogen	€ 5.462.000	€ 6.412.000	€ 11.323.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t
doorbetaling rijkssubsidie	€ 4.657.335	€ 4.578.898	€ 4.116.691
bijdrage in dekkingstekort uitvoeringslasten	€ 223.418	€ 38.778	€ -38.765
Risico's	De Wsw-populatie krimpt sterk in de komende jaren met als verwachting een afname van minimaal 20% tot eind 2027. De afname van het aantal Wsw'ers betekent een vermindering van de omzet in het programma Wsw. De omzetvermindering leidt tot het bedrijfseconomisch uithollen van het bedrijf, omdat er minder grondslag is voor financiering van algemene kosten. Bovendien vergrijst de SW-populatie in dit proces, met als gevolg dat de gemiddelde productiviteit daalt en het ziekteverzuim waarschijnlijk stijgt.		

Bedragen x € 1

11. Stadsbank Oost Nederland gevestigd te Enschede	**Programma 3**

Bedragen x € 1

Financieel belang	De gemeente betaald vanaf 1 januari 2016 aan de Stadsbank a. Voor het programma Algemeen bestuur (de bestaanskosten) naar rato van de afgenomen dienstverlening (75%) en het aantal huishoudens (25%); b. Voor de afgenomen diensten tegen het vastgestelde tarief dus P x Q.		
	Jaarrekening 2024	**Jaarrekening 2025**	**Begroting 2027**
saldo van baten en lasten	€ 383.200	€ -50.000	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 656.800	€ 270.000	€ 0
eigen vermogen	€ 2.235.700	€ 2.185.700	€ 1.786.700
vreemd vermogen	€ 5.059.000	€ 4.947.500	€ 4.310.100
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage / kosten:			
standaard dienstverlening	€ 124.819	€ 123.038	€ 130.587
bestaanskosten	€ 206.485	€ 213.953	€ 227.608
additionale dienstverlening	€ 15.502	€ 11.451	€ 12.226
demping herijking 40%	€ 3.855	Nvt	Nvt
totaal	€ 350.661	€ 348.442	€ 370.422
Risico's	De weerstandsratio komt uit op 2,01. De ratio wordt hiermee gekwalificeerd als "uitstekend"). In de primaire begroting 2026 is een totale teruggave van € 430.000 overeengekomen waardoor het weerstandvermogen in 2026 wordt verlaagd naar kwalificatie 'ruim voldoende' (tussen 1,4 – 1,6).		

Overig

Vennootschappen en coöperaties

Bedragen x € 1

Alliander gevestigd te Arnhem			
Financiën	**Jaarverslag 2023**	**Jaarverslag 2024**	**Jaarverslag 2025**
aandelen			
aantal	491.120 st. = 0,36%	491.120 st. = 0,36%	491.120 st. = 0,36%
waarde	€ 5,00	€ 5,00	€ 5,00
jaarresultaat	€ 265.000.000	€ 976.000.000	€ 289.000.000
dividenduitkering			
per aandeel	€ 0,62	€ 0,70	€ 0,73
totaal	€ 303.000	€ 343.000	€ 358.500
extra dividend ivm verkoop Kenter	€ 136.000		
eigen vermogen	€ 4.749.000.000	€ 6.038.000.000	€ 6.203.000.000
vreemd vermogen	€ 5.296.000.000	€ 6.092.000.000	€ 6.831.000.000
solvabiliteit	46%	48%	49%

Bedragen x € 1

Vitens gevestigd te Zwolle			**Programma 1**
Financiën	**Jaarverslag 2023**	**Jaarverslag 2024**	**Jaarverslag 2025**
aandelen			
aantal	34.716 st. = 0,601%	34.716 st. = 0,601%	34.716 st. = 0,601%
waarde	€ 1,00	€ 1,00	€ 1,00
jaarresultaat	€ 27.200.000	€ 34.500.000	€ 90.600.000
dividenduitkering			

Vennootschappen en coöperaties			
per aandeel	€ 0	€ 0	€ 0
totaal	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	€ 678.000.000	€ 713.600.000	€ 804.200.000
vreemd vermogen	€ 1.284.000	€ 1.684.800.000	€ 1.846.100.000
solvabiliteit	30,3%	29,8%	30,5%

Bedragen x € 1

Bank Nederlandse Gemeenten gevestigd te Den Haag			**Programma 1**
Financiën	**Jaarverslag 2023**	**Jaarverslag 2024**	**Jaarverslag 2025**
aandelen			
aantal	19.756 st. = 0,035%	19.756 st. = 0,035%	19.756 st. = 0,035%
waarde	€ 2,50	€ 2,50	€ 2,50
jaarresultaat	€ 254.000.000	€ 294.000.000	€ 172.000.000
dividenduitkering			
per aandeel	€ 2,16	€ 2,51	€ 1,41
totaal	€ 42.675	€ 49.588	€ 28.000
eigen vermogen (exclusief hybride kapitaal)	€ 4.700.000.000	€ 4.800.000.000	€ 4.863.000.000
vreemd vermogen	€ 110.819.000.000	€ 123.100.000.000	€ 110.701.000.000
solvabiliteit	43%	40%	42%

Bedragen x € 1

Agem Gemeentelijke Energie BV			**Programma 2**
Financieel belang	Dit is een zelfstandige besloten vennootschap, met 8 gemeenten rechtstreeks als aandeelhouder. In 2020 hebben we als aandeelhouder in de Agem Gemeentelijke Energie BV (beheer en exploitatie van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en warm water) 38 aandelen met een nominale waarde van €0,01/ aandeel ontvangen. In 2023 is het Zonnepark Braamt overgedragen aan de Agem. Het aandeel van de gemeente Montferland hierin bedraagt € 149.435.		
	Jaarverslag 2023	**Jaarverslag 2024**	**Jaarverslag 2025**
jaarresultaat	€ 19.962	€ 17.565	€ 35.357
eigen vermogen	€ 581.416	€ 46.080	€ 81.437
vreemd vermogen	€ 1.059.265	€ 1.841.274	€ 1.739.176
oordeel accountant	Vrijgesteld	Vrijgesteld	Vrijgesteld

Bedragen x € 1

Coöperatie Energieloket Achterhoek U.A.			**Programma 2**
Financieel belang	Sinds 2023 is er een nieuwe entiteit ontstaan, Coöperatie Energieloket Achterhoek U.A. De Achterhoekse gemeenten zijn hier lid van, vanuit deze gemeente wordt een bestuur gevormd door 3 gemeentebestuurders. Dit bestuur stuurt het Achterhoeks Energieloket B.V. aan. Het Energieloket BV is het aanspreekpunt voor inwoners in de Achterhoek bij het verduurzamen van hun woning. De gemeenten nemen via een DAEB (dienst van algemeen economisch belang) diensten van het Energieloket af.		
	Jaarverslag 2023	**Jaarverslag 2024**	**Jaarverslag 2025**
jaarresultaat	€ 66.810	€ 12.390	€ -201.456
eigen vermogen	€ 241.025	€ 251.696	€ 50.240
vreemd vermogen	-	-	-
oordeel accountant	Vrijgesteld	Vrijgesteld	Vrijgesteld

Bedragen x € 1

Warmtenetwerk Didam B.V. (per 15 februari 2021)			**Programma 2**
Financiën	**Jaarverslag 2023**	**Jaarverslag 2024**	**Jaarverslag 2025**

Vennootschappen en coöperaties			
aandelen			
aantal	5.000	5.000	5.000
waarde	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
jaarresultaat	€ 23.000	€ -9.000	7.000
eigen vermogen	€ 1.016.000	€ 1.007.000	€ 1.013.000
vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0

Bedragen x € 1

Leisurelands BV			
Financieel belang	Gemeente Montferland was deelnemer in de GR Recreatieschap Achterhoek-Liemers (RAL). In 2013 is besloten de activiteiten van RAL deels over te dragen aan de Vennootschap en de RAL te ontmantelen en te liquideren. In 2020 heeft de voorgenomen akte van levering van aandelen plaatsgevonden. Aan de vm. RAL gemeenten zijn 15.107 aandelen overgedragen met een nominale waarde van € 1,00/aandeel. Voor Montferland gaat het om 1.225 aandelen.		
	Jaarverslag 2023	**Jaarverslag 2024**	**Jaarverslag 2024**
jaarresultaat	Nvt	Nvt	Nvt
eigen vermogen	Nvt	Nvt	Nvt
vreemd vermogen	Nvt	Nvt	Nvt
oordeel accountant	Nvt	Nvt	Nvt

Bedragen x € 1

N.V. Amphion Cultuurbedrijf te Doetinchem (vh. N.V. Cultureel Centrum Amphion)*			**Programma 3**
Financiën	**Jaarverslag 2023**	**Jaarverslag 2024**	**Jaarverslag 2025**
aandelen			
aantal	22 st.	22 st.	22 st.
waarde	€ 450	€ 450	€ 450
jaarresultaat	€ 106.884	€ 234.150	€ 133.046
eigen vermogen	€ 2.350.718	€ 2.457.602	€ 3.258.441
vreemd vermogen	€ 298.007	€ 53.235	€ 265.584

* Miv 2025 worden alleen geconsolideerde jaarcijfers verstrekt

Bedragen x € 1

Liemers Ambassade			**Programma 2**
Financiën	**Jaarverslag 2023**	**Jaarverslag 2024**	**Jaarverslag 2025**
jaarresultaat	€ -92.001	€ 195.131	€ 288.732
eigen vermogen	€ 215.248	€ 367.318	€ 604.227
vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0

Paragraaf F. Grondbeleid

Context en achtergronden

Gemeentelijk grondbeleid

Grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te realiseren. Met dit instrument kan de gemeente actief sturen op ontwikkelingen in de leefomgeving. Het draagt bij aan het behalen van doelstellingen op het gebied van bijvoorbeeld wonen, economie, groen en duurzaamheid. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar de financiële consequenties van een ontwikkeling zelf, maar ook naar de bredere sociale en maatschappelijke effecten (brede welvaart). In de Nota Grondbeleid 2025 wordt dieper ingegaan op het grondbeleid, met aandacht voor onderwerpen als:

1. De visie en het doel van het grondbeleid;

2. De regievoering bij ruimtelijke ontwikkelingen (integrale afweging en bijbehorende rolkeuze);
3. Kaders en informatievoorziening.

Het grondbeleid heeft veel invloed op programma 2: Ruimte. De daarin geformuleerde ambities leiden vaak tot een toenemende vraag naar ruimte en vereisen afwegingen over de verdeling van gronden. Daarnaast heeft het grondbeleid een aanzienlijke financiële impact. Het gaat om grote belangen en substantiële financiële middelen. De mogelijke opbrengsten, maar vooral de financiële risico's, zijn van groot belang voor de algemene financiële positie van de gemeente.

Planning & control grondexploitatie
Gebiedsontwikkeling en het voeren van een grondexploitatie doorlopen verschillende fasen en hebben een doorlooptijd van meerdere jaren. Daardoor past dit niet goed binnen de jaarlijkse budgetcyclus. Gelet op de grote financiële impact is planning en control binnen de grondexploitatie essentieel. In verband hiermee zijn in zowel de Nota Grondbeleid 2025 als het Budgetkader College de volgende afspraken gemaakt:

1. De gemeenteraad stelt voor aanvang van de realisatiefase een grondexploitatie vast en stelt daarmee de benodigde kredieten en budgetten voor de uitvoering van het plan beschikbaar;
2. De vastgestelde grondexploitaties worden jaarlijks geactualiseerd en verwerkt in de jaarrekening;
3. Voor het in ontwikkeling nemen van gronden is in de begroting een budget voor voorbereidingskosten opgenomen;
4. Het college beschikt over een ‘strategisch verwervingsbudget’ en een ‘proactief verwervingsbudget’ van respectievelijk € 2 miljoen en € 10 miljoen;
5. Binnen de grondexploitatie wordt actief risicomanagement gevoerd door:
    - Het opstellen van een risicoanalyse bij nieuwe grondexploitaties;
    - De uitgangspunten van de planexploitatie continu te monitoren en zo nodig voorstellen tot bijstelling te doen;
    - Risicobeheersing een standaardonderwerp van gesprek te maken bij projectgroepoverleg;
    - De onderdelen van de planontwikkeling realistisch in te schatten;
    - Activiteiten in het planontwikkelingsproces te toetsen aan vastgestelde financiële kaders en het planresultaat te toetsen aan de mogelijkheden en beperkingen van het weerstandsvermogen van de gemeente.

Grondprijzenbeleid
Grondprijzenbeleid is gemeentelijk beleid waarin de principes en methoden zijn vastgelegdvoor het bepalen van de prijzen van grond die de gemeente verkoopt of uitgeeft. Voor de uitvoering van dit beleid stelt het college rond de jaarwisseling een grondprijzenbrief vast. Het doel is een transparant, functioneel en marktconform systeem, waarbij rekening wordt gehouden met de locatie, functie en marktomstandigheden.

Kaderstellende (beleids)nota's

- Coalitieprogramma 2026-2030
- Nota Grondbeleid
- Nota Grondprijzenbeleid
- Budgetkader College
- Omgevingsvisie ‘Ons Mooie Montferland’
- Nota reserves en voorzieningen
- De vigerende omgevingsplannen

Ontwikkelingen

<u>Gemeentelijke woningbouw in ontwikkeling</u>
Montferland werkt aan een groot aantal nieuwbouwplannen. Hierdoor zijn momenteel 14 actieve grondexploitaties voor woningbouw opgestart, die samen de bouw van circa 500 nieuwe woningen mogelijk maken.

Financieel staan deze lopende projecten er als volgt voor:

- Totaalresultaat: Onder de streep sluiten de gezamenlijke grondexploitaties voor woningbouw over de hele looptijd positief af, met een Netto Contante Waarde (NCW) van € 50.183. In het onderstaande overzicht is dit totale bedrag terug te zien, met bijbehorende uiteenzetting per grondexploitatie.
- Voorziening voor verliezen: Voor de verlieslatende complexenis een verliesvoorziening van € 2.166.303 getroffen.
- Tussentijdse winstneming: Bij de winstgevende complexen is volgens de BBV-richtlijnen verplicht tussentijds winst genomen voor een bedrag van € 1.493.505. Deze winst is in het onderstaande overzicht niet weergegeven.
- Aandachtpunten:
    - De actualisatie van de woondeal is aanstaande. In deze woondeal wordt onder andere stilgestaan bij de woningbouwaantallen en de samenstelling ervan.
    - De Wet versterking regie volkshuisvesting is van invloed op de verschillende woningbouwplannen. In dezewet wordt onder andere stilgestaan bij het aandeel sociale huurwoningen. Voor wat betreft het aandeel sociale huurwoningen wordt binnen het woningbouwplan De Lakermaat de omzetting van sociale koopwoningen naar sociale huurwoningen afgestemd met de woningbouwcorporatie.
    - Netcongestie: Vanwege de beperkte capaciteit op het elektriciteitsnet deelt de gemeente in een zo vroeg mogelijk stadium alle woningbouwplannen met de netbeheerder. Daarbij is de inzet gericht op het tijdig verkrijgen van een elektriciteitsaansluiting. De netbeheerder geeft geen aansluitgaranties af. Bovendien sluit het moment met daadwerkelijke aansluiting vaak niet aan op de gewenste planning.
    - Beroepsprocedures Raad van State: Juridische procedures bij de Raad van State duren tegenwoordig langer dan enkele jaren geleden. Dit zorgt voor een vertragingsrisico, dat kan oplopen tot meerdere jaren. Dit risico speelt momenteel bij het vastgestelde plan Sint Jansgildestraat in Beek. Hier is beroep tegen ingesteld. Dit vormt ook een risico voor alle plannen die nu in voorbereiding zijn.

	Boekwaarde per 31-12-2025	**Geraamde kosten**	**Geraamde opbrengsten**	**Geraamd resultaat (eind-waarde) ***	**Geraamd resultaat (netto contante waarde) ***
Woningbouw					
Rozenpas - Kilder	1.401.078	2.494.786	4.217.858	-321.995	-291.660
Kerkwijk - Didam	-433.510	1.042.910	740.682	-360.471	-339.694
Vm. voetbalveld - Stokkum	432.706	1.521.351	2.195.093	-241.036	-222.692
Sint Jansgildestraat - Beek	781.293	2.887.025	3.705.132	-36.813	-33.345
Mr.Vermeulenstraat - Loerbeek	116.716	7.064	87.715	36.064	35.359
Roncallischool Zeddam	-83.114	23.525		-130.059	-127.517
VVL-terrein - 's-Heerenberg	439.780	2.857.301	2.933.809	363.272	335.625
De Hoevert - Didam	759.438	287.236		1.046.675	1.006.112
Heeghstraat - Didam	2.141.079	4.459.170	7.244.408	-671.695	-608.416
vm. Brandweerkazerne - Didam	474.010	51.830		525.840	505.462
De Els - Didam	235.668	577.833	512.400	301.101	283.745
Lakermaat - Lengel	349.448	2.184.820	2.536.205	-2.021	-1.830
Meikamerlaan - Nieuw-Dijk	115.695	61.041	626.063	-449.327	-431.913
Meikever - Nieuw-Dijk	55.651	415.890	640.710	-169.168	-159.417
Subtotaal woningbouw	**6.785.938**	**18.871.783**	**25.440.075**	**-109.632**	**-50.183**
Bedrijventerreinen					
Euregionaal Bedrijventerrein	1.395.824	157.312	2.002.600	-390.704	-375.563
DocksNLD	-562.669	320.125	0	-263.320	-258.175
Subtotaal bedrijventerreinen	**833.155**	**477.437**	**2.002.600**	**-654.024**	**-633.737**
Totaal wonen en bedrijven	**7.619.093**	**19.349.220**	**27.442.675**	**-763.656**	**-683.920**

Toelichting definitie eindwaarde en NCW
Om inzicht te geven in het verschil tussen de laatste twee kolommen, volgt hieronder een korte toelichting:

- De Netto Contante Waarde (NCW) is het financiële resultaat van de grondexploitatie, waarbij alle toekomstige kosten en opbrengsten, met behulp van een rekenrente en inflatie worden omgerekend naar de waarde van nu.
- De Eindwaarde is het financiële resultaat van de grondexploitatie aan het einde van de looptijd (de sluitingsdatum), waarin alle kosten en opbrengsten, inclusief opgebouwde rente en inflactiecorrecties, zijn verwerkt.

Gemeentelijke woningbouw in voorbereiding
Onderstaande woningbouwplannen zijn in voorbereiding. De woningbouwaantallen, zoals hieronder weergegeven, zijn indicatief en kunnen mogelijk gedurende de voorbereiding nog wijzigen.

- P445 – Vinkwijkseweg Zeddam – 50 woningen
- P447 – Braamt zuid – 62 woningen
- P510 – Drieheuvelenpark 's-Heerenberg – circa 200 woningen (samenwerking)
- P515 – De Bongerd 's-Heerenberg – circa 100 woningen, overige functies (samenwerking)
- P685 – Uitbreiding Loil zuidoost – circa 65 woningen
- P715 – Didam noordoost – 400 woningen
- P950 – Bosstraat Nieuw-Dijk circa 139 woningen

Facilitair grondbeleid – door derden
Naast de woningbouwplannen die de gemeente actief voorbereidt, worden er in het kader van het faciliterend grondbeleid ook woningbouwplannen van derdenvoorbereid. Enkele grotere en meer concrete plannen zijn hieronder weergegeven. Dit betreft dus geen volledig overzicht.

- Geitenhouderij- Loil – circa 53 woningen
- Katjaterrein – 's-Heerenberg – circa 40 woningen
- Marssestraat Azewijn – circa 22 woningen
- Lakermaat Lengel - gemengde vorm ontwikkelaar ruim 300 woningen

Overall beeld woningbouw
De komende tien jaar staan bijna 2.500 nieuwe woningen op de planning. Dit aantal ligt hoger dan de aantallen die zijn genoemd in de Woondeal. Er wordt bewust extra gepland (overprogrammering) om eventuele planuitval door onvoorziene omstandigheden op te vangen. De verdeling van deze plannen ziet er als volgt uit:

- De ontwikkeling van de eerste circa 500 woningen is inmiddels van start gegaan.
- Voor nog eens zo'n 800 woningen bereid de gemeente de plannen voor.
- Externe partijen zijn gestart met de ontwikkeling van ongeveer 600 woningen.
- Voor de overige 250 tot 450 woningen zijn de voorbereidingen door deze partijen opgestart.

Ongeveer 60% van alle geplande woningen uit de Woondeal valt inmiddels onder 'harde plancapaciteit'. Dit betekent dat deze plannen onherroepelijk zijn of al door de gemeenteraad zijn vastgesteld. Met dit resultaat loopt de gemeente voorop in de Achterhoek, waar het gemiddelde percentage op 38% ligt.

Bedrijventerreinen
Er zijn twee lopende grondexploitaties voor bedrijventerreinen.

1. Op het Euregionaal Bedrijventerrein (EBT) in 's-Heerenberg wordt op het laatst beschikbare kavel ingezet op de huisvesting van 300 à 400 arbeidsmigranten. De voorbereidingen om deze huisvesting via een tender mogelijk te maken, zijnin gang. De mogelijkheid van uitgifte in erfpacht in plaats van de aanvankelijke verkoop van grond wordt overwogen. Volgens het amendement van 14 maart 2024 wordt dit initiatief ter besluitvorming aan de raad voorgelegd, voordat de uitvoering start.

2. Op DocksNLD zijn alle kavels uitgegeven. Alleen de aanleg van groen en de realisatie van een verkeersregelinstallatie moeten nog plaatsvinden. Deze ontwikkeling maakt onderdeel uit van een samenwerking metmet de gemeenten Bronckhorst, Doetinchem, Oude IJsselstreek en Montferland. Deze gemeenten werken samen aan de ontwikkeling van bedrijventerreinen. In 2010 is daarvoor de Samenwerkingsovereenkomst Bedrijventerrein West-Achterhoek gesloten, gericht op de ontwikkeling van het A18 Bedrijvenpark en DocksNLD. De gemeente Montferland heeft een aandeel van 25% in deze samenwerking. Naar verwachtingzal na afronding van beide ontwikkelingen een positief resultaat naar rato van de samenwerking worden verdeeld onder de vier gemeenten. De ontwikkeling van het A18 Bedrijvenpark loopt door tot en met 2030.

Het totaalresultaat van de lopende grondexploitaties voor bedrijventerreinen sluit over de hele looptijd positief af, met een Netto Contante Waarde (NCW) van € 633.737. In de tabel, zoals hiervoor weergegeven, is dit bedrag terug te zien. Beide complexen hebben eerder verplicht winst genomen ter hoogte van € 16.907.973. Deze reeds genomen winst is in het overzicht niet weergegeven.

Gemeentelijk bedrijventerrein in voorbereiding:

1. P845 – uitbreiding bedrijventerrein 's-Heerenberg
   De voorbereiding voor een uitbreiding van het bedrijventerrein in 's-Heerenberg loopt al enige tijd. De beoogde uitbreiding omvat ongeveer 4,5 hectare voor het MKB (met kleinere percelen tot 5.000 m²) en 20 hectare voor XXL-logistiek met ondersteunende functies, waaronder een truckparking en een Clean Energy Hub. Van de grondeigendommen is ongeveer een derde deel in eigendom van de gemeente en twee derdein eigendom van een ontwikkelaar. Begin 2026 heeft het ontwerp-omgevingsplan ter inzage gelegen. Voordat de raad overgaat tot vaststelling van het omgevingsplan, wordt de concept-samenwerkingsovereenkomst eerst ter beoordeling aan de raad voorgelegd. Daarna kan de raad een besluit nemen over het omgevingsplan en de ingediende zienswijzen. De inzet is om het omgevingsplan eind 2026 of begin 2027 vast te stellen. De uitvoering van de werkzaamheden kan vervolgens in 2027 of 2028 starten.

Aandachtpunten bedrijventerreinen:

- Regionaal bedrijventerrein: Conform de afspraken in het Regionaal Programma Werklocaties Achterhoek (RPW) is in de subregio West-Achterhoek de verkenning gestart naar een nieuw regionaal bedrijventerrein. Deze locatie moet voorzien in de ruimtebehoefte voor de periode 2030-2040 en zal op een strategische positie in de West-Achterhoek worden gebouwd. De beoogde omvang bedraagt circa 50 hectare netto.
- Lokaal bedrijventerrein: Volgens de Monitor RPW 2026 belemmert het beperkte aanbod aan ruimte voor lokale bedrijven de brede ontwikkeling in de Achterhoek. Versnelling van de plannen en realisatie van uitbreidingslocaties voor lokale bedrijven is daarom urgent. Dit knelpunt geldt ook voor Montferland.

Paragraaf G. Lokale heffingen

Beleid

Het beleid is beschreven in het coalitieprogramma 2026-2030.

Tarieven

De berekeningen van de belastingopbrengsten zijn gebaseerd op de tariefvoorstellen uit de belastingverordeningen 2027.

In de Kadernota 2027 zijn de uitgangspunten vastgelegd. Eén van de uitgangspunten is een 100% kostendekkend tarief voor de riool- en afvalstoffenheffing.

We behandelen de volgende lokale heffingen:

- Onroerendezaakbelasting;
- Afvalstoffenheffing;
- Rioolheffing;
- Verblijfsbelasting;
- Reclamebelasting;

- Rechten en leges;
- Marktgelden;
- Begraafrechten.

Onroerendezaakbelastingen

De tarieven voor 2027 worden berekend aan de hand van de nieuwe vastgestelde waarde naar peildatum 1 januari 2026. Deze nieuwe waarde zal in februari 2027 vermeld worden op het gecombineerde aanslagbiljet.

Naar huidige inzichten zal de gemiddelde vastgestelde waarde bij de woningen 11% hoger zijn dan op de vorige peildatum. Bij de niet-woningen is de gemiddelde stijging 4%.

Tarieven 2027		
Eigendom woningen	0,0944% van de WOZ-waarde	(was 0,1031% van de WOZ-waarde)
Eigendom niet-woningen	0,2016% van de WOZ-waarde	(was 0,2514% van de WOZ-waarde)
Gebruik niet-woningen	0,2814% van de WOZ-waarde	(was 0,2293% van de WOZ-waarde)

De mutatie in de tarieven zal dus dienen ter compensatie van de gemiddelde waardestijging en bevat een inflatiecorrectie van 2,1% volgens het uitgangpunt bij de Kadernota 2027.

De totale opbrengst onroerendezaakbelastingen is geraamd op € 9.441.000 (was € 9.248.000 in de Begroting 2026). Dit is inclusief nieuwbouw van woningen en niet-woningen (areaal ontwikkelingen).

Afvalstoffenheffing

Vanaf 1 januari 2019 kunnen inwoners gratis hun groente-, fruit- en tuinafval (gft) tweewekelijks aanbieden in een aparte container (180 liter). Dit heeft geleid tot minder restafval en een verhoging van de hoeveelheid gft-afval. Naast het gratis maken van aanbieden van het gft-afval, gaat ook de aanbiedingsfrequentie van het restafval omlaag. Voor hoogbouwbewoners verandert er voorlopig niets.

Het restafval dat wordt ingezameld wordt doorberekend volgens het 'Diftar-principe'. Dat betekent dat naast een vast bedrag tevens een bedrag per lediging in rekening wordt gebracht. De tarieven voor hoogbouw worden vooralsnog gebaseerd op de gezinsgrootte.

Onderstaande tabel schetst de situatie per 1 januari 2026:

	GFT-afval	**Restafval**	**PMD**	**Oud papier**
Ledigingsfrequentie	1x per 2 weken	1x per 4 weken	1x per 2 weken	Maandelijks
Containervolume	Container van 180 liter	Container	Geen container maar zakken	Papiercontainer 240 liter
Tarief per lediging	Gratis	Container 180 liter € 7,00 per lediging Container 280 liter € 9,00 per lediging	Gratis	Gratis

In de berekening van de tarieven voor 2027 is rekening gehouden met:

- (Gedeeltelijke) leegstand van 486 objecten;
- Een gemiddeld aantal ledigingen van 6 per jaar;
- Areaaluitbreiding volgens prognose toename aantal woningen;
- De inkomstenderving wegens kwijtschelding van € 125.000.

Tarieven 2027		

Vast bedrag 280 liter container	€ 238,00	(was € 230,00)
Bedrag per lediging per 280 liter container (restafval)	€ 9,00	(was € 9,00)
Vast bedrag per 180 liter container	€ 238,00	(was € 230,00)
Bedrag per lediging per 180 liter container (restafval)	€ 7,00	(was € 7,00)
Hoogbouw meerpersoonshuishouden	€ 323,00	(was € 312,00)
Hoogbouw éénpersoonshuishouden	€ 297,00	(was € 287,00)

De opbrengst afvalstoffenheffing wordt geraamd op € 4.681.000 (was € 4.491.000 in de Begroting 2026).

Bedragen x € 1.000

Afvalstoffenheffing		
Directe kosten taakveld		
Kosten	-4.053	
Inkomsten	472	
Netto directe kosten		**-3.581**
Toe te rekenen kosten		
Overhead	-317	
BTW	-784	
Toe te rekenen kosten		**-1.101**
Totale netto kosten		**-4.682**
Opbrengst belastingen	4.681	
Totale opbrengsten		**4.681**
Dekking		**100%**

Rioolheffing

Voor de vaststelling van het tarief rioolheffing zijn de volgende elementen van belang:

- Vaste stijging tarief met 4%;
- Inflatiecorrectie met 2,1% voor 2027;
- De verwachte hoeveelheid waterverbruik;
- Areaaluitbreiding;
- De inkomstenderving van kwijtschelding (€ 125.000).

Het tariefvoorstel rioolheffing 2027 wordt als volgt:

Tarief 2027		
Bedrag per kubieke meter waterverbruik	€ 3,08 per m3	(was € 2,90 per m3)

De totale opbrengst rioolheffing wordt voor 2027 geraamd op € 5.467.000 (was € 5.152.000 in de Begroting 2026).

Rioolheffing	*Bedragen x € 1.000*	
Directe kosten taakveld		
Kosten	-4.192	
Toevoeging voorziening riolering (artikel 44 lid 2 BBV)	-515	
Inkomsten	15	
Netto directe kosten		**-4.692**

Toe te rekenen kosten		
Overhead	-217	
BTW	-558	
Toe te rekenen kosten		**-775**
Totale netto kosten		**-5.467**
Opbrengst belastingen	5.467	
Totale opbrengsten		**5.467**
Dekking		**100%**

Verblijfsbelasting

In de gemeente Montferland wordt verblijfsbelasting geheven voor het verblijf met overnachting, tegen een vergoeding in welke vorm dan ook, door personen die niet in het persoonsregister van de gemeente zijn opgenomen. Dit geldt sinds 2025 niet alleen voor toeristen en recreanten, maar ook voor arbeidsmigranten.

Het tariefvoorstel verblijfsbelasting 2027 wordt als volgt:

Tarief 2027		
Bedrag per overnachting	€ 1,25	(was € 1,25)

De totale opbrengst voor 2027 wordt geraamd op € 560.000 (was € 510.000). Dit is op te delen in:

- Verblijfsbelasting voor toeristen (€ 450.000);
- Verblijfsbelasting voor arbeidsmigranten (€ 110.000).

Reclamebelasting

Voor het centrum Didam is vanaf 2014 een reclamebelasting ingesteld. Alle ondernemers die een reclame-uiting hebben worden in de heffing betrokken. In 2027 zijn er naar verwachting 94 belastingplichtigen. Per ondernemer wordt een bedrag van € 489 (was € 479) in rekening gebracht. Het bedrag gaat, na aftrek van de gemeentelijke kosten, naar Stichting Ondernemersfonds Gastvrij Didam.

In 's-Heerenberg is in 2025 gestart met reclamebelasting. Uitgegaan wordt van 73 belastingplichtigen in 2027. Per ondernemer wordt een bedrag van € 260 (was € 255) in rekening gebracht. De opbrengst, na aftrek van de gemeentelijke kosten, gaat naar Stichting Ondernemersfonds Sfeervol Kasteelstad.

Rechten en leges

Titel	Hfdst.	Hfdst. Omsch.	Kosten	Opbrengsten	Saldo	Kosten-dekkendheid
1 Algemene dienstverlening						
	1	Burgerlijke stand	84	-84	0	
	2	Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	1.084	-1.098	-14	
	3	Rijbewijzen	242	-217	26	
	4	Verstrekkingen uit basisregistratie persoonsgegevens	16	-16	0	
	7	Overige publiekszaken	10	-5	5	
	8	Gemeentearchief	5	-6	-1	
	9	Bijzondere wetten	84	-61	23	
Totaal 1 Algemene dienstverlening			**1.526**	**-1.486**	**39**	**97%**
2 Dienstverlening vallend onder de Omgevingswet						
	3	Omgevingsvergunning	922	-1.009	-88	
	11	Overige tarieven	284	-159	125	

Totaal 2 Dienstverlening vallend onder de Omgevingswet			**1.206**	**-1.168**	**38**	**97%**
3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn						
	1	Horeca	32	-13	18	
	4	Organiseren evenement of markt	162	-3	159	
Totaal 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn			**194**	**-16**	**177**	**9%**
Eindtotaal			**2.926**	**-2.670**	**254**	**91%**

Marktgelden

In het gebiedsdeel Bergh kennen we een wekelijkse markt. In Didam heeft de gemeente geen bemoeienis met de wekelijkse markt. In Didam worden uitsluitend leges geheven voor de jaarmarkt. De opbrengst marktgelden wordt voor 2027 geraamd op € 29.000 (was € 29.000).

		Bedragen x € 1.000
Kosten taakveld		
Kosten	-39	
Inkomsten	N.v.t	
Totale kosten		**- 39**
Opbrengst marktgelden	29	
Overige opbrengsten	N.v.t.	
Totale opbrengsten		**-10**
Dekking		**74%**

Rechten begraafplaats

De kostendekking rechten begraafplaats bedraagt 71%. De lagere kostendekkendheid na 2023 is een gevolg van het vastzetten van de tarieven tot en met 2028.

		Bedragen x € 1.000
Kosten taakveld		
Kosten	- 168	
Inkomsten	N.v.t.	
Totale kosten		- 168
Opbrengst begraafrechten	124	
Totale opbrengsten		**124**
Dekking		**74%**

Belastingen, rechten en leges

	Rekening 2025	Raming 2026	Raming 2027
a. Belastingen			
Onroerendezaakbelastingen	8.892	9.248	9.438
Overige gemeentelijke belastingen	601	570	620
Totaal belastingen	**9.493**	**9.818**	**10.058**
b. Rechten en leges			
Afvalstoffenheffing	4.480	4.491	4.681
Rioolheffing	4.599	5.385	5.467
Rechten begraafplaats	121	114	124
Marktgelden	24	29	29
Leges	2.637	2.478	2.670
Totaal rechten en leges	**11.861**	**12.497**	**12.971**

Kwijtscheldingsbeleid

Voor het jaar 2027 wordt wederom voorgesteld om uit te gaan van het Rijksbeleid inclusief een kwijtscheldingsnorm van 100% van het sociaal minimum. Kwijtschelding voor de Diftar (ledigingen van afvalcontainers) is uitgesloten.

De inwoners van de gemeente Montferland met een periodieke uitkering op grond van de participatiewet krijgen tegelijk met de aanslag 2027 een brief waarin vermeld staat dat zij de aanslag niet hoeven te betalen maar dat zij kwijtschelding krijgen. Daarnaast krijgen de inwoners met een AOW, WIA of ANW-uitkering, die voorheen al in aanmerking kwamen voor kwijtschelding, eveneens automatisch kwijtschelding.

Paragraaf H. Subsidies

Overzicht subsidieregister

Programma	Subsidie 2027
Programma 1: Samenleving en bestuur	**9.750**
Subsidie Domein 2: Sociale Structuur	**9.750**
Wijk en dorpsraden	9.750
Programma 2: Ruimte	**482.500**
Subsidie Domein 1: Maatschappelijke Ondersteuning	**75.000**
Verbetering positieve naamsbekendheid gemeente	75.000
Subsidie Domein 3: Leefomgeving	**407.500**
Aanpassen particuliere buitenruimte	57.500
Instandhouding monumenten	40.000
Onderhoud en educatie in het landschap	50.000
Oprichting energiecorporaties / Isolatiemaatregelen	260.000
Programma 3: Sociaal	**6.801.846**
Subsidie Domein 1: Maatschappelijke Ondersteuning	**6.219.885**
Bibliotheekwerk	962.866
Huisvestingskosten Welcom	527.942
Jeugd en jongeren	2.272.715
Jeugd en jongeren / kwetsbare volwassen inwoners	20.000
Jeugd en jongeren / kwetsbare volwassen inwoners / mantelzorgers / senioren	1.106.433

Kwetsbare volwassen inwoners	307.091
Muziekonderwijs	367.965
Statushouders	23.750
Stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven	631.123
Subsidie Domein 2: Sociale Structuur	**581.961**
Veteranenontmoetingscentrum (amendement)	2.000
Dansante activiteiten	6.800
EHBO	5.500
Evenementen en vieringen	26.700
Historisch besef	5.200
Incidentele subsidie voor nieuwe activiteiten	50.000
Lokale media	85.947
Muziekbeoefening	69.450
Ondersteuning	74.274
Ontmoeting en ontplooiing voor vrouwen en senioren	28.420
Sportactiviteiten in verenigingsverband	167.930
Toneel	11.700
Vrijwillig jeugdwerk	32.740
Zangkunst	15.300
Eindtotaal	**7.294.096**

De in deze tabel gepresenteerde bedragen zijn een indicatie van de subsidiebedragen per programma. Het betreft geen exacte weergave. De oorzaken hiervan zijn:

- Voor de meeste budgetsubsidies is er sprake van een jaarlijkse indexering welke de komende periode bepaald wordt, mede op basis van de subsidieaanvraag. Aanvragen voor budgetsubsidies 2027 kunnen tot 1 oktober worden ingediend bij de gemeente;
- Het energieloket verzorgt de gemeentelijke subsidies op het gebied van energietransitie. Dit betreft individuele subsidies, waarvan niet is aan te geven hoeveel subsidie er verstrekt gaat worden;
- Ook wordt gebruik gemaakt van de SPUK (Specifieke uitkering) Nationaal Isolatieprogramma, welke loopt tot en met 2028, en de SPUK Energiearmoede, waarvan een deel wordt gebruikt door het Energieloket voor uitvoering van het project Bespaarhulp aan Huis, ISLI subsidieregeling en duurzame witgoedregeling. Omdat dit gaat om gelden vanuit de SPUK zijn deze bedragen zijn niet meegenomen in dit overzicht.
- Bij individuele subsidies (instandhouding monumenten, natuur en landschap en klimaatadaptie) is niet aan te geven hoeveel subsidie er verstrekt gaat worden. Er is hierbij gekozen om de maximale subsidiehoogte aan te geven;
- Incidentele of eenmalige subsidies worden pas lopende het jaar 2027 ingediend en verleend en kunnen daarom niet meegenomen worden in het overzicht.

Toelichting subsidieregister

In 2024 heeft de gemeenteraad het subsidiebeleid geactualiseerd. De bovenstaande tabel bevat voor 2027 een overzicht van de door de gemeente verstrekte subsidies per programma. De daadwerkelijke omvang van de subsidie-uitgaven is per boekjaar (= structurele subsidies) afhankelijk van de te ontvangen subsidieaanvragen voor 2027 en de beoordeling daarvan.

Via bovenstaand overzicht en ook online geeft Montferland voor inwoners en instanties inzicht in de subsidies:

1. Via Subsidies | Gemeente Montferland kan iedereen 24/7 zien welke gemeentelijke mogelijkheden er zijn ten aanzien van de gemeentelijke subsidies.
2. Via Subsidieregister | Gemeente Montferland wordt een jaarlijks subsidieregister gepresenteerd. Dit betreft wel de uitgaven/subsidies in specifiek het Sociaal Domein.

Paragraaf I. Wet open overheid (Woo)

Inleiding

De Wet open overheid (Woo) verplicht gemeenten tot actieve openbaarmaking, passieve openbaarmaking en het op orde brengen van de informatiehuishouding. Het doel is een open en transparante overheid, waarbij overheidsinformatie openbaar, toegankelijk en duurzaam beschikbaar is. De uitvoering van de Woo vraagt daarom niet alleen om een zorgvuldige behandeling van informatieverzoeken, maar ook om een structurele verbetering van informatiebeheer en archivering.

Actieve openbaarmaking

De gemeente Montferland maakt verschillende informatiecategorieën, waaronder raadsstukken en Woo-besluiten, actief openbaar. In 2026 is de gemeente gestart met het eerste projectplan voor actieve openbaarmaking. Hiermee is een volgende stap gezet in de gefaseerde invoering van de Woo. In deze fase ligt de nadruk op het vergroten van het bewustzijn binnen de organisatie en het inventariseren van documenten die actief openbaar gemaakt moeten worden. Eind 2026 start de tweede fase. Hierin onderzoekt de gemeente welk systeem geschikt is voor het publiceren van informatie die actief openbaar moet worden gemaakt en hoe werkprocessen hierop kunnen worden ingericht.

Passieve openbaarmaking

Wanneer inwoners, bedrijven of journalisten een Woo-verzoek indienen, verstrekt de gemeente informatie binnen de wettelijke kaders. Daarbij staan een zorgvuldige, tijdige en transparante afhandeling centraal. Verzoekers worden gedurende het proces geïnformeerd over de voortgang. Op deze wijze wordt niet alleen voldaan aan de wettelijke verplichtingen, maar wordt ook bijgedragen aan een open en toegankelijke overheid.

Informatiehuishouding

Een goed ingerichte informatiehuishouding is onmisbaar voor een juiste uitvoering van de Woo. Alleen wanneer documenten en gegevens gestructureerd, volledig en centraal zijn opgeslagen, kunnen deze tijdig worden teruggevonden, beoordeeld en zo nodig openbaar worden gemaakt. Investeringen in informatiebeheer dragen daarom direct bij aan de uitvoerbaarheid van de Woo, verkorten de afhandeltermijnen en verminderen de kans op fouten. Daarmee versterken zij tegelijk de betrouwbaarheid en transparantie.

Lopende projecten

Binnen de organisatie lopen verschillende projecten die bijdragen aan de verdere verbetering van de informatiehuishouding en de uitvoering van de Woo. De integratie van documentopslag en samenwerking binnen Teams is in uitvoering en moet leiden tot een meer centrale en uniforme opslag van informatie. Het project VIND-IM is grotendeels afgerond en heeft bijgedragen aan het in kaart brengen van gemeentelijke processen en aan een betere structurering van informatie en autorisaties. Daarnaast worden de vertrouwelijkheidsinstellingen in Corsa aangepast, zodat documenten beter kunnen worden voorzien van de juiste classificaties en toegankelijkheidsniveaus. Met deze stappen werkt de gemeente Montferland verder aan een toekomstbestendige informatiehuishouding en aan een zorgvuldige uitvoering van de Woo.

Paragraaf J. Duurzaamheid

1. Visie op duurzaamheid

Duurzaamheid is de basis voor een toekomstbestendige gemeente, waarbij we vandaag keuzes maken waar we ook morgen en verder in de toekomst nog achter staan. Met een groene leefomgeving, slim gebruik van (duurzame) energie en grondstoffen en ruimte voor innovatie, bouwen we aan een gezonde, veerkrachtige samenleving. Zo blijft onze gemeente aantrekkelijk voor huidige en toekomstige generaties.

Onze duurzame hoofdthema's
Als gemeente willen we samen met onze inwoners, bedrijven en organisaties verduurzamen. We zetten vooral in op onze 3 hoofdthema's: de energietransitie, klimaatadaptatie & biodiversiteit en de circulaire economie.

Energietransitie: op weg naar energieneutraal
We nemen stap voor stap afscheid van fossiele brandstoffen (zoals steenkool en aardgas) en stappen over naar duurzame bronnen (zoals wind- en zonne-energie). Als regio Achterhoek en gemeente streven we ernaar om uiterlijk in 2050 energieneutraal te zijn. Alle energie die we als regio dan nog gebruiken voor bijvoorbeeld apparaten, verlichting en verwarming, moeten we dan ook duurzaam opwekken.

Hoe we als regio uiterlijk in 2050 energieneutraal willen worden is vastgelegd in het Regionaal Uitvoeringsprogramma Energietransitie Achterhoek (2023). In Montferland is dat regionale programma vertaald naar ons eigen Uitvoeringskader Montferland Energieneutraal 2024-2027. Het uitvoeringskader vormt samen met de jaarlijkse projectagenda's de leidraad voor het dossier Energietransitie. Het bestaat uit 4 thema's: Duurzaam Wonen, Duurzame Gebouwen, Duurzame Opwek en Duurzame Bewustwording, Communicatie & Monitoring. Per thema zijn in het uitvoeringskader concrete doelen gesteld om t/m 2027 naartoe te werken. Op basis daarvan stellen we jaarlijks een projectagenda Energieneutraal op waarin we de projecten voor dat jaar vastleggen, inclusief een financiële paragraaf met kostenramingen en dekking vanuit diverse budgetten die beschikbaar zijn gesteld vanuit het Rijk, provincie en gemeente.

Elk project draagt in bepaalde mate bij aan het bereiken van de themadoelen. We monitoren de voortgang van de projecten jaarlijks en rapporteren daarover aan de gemeenteraad. Daarnaast vindt er regionaal monitoring plaats op waar we staan met het bereiken van onze hoofddoelstelling 'energieneutraal uiterlijk in 2050' en monitoren we de voortgang van de doelen voor duurzame energieopwekking t/m 2030 in de Regionale Energiestrategie (RES). Daarbij ligt de focus op het realiseren van de resterende opgave met windenergie.

In 2027 gaan we aan de slag met het opstellen van een omgevingsprogramma Energietransitie/Energieneutraal, welke vanaf 2028 in werking moet treden als de opvolger van het huidige Uitvoeringskader Energieneutraal.

Inzetten op klimaatadaptatie, groen & biodiversiteit
We werken aan een klimaatbestendige en groene leefomgeving. Door klimaatverandering nemen hittestress, droogte en wateroverlast toe, wat gevolgen heeft voor groen en biodiversiteit, maar ook voor de gezondheid, veiligheid en leefbaarheid in onze kernen en het buitengebied. Daarom zetten we in op een leefomgeving die beter bestand is tegen deze veranderingen, in zowel nieuwe woonwijken als bestaande buurten, centra en bedrijventerreinen. Dat doen we onder andere door te vergroenen, met nadrukkelijke aandacht voor biodiversiteit, gezonde ecosystemen en ruimte voor planten en dieren.

Hoe we hieraan werken, is vastgelegd in verschillende beleidsplannen, zoals het klimaatadaptatieplan, het biodiversiteitsplan en het groenbeleidsplan. Daarbij richten we ons op drie sporen: ruimtelijke ontwikkelingen, de openbare ruimte en bewustwording.

- **Ruimtelijke ontwikkelingen:** bij nieuwbouw en herontwikkeling is natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen het uitgangspunt, zodat gebieden beter bestand zijn tegen hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen.
- **Openbare ruimte:** we versterken de kwaliteit van de openbare ruimte met biodivers groen, minder overbodige verharding, betere waterberging en verbindingen tussen groen- en waterstructuren, zodat een robuust groenblauw netwerk ontstaat.
- **Bewustwording:** we stimuleren en faciliteren inwoners, ondernemers en organisaties om hun omgeving te vergroenen en klimaatbestendiger te maken, onder meer via communicatie, samenwerking en subsidies.

Om de bestaande beleidsplannen beter op elkaar af te stemmen, te actualiseren en de doelen en ambities uit de omgevingsvisie verder uit te werken, stellen we een omgevingsprogramma water & groen op, dat in 2028 gereed zal zijn. Het klimaatadaptatieprogramma krijgt hierin een plek.

Kansen voor circulaire economie
We zetten onze eerste stappen naar een circulaire economie. In 2050 willen we grondstoffen zoveel mogelijk hergebruiken en verspilling voorkomen. Dat is een stevige opgave én een kans. Een circulaire economie maakt ons minder afhankelijk van schaarse grondstoffen, vermindert afval en biedt nieuwe kansen voor onze regionale economie. Daarvoor is ruimte nodig voor hergebruik, reparatie, recycling en opslag.

We starten samen met de regio met een programma op basis waarvan we gemeentelijk beleid opstellen voor het thema circulaire economie. Daarbij maken we gebruik van de goede voorbeelden die al in de regio aanwezig zijn en geven we als gemeente zelf het goede voorbeeld.

2. Ontwikkelingen

De komende jaren krijgen we te maken met vele ontwikkelingen binnen alle 3 de hoofdthema's. De belangrijkste ontwikkelingen zijn hieronder beschreven.

Netcongestie in het FGU-gebied (Flevopolder-Gelderland-Utrecht)
Het elektriciteitsnet is overbelast doordat de vraag naar stroom en/of het aanbod ervan groter is dan de maximale capaciteit van kabels en onderstations. Dit zorgt voor wachtlijsten en onzekerheid of zelfs vertraging bij woningbouw en verduurzamingsplannen. Als gemeente werken we samen met de netbeheerder, regio-gemeenten in ons congestiegebied en met onze inwoners en ondernemers om netcongestie te verminderen en nieuwe plannen zo netbewust mogelijk te ontwikkelen.

Wetgeving warmtetransitie
De Wet collectieve warmte (Wcw) is in december 2025 aangenomen en geeft regels voor warmtenetten, publieke regie en bescherming van gebruikers. Daarnaast wordt landelijk gewerkt aan de verdere uitwerking van een aantal gemeentelijke instrumenten, zoals het warmteprogramma en de aanwijsbevoegdheid, waarmee gemeenten per wijk kunnen sturen op aardgasvrije oplossingen. Ook spelen aanpassingen in de Energiewet en onderliggende regelgeving een rol, o.a. voor de samenhang tussen elektriciteit, warmte en lokale energiesystemen.

Landelijke milieunormen windenergie
Het Rijk werkt aan nieuwe milieunormen voor onder meer geluid, afstand en slagschaduw. Deze zijn bepalend voor de haalbaarheid en uitwerking van nieuwe windprojecten, zoals ook in onze gemeente.

Ontwikkeling en herijking regionale samenwerking (op basis van het Akkoord van Groenlo)
Op het thema energietransitie ligt er een sterk fundament voor regionale samenwerking. Om de opgave die voor ons ligt t/m 2050 goed op te kunnen pakken, evalueren we momenteel met de Achterhoekse gemeenten hoe we daar het beste in kunnen samenwerken. Dit heeft sterke invloed op hoe we ons als gemeente verder willen organiseren en wat daarvoor nodig is.

Innovaties en ontwikkelingen
Alles binnen het thema duurzaamheid is constant in beweging. Technieken worden beter en we doen steeds meer ervaring op. Anderzijds komen we regelmatig nieuwe uitdagingen tegen waardoor de uitvoeringspraktijk regelmatig verandert.

Europese natuurherstelverordening
Wetgeving die landen verplicht om natuurgebieden en ecosystemen te beschermen, te verbeteren en te herstellen. Voor stedelijke gebieden betekent dit dat er tot 2030 geen nettoverlies mag zijn in totale nationale oppervlakte van stedelijk groen en boomkroonoppervlak. Vanaf 2031 moet in elk stedelijk ecosysteemgebied een stijgende trend zichtbaar zijn.

Opstellen SoortenManagementPlan (SMP) en aan de slag met natuurvriendelijk isoleren
Door jurisprudentie over natuurinclusief isoleren moeten alle gemeenten een SoortenManagementPlan (SMP) opstellen. Een SMP houdt in dat gemeenten in één keer voor een

gebied of de gehele gemeente ecologisch onderzoek doen. Hiermee brengen we beschermde diersoorten, zoals vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen, in beeld en leggen we vast hoe we daar rekening mee houden bij isolatie, renovatie, sloop en nieuwbouw. Totdat een gemeente een SMP heeft, wordt er gewerkt met de methode Natuurvriendelijk isoleren en eventueel een pre-SMP. Het opstellen van het Montferlandse SMP start in 2027 en wordt naar verwachting in 2029 opgeleverd.

Invasieve exoten
Planten en dieren die van nature niet in Nederland voorkomen en zich snel kunnen verspreiden. Daardoor kunnen zij soorten die hier van oorsprong wel thuishoren verdringen. Dit onderwerp nemen we mee in het omgevingsprogramma water & groen.

Groenblauwe dooradering
De nationale doelstelling is dat 10% van het oppervlak van het landelijk gebied bestaat uit elementen die bijdragen aan de groenblauwe dooradering. Hieronder verstaan we een netwerk van ‘kleine’ landschapselementen zoals houtwallen, heggen, bomenrijen, slootkanten en poelen. Samen vormen deze elementen een netwerk dat natuur, water en landschap met elkaar verbindt en bijdraagt aan biodiversiteit, waterbeheer en een gezonde leefomgeving.

Integraal Actieplan Hitte
Het aantal dagen met extreme hitte neemt toe. Hitte vormt daarmee een steeds belangrijker aandachtspunt binnen het klimaatadaptatiebeleid, mede vanwege de gevolgen voor gezondheid, leefbaarheid en de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Om beter inzicht te krijgen in kansen en knelpunten, gaat de gemeente in 2026 starten met de voorbereiding van een lokaal Integraal Actieplan Hitte. Dit plan richt zich op de samenhang tussen gebied, gebouw en gezondheid. Hiervoor willen we gebruik maken van de Provinciale subsidie Integraal Actieplan Hitte (nog aan te vragen).

Nieuwe ronde DPRA-klimaatstresstesten
De DPRA-werkregio's Achterhoek+ en De Liemers werken samen aan een nieuwe ronde DPRA-klimaatstresstesten. Daarbij worden de huidige stresstesten geactualiseerd en verder uitgebreid. Dit levert nieuwe inzichten op in de risico's van klimaatverandering binnen de werkregio's en vormt een belangrijke basis voor de verdere ontwikkeling en onderbouwing van het klimaatadaptatiebeleid.

Regionale borging van klimaatadaptatie
Samen met de partners binnen Samenwerking Water Achterhoek+ werken wij aan de regionale borging van klimaatadaptatie. Doel hiervan is om de ambities en doelen uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) steviger te verankeren in beleid, afweging en uitvoering. Deze regionale samenwerking ondersteunt ook de verdere doorontwikkeling van het gemeentelijk klimaatadaptatiebeleid.

3. Kaderstellende (beleids)nota's

- Water en Rioleringsprogramma Montferland 2027 ev. (wordt eind 2026 aangeboden);
- Rekenkameronderzoeksrapport “Van bewustwording naar sturing – Evaluatie van het klimaatadaptatiebeleid in Montferland” (juli 2026);
- Coalitieprogramma 2026-2030 "Montferland maken we samen" (nadere uitwerking in college uitvoeringsprogramma 2026-2030);
- Beleidsnotitie Water in Ruimtelijke Plannen (WRIJ, mei 2026);
- Projectagenda Montferland Energieneutraal 2026;
- Energiearmoede-aanpak (geactualiseerd in 2026);
- Regionale Energiestrategie 2.0 Achterhoek (2026);
- De omgevingsvisie Montferland ‘Ons mooie Montferland’ (mei 2025);
- Omgevingsvisie en -verordening provincie Gelderland (2025);
- Bovenregionale stresstest (WRIJ, maart 2025);
- Groenbeleidsplan ‘Waardering voor groen’ (2023-2032, geëvalueerd in 2025);
- Transitievisie Warmte (2021, actualisatie in 2025 gestart (warmte- en koude programma);
- Woondeal 1.1 regio Achterhoek;
- Toekomst bestendig bouwen (provincie Gelderland, 2024);
- Uitvoeringskader Montferland energieneutraal 2024-2027;
- Liemers Economische Visie 2024-2026;
- Addendum participatie en lokaal eigendom bij windparken in Montferland (2024);

- Regionaal Programma Werklocaties Achterhoek (2024);
- Herijkt regionaal Akkoord van Groenlo (2023);
- Regionaal Uitvoeringsprogramma Energietransitie Achterhoek (2023);
- Visie 's-Heerenberg Oost en Lengel kijken vooruit (2022);
- Beleidsnotitie woningbouw op inbreidingslocaties (2022);
- Biodiversiteitsplan 'Ruimte voor biodiversiteit' (2022);
- Klimaatadaptatieplan Montferland 2021-2026;
- Afwegingskader grootschalige opwek van energie met wind- en zonne-energie (2020);
- Bomenbeleidsplan (2020);
- Beleids- en uitvoeringsprogramma biodiversiteit provincie Gelderland (2020);
- Herijking Ruimte voor vernieuwing in het buitengebied (2019);
- Nationale aanpak concrete doelen ruimtelijke adaptatie (oktober 2018);
- Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (2018);
- Van nieuwe naobers en brood op de plank, landschapsontwikkelingsplan+ (Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek, 2008);
- Achterhoek Visie 2030.

4. Financiële doorkijk

Voor het thema energietransitie maken we (naast de gemeentelijke budgetten en reserves) vooral gebruik van de beschikbare provinciale subsidies en Rijkssubsidies (specifieke uitkeringen dan wel gelabelde uitkeringen via het gemeentefonds). Deze middelen zijn in principe niet structureel beschikbaar. Subsidies zijn vrijwel altijd voor een vastgestelde periode inzetbaar (het merendeel momenteel t/m 2027-2028) en zijn vaak gemarkeerd voor een specifiek thema of doelgroep. Het Rijk heeft de regeling Capaciteit Decentrale Overheden voor Uitvoering Klimaat- en Energiebeleid aangekondigd voor de periode t/m 2030, welke vanaf 2026 vanuit het gemeentefonds wordt uitgegeven. Verder heeft het Rijk ook voor de periode t/m 2040 al middelen gereserveerd voor de continuering van de uitvoering van klimaat- en energiebeleid door decentrale overheden. Het uitgangspunt voor de komende jaren is dat de beschikbare budgetten gezamenlijk toereikend zijn voor de uitvoering van alle projecten, beleidsontwikkeling en regionale samenwerking op het gebied van energietransitie. Dit wordt steeds vastgelegd in de jaarlijkse projectagenda energieneutraal.

In het coalitieprogramma is opgenomen dat de coalitie stappen wil zetten naar een circulaire economie. Het doel is om in 2050 grondstoffen zoveel mogelijk te hergebruiken en verspilling te voorkomen. Dit vermindert afval, verkleint de afhankelijkheid van schaarse grondstoffen en biedt kansen voor de regionale economie. Hiervoor is ruimte nodig voor hergebruik, reparatie, recycling en opslag. Samen met de regio wordt daarom gestart met een programma en beleid voor de circulaire economie, waarbij wordt onderzocht welke functies op welke locaties het beste passen. Daarnaast wil de gemeente zelf het goede voorbeeld geven en gebruikmaken van de goede voorbeelden die al in de regio aanwezig zijn. Om hier structureel uitvoering aan te kunnen geven, is extra capaciteit en ondersteuning nodig voor onder meer beleidsontwikkeling en het coördineren, stimuleren en regisseren van de uitvoering. Ook zijn aanvullende middelen nodig om samenwerking en uitvoering mogelijk te maken. Voor de benodigde structurele middelen wordt een voorstel opgenomen, uiterlijk in de Kadernota 2028.

Voor het thema Groen en Biodiversiteit beschikken we over gemeentelijk budget. Dit budget is gebruikt om cofinanciering bij de provincie aan te vragen voor aanleg of herstel van groenblauwe landschapselementen buitengebied, het vergroenen van schoolpleinen en participatieprojecten. Daarnaast hebben we vanuit de Regionale Energiestrategie (RES) Achterhoek gelden ontvangen voor het aanleggen van landschapselementen.

3. Bijlagen

3.1 Investeringsplan

Overzicht investeringen

	2027	2028	2029	2030	Techn. levensduur
Nieuw beleid 2027-2030: Doorfietsroute Emmerich-Doetinchem-Zevenaar	800				*30*
Nieuw beleid 2027-2030: Aanpassing Hartjensstraat t.b.v. Lakermaat	400				*30*
Integraal Huisvestingsplan 2025-2041: Laetareschool	2.788				*40*
Integraal Huisvestingsplan 2025-2041: St. Jozefschool - Azewijn			419		*25*
Artikel 5, lid 6 uit de Financiële verordening 2025: Voor gronden niet in exploitatie zijn burgemeester en wethouders bevoegd tot een bedrag van jaarlijks € 500.000 in totaal budgetten beschikbaar te stellen voor het doen van voorbereidingskosten.	500	500	500	500	-
Totaal	**4.488**	**500**	**919**	**500**	

3.2 (Vervangings)investeringen

Omschrijving	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**Techn. levensduur**
Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan (GWRP)					
Verbeteringen					
Rioolvervanging, afkoppelen en meeliften	0	3.348	3.348	3.348	*60*
Renovatie drukriolering Montferland	750	750	750		*15*
Vervangingen					
Renovatie gemalen, BBV en IBA	151	151	151	151	*15*
Totaal investeringen uit GRP 2022-2026 met herijking rioolheffing in 2025	**901**	**4.249**	**4.249**	**3.499**	
Overige investeringen					
Rehabilitaties en reconstructies wegenbeheerplan	1.050	1.050	1.050		*20*
Vervangingen straatmateriaal	600	600	600		*30*
Investeringen uit het Beleidsplan voor spelen, bewegen en ontmoeten in de openbare ruimte	265	270	225	318	*15*
Iveco Daily V-643-JG 2017	82				*8*
Iveco Daily V-833-JF 2017	82				*8*
Peugeot Partner	60				*10*
ROM500		42			*5*
Aanschaf Tekstkar		25			*10*
Vervanging Kipwagen en hefinrichting		38			*8*
Vervanging iPhones		210			*3*
Vervanging iPads		48			*3*
Aanschaf 300 laptops 2022	500				*5*
Dockingstations	33				*5*
Netwerkserver		200			*4*
Vervanging Oracle server		50			*5*
Totaal overige (vervangings)investeringen	**2.672**	**2.533**	**1.875**	**318**	
Totaal	**3.573**	**6.782**	**6.124**	**3.817**	

3.3 Reserves en voorzieningen

3.3.1 Reserves

Reserve	Saldo per 01/01/2026	Rente toevoeging	Overige vermeer-deringen	Vermin-deringen	Saldo per 01/01/2027	Rente toevoeging	Overige vermeer-deringen	Vermin-deringen	Saldo per 31/12/2027	Saldo per 31/12/2028	Saldo per 31/12/2029	Saldo per 31/12/2030
Algemene reserves												
Algemene Reserve	17.599			-3.336	14.263		0	-2.704	11.559	7.275	3.670	2.083
Verkoop aandelen NUON	14.312				14.312				14.312	14.312	14.312	14.312
Grondexploitatie	2.063		35	-35	2.063		-	-32	2.031	2.000	2.000	2.000
Totaal Algemene reserves	**33.974**		**35**	**-3.370**	**30.638**		**0**	**-2.736**	**27.902**	**23.586**	**19.982**	**18.395**
Bestemmingsreserves												
Bestedingsfunctie												
Resultaatbestemming	1.529			-1.529	0				-	-	-	-
Klimaatmiddelen	414		1.219		1.633		1.173		2.806	2.806	2.806	2.806
Dekkingsreserve kapitaallasten												
Onderwijshuisvesting	6.390	160	2.213	-1.555	7.207	183	2.450	-1.777	8.063	8.759	9.420	9.246
Kap.lasten Sportcompl. Montferland (SCM)	274	5		-127	151	3		-127	26	2	2	2
Centrumplan Didam	886	22		-50	858	21		-50	830	800	770	740
Zwemsportvoorziening Didam	1.640	41			1.681	42			1.723	1.766	1.810	1.854
Kap.lasten Steak'm	613			-25	588			-25	564	539	515	490
Egalisatiefunctie												
Kwaliteitsimpuls gem.organisatie	765				765				765	765	765	765
Decentralisaties Sociaal Domein	3.768		571	-1.734	2.605		424	-10	3.019	3.396	3.396	3.396
Onderhoud riolering en rioolrenovaties	-			-	0				-	-	-	-
Kunstgrasvelden	400				400			-200	200	-	-	-
Speellocaties	24				24				24	24	24	24
Openbaar groen	300			-20	280			-20	260	240	240	240
Reserve Oekraïne	1.471			-206	1.265			-156	1.108	1.108	1.108	1.108

Reserve WGA_ziekteverzuim	125		125		250		125		375	500	625	750
Degeneratiekosten	-				-				-	-	-	-
Totaal bestemmingsreserves	**18.598**	**228**	**4.128**	**-5.246**	**17.708**	**249**	**4.172**	**-2.365**	**19.763**	**20.706**	**21.482**	**21.423**
Resultaat Jaarrekening 2025	-1.205		1.205		0				0	0	0	0
Eindtotaal	**51.367**	**228**	**4.163**	**-8.616**	**48.346**	**249**	**4.172**	**-5.102**	**47.665**	**44.293**	**41.464**	**39.817**

3.3.2 Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Programma	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
2. Ruimte				
Lasten				
• Toevoeging rente Centrumplan Didam	-21	-21	-20	-20
Baten				
• Onttrekking reserve grondexploitatie (rente ruilgronden)	32	32	32	32
• Onttrekking aan de reserve centrumplan Didam (deel kapitaallasten centrumplan)	50	50	50	50
3. Sociaal				
Lasten				
• Toevoeging rente Sportcomplex Montferland	-3			
• Toevoeging rente Zwemsportvoorziening Didam	-42	-43	-44	-44
• Toevoeging aan reserve onderwijshuisvesting (verschil tussen lasten en baten onderwijshuisvesting)		-697	-661	
Baten				
• Onttrekking reserve kapitaallasten Sport Complex Montferland (dekking kapitaallasten SCM)	127	25		
• Onttrekking reserve onderwijshuisvesting (verschil tussen lasten en baten onderwijshuisvesting)	19			174
• Onttrekking afschrijvingslast Steak'm	25	25	25	25
40. Algemene dekkingsmiddelen				
Baten				
• Onttrekking Algemene Reserve ter dekking van structurele lasten	500	500	500	500
Totaal (saldo toevoegingen en onttrekkingen)	**687**	**-129**	**-118**	**716**

3.3.3 Voorzieningen

Naam voorziening	Saldo 31/12/2025	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo 31/12/2026	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo 31/12/2027	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo 31/12/2028	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo 31/12/2029	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo 31/12/2030
Risicovoorziening																
Verplichtingen personeel	118	43	-	161	45	-	206	44	-	250	44	-	294	44	-	337
Voorziening verlofsparen	497	130	-	627	133	-	760	133	-	892	133	-	1.025	133	-	1.158
Voorziening Regeling Vervroegd Uittreden (RVU)	342	-	-121	221	-	-142	79	-	-78	1	-	-	1	-	-	1
Verplichtingen pensioenen wethouders	4.605	137	-153	4.589	139	-153	4.576	139	-153	4.562	139	-153	4.548	139	-153	4.534
Voorziening wachtgeld voormalig bestuur	43	2	-	45	3	-	48	3	-	51	3	-	54	3	-	57
Voorziening juridische procedures	115	-	-115	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal Risicovoorzieningen	**5.720**	**312**	**-389**	**5.644**	**320**	**-295**	**5.668**	**319**	**-231**	**5.756**	**319**	**-153**	**5.922**	**319**	**-153**	**6.088**
Egalisatievoorzieningen																
Openbare ruimte	239	1.664	-702	1.200	1.699	-702	2.196	1.699	-837	3.058	1.699	-837	3.919	1.699	-837	4.780
Onderhoud gebouwen en accommodaties	1.988	633	-355	2.266	451	-425	2.292	451	-854	1.889	451	-	2.341	451	-	2.792
Groot onderhoud sportcomplex	16	107	-	123	109	-	231	109	-	340	109	-	449	109	-	558
Totaal Egalisatievoorzieningen	**2.243**	**2.403**	**-1.057**	**3.589**	**2.258**	**-1.127**	**4.720**	**2.258**	**-1.691**	**5.287**	**2.258**	**-837**	**6.708**	**2.258**	**-837**	**8.129**

Voorzieningen van derden verkregen middelen met specifieke besteding																
Riolering (art. 44 lid 2)	258	-	-83	175	515	-	690	568	-	1.258	669	-	1.927	770	-	2.697
Totaal voorzieningen van derden verkregen middelen	**258**	**-**	**-83**	**175**	**515**	**-**	**690**	**568**	**-**	**1.258**	**669**	**-**	**1.927**	**770**	**-**	**2.697**
Bijdrage aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven																
Riolering (vervangingsinv.) (art.44 lid 1)	1.539	2.057	-2.057	1.539	1.100	-1.100	1.539	1.100	-1.100	1.539	1.100	-1.100	1.539	1.100	-1.100	1.539
Totaal riolering (art 44 lid 1)	**1.539**	**2.057**	**-2.057**	**1.539**	**1.100**	**-1.100**	**1.539**	**1.100**	**-1.100**	**1.539**	**1.100**	**-1.100**	**1.539**	**1.100**	**-1.100**	**1.539**
Eindtotaal	**9.760**	**4.773**	**-3.586**	**10.947**	**4.193**	**-2.523**	**12.617**	**4.246**	**-3.022**	**13.841**	**4.346**	**-2.090**	**16.097**	**4.447**	**-2.090**	**18.454**

3.4 Financiële gegevens

(Geprognosticeerde) balans 2026-2030

Prognose meerjaren balans	Realisatie	Begroting				
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
ACTIVA						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa						
a. Kosten verbonden aan sluiten geldlening en saldo agio/disagio						
b. Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief		500	500	500	500	500
c. bijdr. aan activa in eigendom van derden	599	590	569	548	527	506
Materiële vaste activa						
a. gronden en terreinen	29.444	27.367	37.467	38.189	38.444	39.113
b. investeringen met economisch nut	50.079	49.813	54.420	60.629	67.199	63.592
b. investeringen met economisch nut + heff.	16.767	24.432	28.593	32.758	35.884	37.864
c. Investeringen met maatschappelijk nut	28.742	21.427	28.795	29.975	30.513	29.859
Financiële vaste activa						
Kapitaalverstrekking aan:						
a. deelnemingen	147	447	447	447	447	447
b. gemeenschappelijke regelingen	0	0	0	0	0	0
Leningen aan:						
a. woningbouwcorporaties	933	659	555	448	339	228
b. Leningen aan deelnemingen	2.154	2.154	2.154	2.154	2.154	2.154
Overige langlopende leningen u/g	7.510	10.368	10.468	10.568	10.618	10.618
Totaal vaste activa	**136.375**	**137.758**	**163.968**	**176.217**	**186.626**	**184.881**
Vlottende activa						
Voorraden						
a. gronden in exploitatie	5.453	3.566	-276	-1.892	-4.478	-4.445
b. overige voorraden	12	12	12	12	12	12
Uitzettingen korter dan 1 jaar	10.687	10.687	10.687	10.687	10.687	10.687

Liquide middelen	108	108	108	108	108	108
Overlopende activa	5.195	5.195	5.195	5.195	5.195	5.195
Totaal vlottende activa	**21.454**	**19.568**	**15.725**	**14.109**	**11.523**	**11.557**
Totaal activa	**157.829**	**157.325**	**179.693**	**190.326**	**198.149**	**196.437**
Prognose meerjaren balans	**Realisatie**	**-**		**Begroting**		
	2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
PASSIVA						
Vaste passiva						
Reserves						
a. algemene reserve	33.974	30.638	27.902	23.586	19.982	18.395
b. bestemmingsreserves	18.598	17.708	19.763	20.706	21.482	21.423
c. gerealiseerd resultaat	-1.205	0	0	0	0	0
Voorzieningen						
a.Verplichtingen, verliezen en risico's	5.720	5.644	5.668	5.756	5.922	6.088
b.onderhoudsegalisatievoorziening	2.243	3.589	4.720	5.287	6.708	8.129
c.toekomstige vervangingen	1.539	1.539	1.539	1.539	1.539	1.539
d.van derden verkregen middelen met specifieke besteding	258	175	690	1.258	1.927	2.697
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer						
a. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen						
b. binnenlandse banken en overige financiele instellingen (bestaand)	43.186	61.490	55.468	77.495	71.021	79.668
binnenlandse banken en overige financiele instellingen (nw. leningen)	25.000	0	29.000	0	24.000	0
c. door derden beklemde middelen	57	57	57	57	57	57
Totaal vaste passiva	**129.369**	**120.840**	**144.808**	**135.686**	**152.639**	**137.997**
Vlottende passiva						
Nettoschulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	4.395	12.420	10.820	30.574	21.445	34.375
Overlopende passiva	24.065	24.065	24.065	24.065	24.065	24.065

Totaal vlottende passiva	**28.459**	**36.486**	**34.885**	**54.639**	**45.510**	**58.440**
Totaal passiva	**157.829**	**157.325**	**179.693**	**190.326**	**198.149**	**196.437**

EMU-overzicht

bedragen x € 1.000

	Omschrijving	2025	2026	2027	2028	2029	2030
		Volgens jaarrekening 2025	Volgens realisatie t/m sept. 2026, met prognose resterende periode	Volgens meerjarenraming in begroting 2027	Volgens meerjarenraming in begroting 2027	Volgens meerjarenraming in begroting 2027	Volgens meerjarenraming in begroting 2027
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-633	-1.478	-752	2.366	1.813	306
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	4.990	5.282	5.880	6.943	7.029	7.447
3	Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie	1.661	1.187	1.671	1.224	2.256	2.357
4	Bruto investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	9.875	6.665	32.090	19.191	17.438	5.702
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, geen betrekking hebbende op bouwgrondexploitatie en niet verantwoord op de exploitatie						
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:						
	Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord						
7	Aankoop van grond en uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d., alleen transacties met derden niet op de exploitatie verantwoord						
8	Baten bouwgrondexploitatie:						
	Baten voor zover niet al op de exploitatie verantwoord						
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties						
	met derden betreffen						

10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht						
11	Verkoop van effecten:						
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee	nee	nee	nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?						
Berekend EMU-saldo		**-3.857**	**-1.675**	**-25.292**	**-8.659**	**-6.340**	**4.408**

3.5 Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaande tabel geeft een specificatie van de incidentele baten en lasten. Dit overzicht is voorgeschreven in de BBV en geeft inzicht in hoeverre ons begrotingsbeeld wordt beïnvloed door incidentele ontwikkelingen. Na invulling van het overzicht kan het structurele begrotingssaldo worden bepaald. Dit saldo treft u in de volgende tabel aan.

Bedragen x € 1.000

Programma/onderdeel	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**	**Begroting 2030**
1. Samenleving en bestuur				
Lasten				
-				
Baten				
-				
2. Ruimte				
Lasten				
Verkeersveiligheid	-110			
Nieuw beleid 2027-2030: Mobiliteitshub	-100			
Nieuw beleid 2027-2030: Plan van Aanpak Publieke Mobiliteit Achterhoek	-76			
Incidentele lasten uit het Raadsakkoord 2023-2026: Stimulering doorstroming ouderen	-50			
Programmakosten 's-Heerenberg Oost (Kadernota 2025)	-75	-75	-75	-75
Toevoeging aan reserve Klimaatmiddelen	-1.173			
Kunstgrasvelden	-200	-200		
Toevoeging aan de reserve Grondexploitatie vanwege onderschrijding minimumsaldo van € 2.000.000	-	-1	-32	-32
Groen renovatie project	-20	-20		
Baten				
Onttrekking aan de Algemene Reserve voor Nieuw beleid 2027-2030 Mobiliteitshub	100			
Onttrekking aan de Algemene Reserve voor Nieuw beleid 2027-2030 Plan van Aanpak Publieke Mobiliteit	76			
Incidentele rijksbijdrage Klimaatmiddelen	1.173			
Onttrekking aan reserve Kunstgrasvelden	200	200		
Onttrekking aan de Algemene Reserve vanwege onderschrijding minimumsaldo van € 2.000.000 op reserve Grondexploitatie		1	32	32
Verkoop groenstroken	15	15	15	15
Onttrekking aan de reserve Openbaar Groen voor groen renovatie project	20	20		
3. Sociaal				
Lasten				
Toevoeging kapitaallasten IKC aan reserve onderwijshuisvesting	-875			
Toevoeging Reserve decentralisaties Sociaal Domein: Incidente compensatie Jeugdhulp nav circulaire gemeentefonds	-414	-377		
Programmakosten Oekraïne	-156			
Incidentele lasten uit het Raadsakkoord 2023-2026: Beleid handhaving huisvesting	-10			

arbeidsmigranten. Pilot voor 3 jaar (2024, 2025 en 2026).				
Baten				
Incidentele compensatie Jeugdhulp nav circulaire gemeentefonds	414	377		
Onttrekking Reserve Oekraïne	156			
40. Algemene dekkingsmiddelen				
Lasten				
-				
Baten				
-				
50. Overhead en ondersteuning				
Lasten				
Aanvullende capaciteit voor klimaat en duurzaamheid				
Nieuw beleid 2025-2028: Investeren in kunstmatige intelligentie (AI)	-100			
Nieuw beleid 2027-2030: Strategische personeelsplanning (SPP)	-250			
Toevoeging aan de reserve WGA ziekteverzuim	-125	-125	-125	-125
Nieuw beleid 2027-2030: Projectleider Weerbaarheid	-56	-56		
Nieuw beleid 2027-2030: Informatie- en archiefbeheer - Tijdelijke formatie	-81	-81	-81	
Nieuw beleid 2027-2030: Informatie- en archiefbeheer - Digitalisering archieven	-385			
Baten				
Onttrekking aan de Algemene Reserve voor Nieuw beleid 2025-2028 en het Nieuw beleid 2027-2030	872	137	81	
Totaal	**-1.230**	**-185**	**-185**	**-185**

Het saldo van incidentele lasten en baten fluctueert jaarlijks. Incidentele lasten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo positief en incidentele baten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo negatief.

De positieve saldi in 2027 wordt vooral bepaald door de toevoeging van de kapitaallasten IKC aan de reserve onderwijshuisvesting en incidentele lasten uit het Raadsakkoord 2023-2026 en de Kadernota 2027.

Bedragen x €1.000

Presentatie van het structureel begrotingssaldo	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Geraamde lasten	-141.263	-135.824	-131.865	-130.754
Geraamde baten	140.580	132.453	129.035	129.106
(Geraamd totaal) Saldo baten en lasten (begrotingssaldo voor bestemming)	**-683**	**-3.371**	**-2.830**	**-1.648**
Beoogde toevoegingen aan reserves	-4.420	-3.222	-2.893	-2.909
Beoogde onttrekkingen aan reserves	3.946	2.948	2.730	3.501
Saldo incidentele baten en lasten	1.230	185	185	185
Structureel begrotingssaldo (geraamd structureel resultaat)	**73**	**-3.460**	**-2.808**	**-871**

Geconcludeerd kan worden dat het structurele begrotingssaldo in jaarschijf 2027 positief is. Voor een verdere toelichting verwijzen wij u naar de inleiding van deze begroting.

Toelichting
Het BBV stelt dat reservemutaties in principe incidenteel van aard zijn. Als uitzondering worden bestemmingsreserves ter dekking van kapitaallasten genoemd die structureel van aard kunnen zijn. Daarom zijn alle incidentele reservemutaties opgenomen in het overzicht van incidentele baten en lasten, ook wanneer reservemutaties per saldo geen invloed hebben op het begrotingssaldo.

Programma 1: Relatie inwoners en bestuur
N.v.t.

Programma 2: Ruimte
Verkeersveiligheid
Voor 2027 wordt incidenteel een budget van € 110.000 gevraagd voor verkeersmaatregelen aan de Berkenlaan in Beek en Stillewaldweg/Doetinchemseweg in Loerbeek. Voor deze maatregelen is subsidie ontvangen vanuit het Rijk, waarbij de gemeente hetzelfde budget moet bijdragen om gebruik te kunnen maken van de subsidie.

Nieuw beleid 2027-2030: Mobiliteitshub
De aanpassing van drie Montferlandse bushaltes naar mobiliteitshubs is onderdeel van de regionale doelstelling om in de Achterhoek meer mobiliteitshubs te genereren. Ook hier vindt cofinanciering plaats vanuit de Regiodeal. De mobiliteitshubs moeten uiterlijk in 2028 voltooid zijn om voor de subsidie in aanmerking te komen.

De Regiodeal stelt € 200.000 beschikbaar. De overige € 200.000 moet de gemeente zelf bijdragen. Bij de Programmabegroting 2025-2028 is gemeentelijk budget beschikbaar gesteld. Hieruit wordt € 100.000 bijgedragen. In deze kadernota wordt voorgesteld om de overige € 100.000 beschikbaar te stellen vanuit de Algemene Reserve.

Nieuw beleid 2027-2030: Plan van Aanpak Publieke Mobiliteit Achterhoek
Het Plan van Aanpak Publieke Mobiliteit Achterhoek integreert Wmo, openbaar vervoer en deelmobiliteit tot één naadloos systeem. Het doel van dit plan is om de Achterhoek bereikbaar en leefbaar te houden door het traditionele bus-systeem te vervangen door een flexibel, samenhangend netwerk. In de regio Achterhoek is aan de thematafel Mobiliteit & Bereikbaarheid besloten dat de acht gemeenten gezamenlijk € 610.012 investeren tot en met 2028. De bijdrage van gemeente Montferland is eenmalig € 75.689 voor de periode 2025-2028. Het incidentele budget wordt gedekt vanuit de Algemene Reserve.

Doorstroming woningmarkt
In het Raadsakkoord 2023-2026 zijn incidentele uitgaven ter hoogte van € 50.000 opgenomen om doorstroming van ouderen op de woningmarkt te stimuleren.

's-Heerenberg-Oost en Lengel
In de Kadernota 2025 is budget voor het programma 's-Heerenberg-Oost en Lengel beschikbaar gesteld. Het totaalbedrag wordt opnieuw doorberekend aan de desbetreffende jaarschijven.

Klimaatmiddelen
Voorgesteld wordt om € 1.173.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve Klimaatmiddelen, de bate die hiertegenover staat komt voort uit de SPUK-middelen van het Rijk.

Kunstgrasvelden
Voorgesteld wordt om € 200.000 voor jaarschijf 2027 en 2028 te onttrekken uit deze bestemmingsreserve voor het aanleggen van kunstgrasvelden.

Grondexploitaties
De reserve Grondexploitatie kent een minimumsaldo van € 2.000.000 volgens de Nota Reserves en Voorzieningen 2022. Om te voorkomen dat de reserve onder dit minimumsaldo komt wordt de reserve Grondexploitatie aangevuld vanuit de Algemene Reserve.

Overig (onder de € 50.000)
Verkoop groenstroken en Groen renovatie project.

Programma 3: Sociaal

Kapitaallasten IKC
In 2024 is besloten om de vrijval van de kapitaallasten van het IKC (Integraal Kind Centrum) van 2026 en 2027 toe te voegen aan de reserve, omdat de bouw van het IKC naar verwachting dan nog niet gereed is.

Incidente compensatie Jeugdhulp nav circulaire gemeentefonds
De incidentele Rijksmiddelen voor 2027 en 2028 zijn toegevoegd aan de Bestemmingsreserve decentralisaties Sociaal Domein.

Programmakosten Oekraïne
De eenmalige lasten voor Maatschappelijke opvang Oekraïners zijn onttrokken aan de Reserve Oekraïne.

Handhaving bij huisvesting arbeidsmigranten
In het Raadsakkoord 2023-2026 zijn diverse incidentele uitgaven opgenomen. In programma 3 gaat dit om een pilot voor handhaving bij huisvesting van arbeidsmigranten.

Programma 50: Overhead en ondersteuning
De incidentele uitgaven uit het nieuw beleid 2025-2028 worden onttrokken uit de Algemene Reserve. Ook de incidentele uitgaven uit het nieuw beleid zoals voorgesteld in de Kadernota 2027 worden onttrokken uit de Algemene Reserve. Waaronder:

Investeren in kunstmatige intelligentie (AI)
Investeren in nieuw talent, maar ook in AI-toepassingen stimuleert innovatie. AI brengt initi-eel kosten met zich mee, maar zal op de lange termijn naar verwachting kosten besparen.

SPP
Strategische Personeelsplanning (hierna: SPP) draait om op het duurzaam inrichten van een organisatie binnen een steeds veranderende omgeving. Om ook de komende jaren een aantrekkelijke werkgever te blijven, wordt voorgesteld om in 2027 incidenteel € 250.000 beschikbaar te stellen voor de instroom, doorstroom en uitstroom van personeel, aan de hand van een nader op te stellen SPP. Het incidentele budget wordt gedekt vanuit de Algemene Reserve.

WGA ziekteverzuim
Vanaf 2025 is de gemeente Montferland eigenrisicodrager voor de wet Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA). Deze reserve bevindt zich zich in een initiële opbouwfase. De komende jaren moet in de praktijk blijken hoe hoog de werkelijke kosten en de instroom in de WGA echt gaan uitvallen. Voor nu is besloten om tot en met 2031 middelen toe te voegen aan de reserve.

Projectleider Weerbaarheid
De gemeenteraad heeft op 12 juni 2025 de Motie 'Weerbaar Montferland' aangenomen. In het raadsberaad van 19 januari 2026, waarin de raadsbrief over deze motie is besproken, heeft de raad aangedrongen op een 'voortvarende aanpak'. Hiervoor wordt een budget gevraagd van € 56.200 per jaar voor 2027 en 2028. Het incidentele budget wordt gedekt vanuit de Algemene Reserve.

Informatie- en archiefbeheer
Het informatie- en archiefbeheer is ondersteunend aan alle werkprocessen van de gemeente, maar is niet heel zichtbaar. Er is een inhaalslag nodig. Daarnaast treedt per 1 januari 2027 de nieuwe Archiefwet- en regelgeving in werking, welke nieuwe eisen met zich meebrengt.

Tijdelijke formatie In de afgelopen jaren is een achterstand ontstaan ten aanzien van de fysieke- en digitale archieven. Daarnaast moet informatiebeheer worden geborgd. Voorgesteld wordt om een tijdelijke 12 gemeente Montferland functie open te stellen voor de jaren 2027-2029. Hierna wordt beoordeeld of deze functie structureel noodzakelijk is. Voor de jaren 2027, 2028 en 2029 wordt een budget gevraagd van € 81.300 per jaar. Het incidentele budget wordt gedekt vanuit de Algemene Reserve.

Digitalisering archieven
Om te zorgen dat informatie direct beschikbaar is voor medewerkers en inwoners wordt voorgesteld om de archieven die veel geraadpleegd worden te digitaliseren. Hiervoor wordt een

incidenteel budget van € 385.000 gevraagd in 2027, wat wordt gedekt vanuit de Algemene Reserve.

3.6 Taakvelden IV3

Begrote inkomsten en uitgaven per taakveld

Taakveld IV3	Lasten 2027	Baten 2027	Saldo 2027	Lasten 2028	Baten 2028	Saldo 2028	Saldo 2029	Saldo 2030
0-1 Bestuur	-2.681		-2.681	-2.680		-2.680	-2.680	-2.680
0-10 Mutaties reserves	-4.421	3.946	-475	-3.222	2.948	-274	-162	592
0-2 Burgerzaken	-1.675	1.525	-150	-1.657	1.525	-132	-602	-596
0-3 Beheer overige gebouwen en gronden	-332	150	-182	-332	150	-182	-182	-182
0-4 Overhead	-19.230	633	-18.597	-18.532	531	-18.001	-18.023	-17.501
0-5 Treasury	103	425	528	108	423	531	427	315
0-61 OZB woningen	-362	6.278	5.916	-362	6.278	5.916	5.916	5.916
0-62 OZB niet-woningen	-185	3.161	2.976	-185	3.161	2.976	2.976	2.976
0-64 Belastingen overig	-102	100	-2	-102	100	-2	-2	-2
0-7 ALG.uitkeringen en ov. uitkeringen GF	0	90.818	90.818	0	86.983	86.983	85.770	87.499
0-8 Overige baten en lasten	-10		-10	-10		-10	-10	-10
1-1 Crisisbeheersing en brandweer	-2.979		-2.979	-2.978		-2.978	-2.977	-2.976
1-2 Openbare orde en veiligheid	-1.073	22	-1.051	-1.073	22	-1.051	-995	-995
2-1 Verkeer en vervoer	-7.334	156	-7.178	-7.631	156	-7.475	-7.580	-7.746
3-1 Economische ontwikkeling	-227		-227	-163		-163	-163	-163
3-2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-2.045	2.003	-42	-42		-42	-42	-42
3-3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-39	29	-10	-39	29	-10	-10	-10
3-4 Economische promotie	-318	560	242	-318	560	242	252	252
4-2 Onderwijshuisvesting	-1.926	283	-1.643	-2.112	283	-1.829	-1.900	-2.674
4-3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.583	1.015	-1.568	-2.565	1.115	-1.450	-1.456	-1.550
5-1 Sportbeleid en activering	-624	3	-621	-624	3	-621	-621	-621
5-2 Sportaccommodaties	-3.470	1.067	-2.403	-3.456	1.067	-2.389	-2.068	-1.966
5-3 Cult.presentatie -productie en -partic.	-697	19	-678	-687	19	-668	-651	-651
5-4 Musea	-211		-211	-211		-211	-211	-211
5-5 Cultureel erfgoed	-157	20	-137	-157	20	-137	-132	-132
5-6 Media	-1.189	57	-1.132	-1.159	57	-1.102	-1.102	-1.101
5-7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-3.876	110	-3.766	-4.111	110	-4.001	-4.111	-4.168
6-1 Samenkracht en burgerparticipatie	-5.848	1.395	-4.453	-5.756	1.361	-4.395	-4.406	-4.485
6-21 Toegang en 1elijnsvoorz. WMO	-1.392		-1.392	-1.392		-1.392	-1.392	-1.392
6-22 Toegang en 1elijnsvoorz. Jeugd	-2.363		-2.363	-2.363		-2.363	-2.363	-2.363
6-23 Toegang en 1elijnsvoorz. Integraal	-278	0	-278	-273	0	-273	-273	-273
6-3 Inkomensregelingen	-11.916	9.615	-2.301	-12.018	9.615	-2.403	-2.403	-2.403
6-4 WSW en beschut werk	-4.366		-4.366	-4.378		-4.378	-4.317	-4.273
6-5 Arbeidsparticipatie	-3.530		-3.530	-3.472		-3.472	-3.392	-3.383
6-60 Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	-2.956	93	-2.863	-2.956	93	-2.863	-2.863	-2.863

6-711 Huishoudelijke hulp (WMO)	-6.429	469	-5.960	-6.429	1.014	-5.415	-3.323	-3.276
6-712 Begeleiding (WMO)	-5.100		-5.100	-5.100		-5.100	-5.100	-5.100
6-713 Dagbesteding (WMO)	-214		-214	-214		-214	-214	-214
6-714 Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-123		-123	-123		-123	-123	-123
6-751 Jeugdhulp ambulant lokaal	-525		-525	-525		-525	-525	-525
6-752 Jeugdhulp ambulant regionaal	-9.519		-9.519	-9.499	517	-8.982	-8.974	-8.974
6-753 Jeugdhulp ambulant landelijk	-460		-460	-460		-460	-460	-460
6-761 Jeugdhulp met verblijf lokaal	-835		-835	-835		-835	-835	-835
6-762 Jeugdhulp met verblijf regionaal	-3.562		-3.562	-3.562		-3.562	-3.562	-3.562
6-763 Jeugdhulp met verblijf landelijk	-340		-340	-340		-340	-340	-340
6-791 PGB WMO	-550		-550	-550		-550	-550	-550
6-792 PGB Jeugd	-60		-60	-60		-60	-60	-60
6-812 Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-145		-145	-134		-134	-134	-134
6-821 Jeugdbescherming	-983		-983	-983		-983	-983	-983
6-822 Jeugdreclassering	-75		-75	-75		-75	-75	-75
6-91 Coördinatie en beleid WMO	-271	139	-132	-271	139	-132	-132	-132
6-92 Coördinatie en beleid Jeugd	-339		-339	-339		-339	-339	-339
7-1 Volksgezondheid	-2.402	3	-2.399	-2.387	3	-2.384	-2.384	-2.384
7-2 Riolering	-4.515	5.482	967	-4.715	5.701	986	989	989
7-3 Afval	-3.800	5.153	1.353	-3.719	5.072	1.353	1.354	1.354
7-4 Milieubeheer	-2.255	369	-1.886	-2.251	369	-1.882	-1.886	-1.884
7-5 Begraafplaatsen en crematoria	-168	124	-44	-168	124	-44	-44	-44
8-1 Ruimte en leefomgeving	-641	159	-482	-641	159	-482	-482	-482
8-2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	-9.585	8.123	-1.462	-6.283	4.671	-1.612	-1.612	-1.612
8-3 Wonen en bouwen	-2.496	1.024	-1.472	-2.476	1.024	-1.452	-1.448	-1.447
Eindtotaal	**-145.684**	**144.528**	**-1.156**	**-139.047**	**135.402**	**-3.645**	**-2.990**	**-1.054**

3.7 Ombuigingen 2027-2030

In het kader van de ombuigingen binnen het sociaal domein zijn 11 activiteiten uitgewerkt met een totale waarde van € 1.065.174, waarvan € 1.025.974 structureel. Het ombuigingsproces is met ingang van de Begroting 2026 in gang gezet. Zoals toegelicht in de Bestuursrapportage 2026 kost het realiseren van de ombuigingen tijd. Daarom wordt de voortgang niet uitsluitend beoordeeld op basis van de realisatie in 2026, maar wordt gekeken naar de ontwikkeling en opbrengsten over de volledige periode 2026-2030.

Een aantal ombuigingen is inmiddels in uitvoering. Voor enkele maatregelen geldt dat de uitvoering en implementatie nog moet worden gestart of verder moet worden uitgewerkt. In onderstaande tabel wordt de totale waarde per domein weergegeven. Voor een toelichting per activiteit wordt verwezen naar de Bestuursrapportage 2026.

	Domein	Waarde

1.	Jeugd	€ 383.874
2.	Wmo	€ 502.100
3.	Werk & Inkomen	€ 80.000
4.	Maatschappelijke Ontwikkeling	€ 99.200
Totaal		**€ 1.065.174**

De ombuigingen, zoals in de voorgaande tabel per domein weergegeven, zijn uitgewerkt in concrete maatregelen. Deze zijn toegelicht in de Bestuursrapportage 2026. Uitgangspunt is dat als deze maatregelen niet de gewenste ombuiging opleveren, andere maatregelen binnen het sociaal domein alsnog voor het gewenste resultaat moeten zorgen. Voor de meerjarenbegroting 2027-2030 wordt daarom uitgegaan van de volledige structurele opbrengst van de ombuigingen. Dit geldt ook voor de ombuigingen met betrekking tot de leges. Dit waren ombuigingen waarmee de inkomsten uit leges meer in lijn worden gebracht met de kosten, tevens voortkomend uit de aangenomen motie omtrent kostendekkendheid. De voortgang van de ombuigingen wordt gedurende het jaar gemonitord in de reguliere P&C-cyclus. In de Bestuursrapportage 2026 wordt de realisatie van het eerste half jaar van 2026 toegelicht.